RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919. Första kammaren. Nr 34.

Onsdagen den 7 maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 16, i anledning av andra kammarens beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 6 i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning avseende att bereda skogsägare tillfälle att ställa skogsfastighet under offentlig myndighets kontroll.

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott remitterad motion, nr 286, hade herr *Lindman* hemställt, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga åtgärder för utredning och förslag rörande lag, som innebure, att skogsägare skulle beredas tillfälle att ställa skogsfastighet under kontroll av offentlig myndighet och därvid, med skyldighet att följa av nämnda myndighet fastställd avverkningsplan, åtnjuta förmånen av samma myndighets kontroll avseende främst bevarande och höjande av fastighetens skogskapital.

Andra kammarens berörda utskott hade på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Andra kammaren hade med avslag å vederbörande utskotts hemställan beslutit att bifalla den i ärendet väckta motionen.

Sedan detta beslut delgivits första kammaren, hade denna kammare hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott, vilket i nu föredragna utlåtande på åberopade grunder hemställt, att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Reservation hade avgivits av herr *J. B. Johansson*, som yrkat, att utskottet skulle hemställa, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr greve och talman, mina herrar! Jag har inom utskottet icke kunnat vara med om denna utskottets hemställan utan anmält min reservation.

Jag vill emellertid till en början öppet erkänna, att jag tillfullo uppskattar det intresse för skogsvården, liksom för jordbruket i öv-

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll.
(Forts.)

rigt, som motionären, herr Lindman, alltid ådagalägger, men det kan inte hjälpas, att jag i fråga om det förslag, motionären i sin motion nu framställt, hyser stora betänkligheter.

Uti den inom andra kammaren väckta motionen hemstäles »att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga åtgärder för utredning och förslag rörande lag, som innebär, att skogsägare må beredas tillfälle att ställa skogsfastighet under kontroll av offentlig myndighet och därvid, med skyldighet att följa av nämnda myndighet fastställd avverkningsplan, åtnjuta förmånen av samma myndighets kontroll avseende främst bevarande och höjande av fastighetens skogskapital».

Andra kammarens andra tillfälliga utskott hade emellertid på anförda skäl enhälligt hemställt om avslag å motionen, men blev densamma bifallen i andra kammaren efter votering med 86 röster emot 62, vilka senare voro för avslag.

Motionen avser således, att en skogsägare skulle kunna för all framtid ställa sin skog under offentlig kontroll. Sedan denna överlåtelse en gång skett, skall den icke kunna återkallas. Det skulle således bliva ett slags servitut, varmed en skogsägare skulle belasta sin egendom. Jag tillåter mig verkligen betvivla om den skogsägare, som själv vill väl vårda sin skog, skulle vara villig påtaga sin egendom ett dylikt servitut och de skogsägare som i exploateringssyfte driva handel med skogsfastigheter skulle säkerligen icke på egen begäran ställa sig under tillsyn av offentlig myndighet. Det praktiska värdet av lagstiftningen skulle således enligt min mening, icke kunna förväntas, därest man med lagstiftning i denna riktning skulle avse skydd mot skogsskövling.

Mot skogsskövling ha vi nu ett effektivt skydd i den av förra årets riksdag antagna lag om åtgärder till förekommande av skövling av skog å fastighet i enskild ägo. Genom denna lag är trakthuggning av ungskog förbjuden, och vi ha dessutom lag om återplanteringsskyldighet, varigenom det nu är möjligt att efter en avverkning hastigt få det avverkade området åter i kultur. — Lagstiftning till skydd för skogarna finnes således redan, och i det av skogslagstiftningskommittén avgivna betänkandet föreslås även ytterligare kontroll över enskildas skogar, så nog finnes det redan nu och ställes vidare i utsikt kontroll över den enskilde skogsägaren varför riksdagen, enligt min mening, inte har någon särskild anledning skriva till Kungl. Maj:t efter flera lagar avseende åtgärder till inskränkning i den enskildes och de efterkommandes rätt att för framtiden fritt förfoga över sin egendom.

Av anföranden som hållits i andra kammaren, då frågan där behandlades, framgår, att man icke tänkt sig med motionen avse vare sig en återväxtlag eller en ungskogslag, utan man menar att en ägare till en skog skall, även om det är en gammal skog, kunna få denna skyddad.

I motiveringen till motionen uppdrogos vissa linier, huru motionären tänkt sig skogshushållningen och skogsskötseln å sådana skogar, som på föreslaget sätt blivit ställda under offentlig kontroll, och

det framhålles däri, att de grundsatser i fråga om skogshushållningen böra härvid tillämpas, som gälla vid skötseln av kronoparker. Förslag till avverkningsplan bör upprättas genom skogsägarens försorg, efter vederbörlig uppskattning av virkesförrådet, av därtill kompetent person, samt granskas och fastställas att gälla för viss tid av den offentliga myndighet, under vilkens närmaste kontroll skogen sedermera kommer att stå.

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

Vidare skulle det åligga skogsägaren att till nämnda myndighet årligen avgiva rapport angående avverkning, vidtagna skogsvårdsåtgärder m. m. Skogsägaren skulle icke få lov att vid avverkningar överskrida det — för den tid planen fastställts att gälla — totala virkesbeloppet. Därest skogsägaren genom ovarsam avverkning och bristande skogsvårdsåtgärder givit anledning till, att virkeskapitalet och tillväxten i högre grad nedsatts, eller ingivit oriktiga rapporter, skulle detta för honom medföra straffpåföljd i en eller annan riktning. Vidare skulle skogsfastighet, för vilken avverkningsplan av förevarande slag fastställts, *icke utan tillstånd få uppdelas*, enär det eljest befaras rubbning i avverkningsplanen.

Jag vågar bestrida, att den grundsatsen, som härvid anses böra tillämpas, att de enskildas skogar skola skötas som kronoskogarna, är den riktiga. Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang peka på våra ecklesiastika boställsskogar, som nu stå under offentlig myndighets vård och förvaltning. I min hemtrakt finnas sådana skogar, där en myckenhet av träd, gammal övermogen skog står och ruttnar ned, för att inte tala om det hinder för ett förnyande av återväxten, som sådan övermogen skog utgör. Den avkastning, som dessa skogar ger, är så liten i förhållande till vad den kunde vara, att det med bättre skäl kan påyrkas en reformering av dessa skogars skötsel. Då tror jag de enskildas skogar i stort sett skötas bättre.

Jag tror, att man vid behandlingen inom utskottet sett allt för mycket med den syn som staten och de som företräda statens intressen ha, men man måste även härvidlag tänka sig, huru det ter sig för den enskilde.

Skogshushållningens ändamål är icke — såsom sker på vissa av mig omnämnda boställsskogar — att låta skogarna stå som övermogna, utan en god skogshushållning avser att uppnå den mest fördelaktiga användningen av både den till skogsproduktion avsedda marken och de produkter, som därå kunna alstras. Detta ekonomiska spörsmål är beroende av sådana för skilda orter och tider växlande faktorer som avsättningsförhållanden, pris å olika virkessortiment m. m., och det är min mening, att de avverkningsplaner, som skulle upprättas, och den statliga kontrollen i övrigt i hög grad skulle inskränka den enskilde skogsägarens möjlighet till utnyttjande av konjunkturen, vissa dimensioners högre pris vid olika tider o. d. — för höjande av skogsavkastningen å sin egendom.

Den rapportskyldighet och statistik, som skulle åligga skogsägaren jämte straffpåföljden, äro saker, som icke göra förslaget mera tilltalande.

Den omständigheten, att en skogsfastighet, varå plan upprättats,

Ang. skogsägighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

icke utan tillstånd skulle få uppdelas, skulle, särskilt då fråga är om sterbhus efter avlidna skogsägare, framkalla komplikationer, som säkerligen i flera fall skulle gifva anledning till rättstvister. Att genom en dylik lag egendomsvärdena å sådana fastigheter skulle sjunka är uppenbart och erkändes även inom utskottet. Beträffande kostnaden för denna inspektion och kontroll, säger man nu, att staten skall ombesörja densamma — en ny utgift för staten således, men denna kommer helt säkert, därom hyser jag inga tvifvelsmål, att så småningom överflyttas på skogsägaren genom höjda skogsvårdsavgifter eller dylikt.

Utskottet har som huvudskäl för sin tillstyrkan velat framhålla, att kungl. domänstyrelsen i sitt över motionen avgivna utlåtande tillstyrkt densamma. Jag kan emellertid inte vara med om att godtaga allt vad myndigheterna föreslå i lagstiftningsväg utan att, efter egen prövning av vad det föreliggande spörsmålet i sak innehåller, hava funnit det vara nödigt och nyttigt att införa.

Domänstyrelsen har för övrigt i sitt yttrande icke anfört något nytt utöver vad som i motionen framhålles, utom ifråga om vilken myndighet, som skulle utöva den blivande kontrollen. Därom yttrar domänstyrelsen, »att, därest skogsvårdsstyrelserna framdeles skulle komma att underordnas en särskild centralstyrelse, och det då ej skulle befinnas lämpligt att åt dessa överlämna denna kontroll, domänstyrelsen med de över hela landet spridda lokala skogsförvaltningarna och med hänsyn jämväl därtill att de skogar, som här skulle komma ifråga, skulle skötas efter samma principer som kronoparkerna, synes bäst skickad att handhava denna kontroll».

Nu vill jag säga, att det vore att beklaga därest skogsvårdsstyrelserna skulle få en sådan myndighet som här sättes ifråga. Skogsvårdsstyrelserna hava genom sin hittillsvarande rådgivande och upplysande verksamhet blivit en verkligt populär institution, men skulle helt visst, om dess verksamhet utvidgas till att bliva en slags polismyndighet snart nog kunna komma att förlora denna popularitet bland skogsägarna.

Vad nu åter domänstyrelsens yttrande att domänstyrelsen själv skulle handhava denna kontroll beträffar, så är detta märkligt därutinnan att styrelsen för närvarande icke torde förfoga över tillräcklig personal för denna sin utvidgade verksamhet.

Om man frågar en skogsstatstjänsteman, om de inte kunde ordna skogsskötseln på boställsskogarna bättre än vad nu är fallet, får man i regel det svaret, att tiden tillåter dem inte att vid sidan om skötseln av kronoparkerna göra mera åt de ecklesiastika boställsskogarna än vad som nu göres. Konsekvensen av ett bifall till den framställning, som yrkas i motionen, torde därför bli — ökat antal statstjänstemän.

Jag tycker även, att det kunde vara skäl uti att avvakta de förslag, som kunna framkomma med anledning av skogslagstiftningskommitténs helt nyligen efter många års arbete framlagda betänkande. Inom denna kommitté har helt säkert skogsvårdens ordnande ingående diskuterats och behandlats.

Nu säger man visserligen för att driva saken igenom, att det

skall bliva en frivillig sak om en skogsägare vill ställa sin fastighet under offentlig myndighets kontroll. Men den frivilligheten gäller endast den ägare, som gör ifrågavarande upplåtelse. Redan i andra mans hand är det slut med frivilligheten. Skulle det befinnas, att den förste ägaren begått ett misstag genom att överlåta fastigheten på sådant sätt, så kan varken han själv eller hans efterkommande göra om saken. Däremot kan man hava anledning misstänka, — med den tendens som numera utvecklar sig — att det om några år kommer att framställas yrkande om att få en obligatorisk lagstiftning av sådan innebörd till stånd. Har man fått ett finger, går det givetvis lättare att sedan taga hela handen.

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

De anförda röstsiffrorna i andra kammaren, 86 mot 62, visa, att man även i den kammaren ställer sig mycket betänksam, och jag kan meddela, att jag från flera lantmän i min hemtrakt med anledning av andra kammarens beslut blivit tillfrågad angående denna sak på ett sätt, som visar, att man på vissa håll hyser oro över vad som förehaves i lagstiftningsväg.

Nu säges det även, att det ju blott gäller beslut om en skrivelse till Kungl. Maj:t, men då jag hyser mina tvivelsmål om den föreslagna åtgärdens lämplighet och praktiska värde, så kan jag för min del inte vara med om en sådan skrivelse.

På grund av vad jag sålunda anfört, ber jag, herr greve och talman, få yrka bifall till min emot utskottets utlåtande avgivna reservation, vilken innebär avslag å utskottets hemställan..

Herr Holmquist: Herr greve och talman! Den motion, som behandlas i det nu föreliggande utlåtandet är till sin allmänna konstruktion särdeles enkel. Den avser allenast, att, om en enskild man skulle falla på den idéen att för obegränsad tid, för framtiden, vilja ställa sina skogar under allmän kontroll, staten skall icke blott icke sätta sig emot det utan även giva honom vissa fördelar. Ja, jag får säga, att, då jag först läste motionen, fick jag den kätterska tanken: Finns det verkligen i hela vårt land i närvarande stund någon enskild person eller något bolag, som för obegränsad tid ställer skogsmarker under statens allmänna kontroll. Egentligen frågade jag mig det därför att den vanliga självbevarelsedriften skulle hindra att, då man äger och besitter en sak under sådana omständigheter att man själv kan däröver förfoga, man skulle avstå ifrån den därför att man tror, att man skulle få ändamålet bättre tillgodosett av staten. Särskilt då det gäller skogarna får jag — med all den stora aktning jag har för svenska staten och dess myndigheter på detta område — ändock säga, att jag icke är förvissad om att genom ett sådant tillvägagående, som motionären avser, man verkligen får den bästa skötsel för sina skogar.

Då det gäller skötseln av skogarna så oscillera begreppen i detta utlåtande ganska betydligt. Motionären säger, att han avser bevarande och höjande av fastighetens skogskapital Går man till utskottet, får man där en annan fras, som nog är ganska divergerande. Utskottet säger, att skogen skall så behandlas, »att därav kan erhållas den högsta möjliga avkastning». Tro herrarna verkligen över huvud

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

taget, att det är möjligt att vid tillgodoseendet av de båda principerna få någon enskild skog så behandlad under statens kontroll, att dessa synpunkter verkligen kunna tillgodoses, sedda från den enskildes synpunkt och med den enskildes ögon? Jag tror det icke. Men, mina herrar, i det avseendet finns det ju andra, som hava en mycket rik erfarenhet på detta område, och som hava en helt annan uppfattning. Går jag till domänstyrelsen och dess yttrande, så tror verkligen domänstyrelsen, att det skall komma en så otrolig massa enskilda personer och bolag och be att få ställa sina skogar under den allmänna förvaltningen, och att denna motion har en mycket stor betydelse ur rent nationalekonomisk synpunkt. Domänstyrelsen förklarar, att så långt möjligt är bör man undandraga skogskapitalet från en osund spekulation och förhindra detsamma att för hastigt exploateras. Domänstyrelsen tror verkligen, att genom ett frivilligt överlämnande av en del skogar denna statens kontroll skall uppnås. Jag ber för min del att på det livligaste få bestrida denna uppfattning. Den är enligt mitt begrepp en fullständig och klar utopi.

Domänstyrelsen säger också, att genom ett bifall till denna motions allmänna syfte »skulle också förhindras, att arbetspriserna på vissa trakter tillfälligtvis dreves oskäligt i höjden vid forcerade skogsavverkningar för att sedan vid inträffande brist på arbete hastigt nedgå.» Icke menar väl någon i denna kammare, att på frivillighetens väg ett så stort antal av landets skogar skulle ställas under statens kontroll, att detta i ringaste mån skulle inverka på arbetsprisens nedgående, varom här talats!

Nej, mina herrar, då får jag säga, att motionen har en annan betydelse, som jag icke är fullt säker på, att den ärade motionären avsåg med motionen. Det ligger — såsom en av mina vänner sade till mig, då jag ställde mig skeptisk mot motionens allmänna syfte — det ligger i denna en kärna till någonting, och det är efter mitt begrepp till någon sorts statssocialisering av skogarna. Om det skulle befinnas — vilket jag tror, och jag förmodar många av kammarens ledamöter dela den tron — att ingen eller få på frivillighetens väg komma att ställa sina skogar under statens kontroll, vad blir då följden, därest man söker förverkliga den idé, som ligger bakom motionen? Jo, klarligen och fullkomligt rätlinigt det, att man *ålägger* skogsägarna att ställa sina skogar under statens kontroll. Och då frågar jag verkligen: Har man icke fog att säga, att man därmed är inne på den väg, som ligger bra nära vad man med ett modernt ord kallar statssocialisering? Jag tror, att förr eller senare ett sådant läge kan inträffa, men jag tror att man icke på något särskilt sätt bör frammana det, och jag tror att särskilt under nu rådande förhållanden är den svenska staten sannerligen icke beredd att taga emot utövningen av sådana kontrollåtgärder, som här äro avsedda.

Men i övrigt är det en annan sak, som man icke får lämna ur räkningen, då det gäller denna motion, och det är, att den innehåller något nytt, som i själva verket kontrarierar uppfattningar, vilka äro ganska gamla, och vilka tagit sig uttryck i svensk lag, då det gällt skapandet av skogsvårdsstyrelser i vårt land, meningar, som dock

icke stannat vid detta utan gått längre och som påkallat en omarbetning av dessa allmänna skogslagar till ännu klarare linjer för att få just den kontroll, om vilken motionären här talar. Finns det då över huvud taget anledning att taga fasta på detta nya moment och söka få in frågan på andra linjer än dem, efter vilka den för närvarande är inriktad? Jag har haft äran att under många år vara ordförande i en av våra skogsvårdsstyrelser. Jag ber att få nämna, att i denna styrelse inkomma ungefär 1,000 avverkningsbesked om året. Jag kan säga, att samtliga jordbrukare i länet med undantag av de stora bolagen, lägga för närvarande skogsvården i viss mån i skogsvårdsstyrelsens hand och anhålla att få klarlagda de synpunkter, som enligt skogsvårdsstyrelsens uppfattning äro riktiga vid en skogsavverkning. Vi hava i dessa lagar och vi få ännu mera genom de snart kommande nya lagarna i vår hand maktmedel, med vilka vi, därest missbruk sker, kunna rätta dessa. Det finns under sådana förhållanden en ganska naturlig utväg och det är att vandra fram på den väg, vi redan hava. Man vet över huvud icke, om icke den nya lagen, som skall supplera lagstiftningen av 1903, kommer att innehålla sådana bestämmelser, att dessa, av riksdagens kamrar godkända, verkligen kunna göra, att vi i stort sett få medel att tvinga samtliga enskilda att rationellt sköta sina skogar.

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

Vid sådant förhållande kan jag, herr greve och talman, icke finna annat än att denna motion, som naturligtvis framsprungit ur en varm känsla för den svenska skogen och den svenska skogens framtid, i alla händelser icke är av behovet påkallad, och av den anledningen ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Nylander: Herr greve och talman, mina herrar! Det förefaller mig, som om den siste ärade talaren i viss mån missförstått det utredningsförslag, varom här är fråga, ty i annat fall hade han näppeligen ställt sig så skarpt avvisande mot förslaget som han nu gjorde. Här är endast fråga om en utredning rörande de laga former, som en skogsägare må äga rätt att begagna sig av, i händelse han skulle finna det vara med sin och sina efterkommandes fördel förenligt att på ett lagligt sätt skydda sin skog för skövling. Att emellertid en lagstiftning i den riktning, motionären anvisar, skulle vara av stor betydelse för bevarande av vårt lands skogskapital, synes mig uppenbart. Landets främsta auktoritet på skogsvårdens område, kungl. domänstyrelsen, har ock på det allra kraftigaste tillstyrkt, att en sådan lag måtte komma till stånd. »Det måste nämligen», säger domänstyrelsen, »anses för landet vara av den allra största betydelse, att det i enskild ägo varande skogskapitalet, så långt möjligt är, undandrages en osund spekulation och förhindras från att för hastigt exploateras.»

Det händer ju numera, mina herrar, rätt ofta, att en skogsfastighet, vars skog av ägaren väl och omsorgsfullt vårdas, i tanke, att den skall kunna bevaras för framtiden, efter ägarens frånfälle kommer i spekulationshänder och blir inom kort helt förstörd. Sådant kan icke sägas vara riktigt eller väl förenligt med en god skogs-

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

hushållning. För att emellertid understödja en sådan skogsägares önskan att få skogen för framtiden skyddad för dylik skövling samt att få den vårdad och vidmakthållen enligt skogsvårdens fordringar, är det som här ifrågasatta lagstiftning skulle komma till stånd; och det måste väl, såsom utskottet ock framhåller, uppenbarligen ligga i statens intresse och vara en statens uppgift att söka medverka till åstadkommande av de laga former, som härför kunna vara erforderliga. Något tvång eller någon skyldighet för skogsägaren att underkasta sig dessa eventuella bestämmelser är det ju ingalunda meningen att införa, utan tillämpningen skulle ske fullkomligt frivilligt, och de olägenheter, som den föregående ärade talaren och reservanten sökte utmåla, behöva alldeles ej förekomma eller påtvingas någon. Den blivande utredningen komme att innehålla förslag till de närmare bestämmelser, som härvidlag skulle bliva gällande. Förordningen skulle alltså endast innebära och erbjuda en möjlighet för den enskilde skogsägare, som så önskade, att vidtaga sådana anordningar med sitt skogskapital, att det även för framtiden måtte bliva vårdat i enlighet med en rationell skogshushållnings fordringar. Jag anser verkligen, att staten icke *kan* eller *bör* vägra sin medverkan till ett sådant gott ändamål. Och någon statssocialisering, som de föregående ärade talarna befarade, synes mig förslaget ingalunda behöva medföra.

De föregående ärade talarna anförde även, bland annat, att de ansåge den tilltänkta lagstiftningen obehövlig, och att den icke komme att leda till något praktiskt resultat, enär ingen skulle komma att använda sig av densamma. Men huru veta de ärade talarna detta? Det är ju möjligt, att lagen icke skulle komma till särdeles stor användning inom de orter, där några större skogskomplex icke äro tillfinnandes, men inom andra mera skogrika bygder torde nog förhållandena bliva annorlunda. Den ärade motionären i ämnet, som är väl bekant med förhållandena i vårt lands skogstrakter, har förvisso den uppfattningen, att lagen skulle bliva till stor nytta och komma till användning, eljest hade han nog icke framkommit med sitt förslag.

Skogslagstiftningskommitténs betänkande, som för någon tid sedan i riksdagen utdelats, och som av den föregående talaren åberopats såsom skäl för avslag, innehåller ingen bestämmelse, som står i samband med eller berör det förslag, som motionen innebär. Kommitténs betänkande avhandlar huvudsakligast en utveckling av de nu gällande lagarna. Det är där fråga om en återväxtlag och en ungskogslag, men ingalunda om någon lag, som bereder skydd för äldre skogsbestånd, i händelse deras ägare frivilligt önska genom laga former sätta sådan skog under uthålligt bruk för framtiden. En skrivelse till Kungl. Maj:t i motionens syfte synes mig just nu vara av desto större betydelse, som därigenom tillfälle skulle beredas Kungl. Maj:t att taga denna fråga under övervägande, samtidigt med att skogslagstiftningskommitténs betänkande underkastas förberedande behandling, varigenom ett eventuellt lagförslag möjligen skulle kunna inpassas bland de övriga lagarna. Däremot skulle

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

ett avslag nu uppenbarligen omöjliggöra ett sådant eventuellt övervägande.

Då jag, herr talman, varken av överläggningarna inom utskottet eller av vad de föregående ärade talarna nu anfört, kunnat finna att något som helst giltigt skäl blivit andraget för avslag, och då frågan för övrigt obestridligen är av stor betydelse för bevarande av landets skogskapital, anhåller jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Welander: Herr greve och talman, mina herrar! Skall man över huvud taget kunna få en rätt uppfattning om den tanke, motionären här framfört och i varje fall bättre förståelse för densamma än herr Holmquist nyss givit uttryck åt, tror jag, att man måste hava fullt klart för sig den principiella åtskillnad som råder i vårt land och i alla länder, och som även i framtiden utan tvivel kommer att råda mellan restriktiva skogslagar och det förslag, herr Lindman här framställt. Restriktiva skogslagar äro ju tvångsstadganden för alla skogsägare, och de innehålla egentligen ingenting annat än bestämmelser avsedda att hindra en grövre vanvård av skogen. Detta förslag åter avser att skapa möjlighet för skogsägare att ställa sin skog under sådan kontroll, genom vilken möjliggöres en fullt rationell skötsel av skogen. Man får icke av restriktiva skogslagar vänta, och man har heller aldrig i något land av dem väntat, någon rationell skötsel av skogen och detta av flera skäl, men framför allt på grund av två omständigheter. För det första tror jag, att vi icke inom överskådlig framtid kunna förvänta, att skogsägare i gemen i landet så skulle binda sin handlingsfrihet i fråga om förvaltningen av sin egendom, som det skulle fordras för att få till stånd en rationell skötsel av skogen. För det andra skulle det till och med, även om de vore villiga till det, vara orimligt att enbart på basis av sådan god vilja fordra eller vänta en rationell skogsskötsel, ty rationell skogsskötsel kräver sådana fackinsikter på skogsvårdens område, att man icke kan i regel begära dylika av Sveriges skogsägare, och den utvägen, att man för att avhjälpa detta skulle tillsätta sakkunniga tjänstemän strandar på praktiska svårigheter av sådan art, att ingen lär tänka på att förverkliga den i praktiken. Det skulle fordras en sådan massa skogstjänstemän, att det bleve för staten alltför betungande. Av detta skäl tror jag, att ingen skogsman väntar något annat och mera av våra skogslagar än vad vi nu hava, eller bestämmelser för att hindra uppenbar vanvård av skogen. Men man har anledning att tro, att här finns en hel del skogsägare i vårt land, som gärna skulle vilja ställa skogen under sådan uppsikt, om statsmakterna ville medverka därtill, att de finge rationell skötsel tillämpad på sin skog. Gent emot herr Holmquist och reservanten tror jag också, att det finns män i Sverige, som gärna skulle sätta sin skog under sådan kontroll även för framtiden till efterkommandes gagn och landets bästa. Det är med skogen såsom med åkerjorden: Ju bättre skötsel, ju större avkast-

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

ning; och det är endast genom fullt rationell skötsel, som man får högsta avkastningen av sin skog.

Herr Holmquist yttrade, såvitt jag uppfattade honom rätt, att motionären framställer saken så som om det är frågan om skogens rationella skötsel, men utskottet har en annan fras, såsom han behagade uttrycka sig. Utskottet avser med motionen att få »högsta möjliga avkastning», och frågade han, »tror någon att det skulle gå att förena dessa båda synpunkter, att det skulle vara möjligt, att med tillgodoseende av de båda principerna få någon enskild att så handla under statens kontroll i fråga om sin skog, att dessa synpunkter verkligen kunde tillgodoses»? Ja, det är så långt ifrån att det är svårt att förena den, att de tvärtom äro alldeles oskiljaktiga! Utan fullt rationell skötsel, ingen högsta avkastning av skogen. Därom finns icke någon meningsskiljaktighet, åtminstone verkliga skogsmän emellan. Frågans hela innebörd är således: Finns det skäl som tala för att vi skapa sådana laga former, att en skogsägare får möjlighet för sig och sina efterkommande att erhålla sådan kontroll över skogen att där kan tillämpas rationell skötsel och därmed högsta avkastning vinnas?

Nu har här gjorts en hel del invändningar. Först och främst säga ju både reservanten och herr Holmquist: Vi hava ju skogslagar, som komma att kompletteras och förbättras. Mot det måste jag säga, att jag aldrig, åtminstone bland skogsmän, hört den synpunkten, att hur mycket man förbättrar dessa lagar, man därigenom ernår en rationell skogsskötsel. Vidare säger herr Holmquist — han vill tydligen skrämma kammarens ledamöter med detta —att föreliggande förslag har farliga konsekvenser, ty här blir det ett slags statssocialism. Det kommer nämligen icke att bli så många, som vilja tillämpa lagens bestämmelser, men tanken är då väckt och vi skola snart få se, att man kommer och säger: Nu måste vi ha denna lagstiftning tillämpad över allt. Men då förvånar det mig, att herr Holmquist kan vara med om någon lagstiftning över huvud angående skogarna, ty vår nuvarande lagstiftning innehåller början till en statskontroll i högre grad än denna, som ju innebär frivilliga åtgärder i stället för tvångslagar för alla. Det tror jag icke är konsekvent att så yttra sig.

Så säga reservanten och herr Holmquist, att de väntade nya lagarna komma att innehålla bestämmelser, som för norrlandsskogarnas vidkommande göra åtgärder onödiga i sådant syfte som motionen avser. I första delen av skogslagsstiftningskommitténs betänkande, som nu avlämnats från denna kommitté, finnes dock ingenting annat än en del bestämmelser om att ungskogarna skola skötas och återväxten skyddas och om bestånden äro så sönderhuggade, att de behöva renhuggas, så skall föryngringshuggning ske. I fråga om tvångslagar om rationell skogsskötsel föreligger kommitténs bestämda uttalande, att den tanken har varit inne, men såvitt kommittén kan se, kan en sådan tanke icke förverkligas under överskådlig framtid. Detta är sagt av personer, som förstå sakens

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

rätta innebörd minst lika bra som de talare, vilka här framfört en annan mening.

Nu frågade herr Holmquist: Tror någon att det verkligen här i landet finns folk, som kunna ansluta sig till de tankar utskottet uttalat? Då skall jag svara, att liknande tankar framförts t. o. m. inom riksdagen. Det är kanske för herr Holmquist bekant, att 1903 skrev riksdagen — och således även denna kammare — till Kungl. Maj:t med hemställan om en lagstiftning, så beskaffad, att innehavare av fideikommiss skulle kunna ställa sin skog under statens kontroll för att bevara skogskapitalet. Således är den tanken icke så främmande för det spörsmål, som här föreligger. Vidare skrev riksdagen 1904 till Kungl. Maj:t och hemställde om lagförslag, innefattande bland annat sådana lagbestämmelser, att föreningar och stiftelser, som hava att tjäna ett allmänt intresse skulle få tillfälle att bilda och bibehålla skogar och för framtiden bevara deras avkastning. Således har man redan här två fall, där förslag i antydd riktning framkommit. Den första skrivelsen av år 1903 ligger för närvarande hos de särskilda sakkunniga, som utreda frågan om fideikommiss, och skrivelsen av 1904 har nu förverkligats så långt, att i det sista betänkandet, som utgivits av skogslagsstiftningskommittén, föreligger ett lagförslag av nu antydda innehåll. Där föreslås, att föreningar, som hava till syfte att bereda skogsvård i allmänt intresse samt vidare stiftelser för allmänt ändamål skola stå under kontroll av offentlig myndighet. Nu äro vi således så nära, att en skogsägare — om dessa lagförslag skulle behjärtas av riksdagen, vilket är sannolikt — därest han donerar en skog till ett allmänt ändamål d. v. s. skapar en stiftelse, får skogen ställd under statens kontroll. Om t. ex. herr Holmquist och jag bilda en förening för skogskultur och rationell vård av skogen, till gagn för orten, där vi bo, eller i allmänt intresse att befordra skogsvård, kommer vår skog att ställas under kontroll. Men då må man kunna med rätta fråga: Skall jag behöva donera bort min skog för att få den ställd under kontroll. Den skulle väl för mina efterkommandes och landets bästa kunna ställas under kontroll, även om jag bevarar den i mina efterkommandes ägo; och jag skulle väl lika som en förening kunna få rätt att förordna om att å min skog skall bedrivas rationell skogsskötsel såsom exempel för orten eller i allmänt intresse under statens kontroll, även om jag icke bildar en sådan förening med någon annan.

Det är således samma tankar som riksdagen och skogslagsstiftningskommittén varit inne på, varför det icke kan anses opåkallat att Kungl. Maj:t upptager detta förslag, som här framförts. Nu säger herr Holmquist: Finns det i hela Sveriges rike någon som skulle begagna sig av en sådan lag? Ja, det har funnits två män, två namn med god klang, särskilt i denna kammare. Det första är brukspatron Hugo Tamm. Det är han som först förde fram denna tanke inom 1896 års skogskommitté, varom en nekrolog närmare berättar. Han förklarade, att om det funnes en lag som här ifråga-

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

satta, så att han skulle kunna ställa Fånö skogar under precis samma kontroll som här antytts, skulle han gärna göra det och känna sig glad över att på det sättet kunna bevara Fånö skogar för sig och sina efterkommande. Den andre aktade mannen, som uttalade sig på liknande sätt, var brukspatron af Burén, som i upprepade skogsmotioner visade sig vara en mycket framsynt man på skogsområdet, i vilka han framförde de tankar, som här varit före. Saken kanske ansågs på den tiden icke vara mogen, men jag tror att det sedan dess hänt åtskilligt, som gjort att vi nu kunna räkna med många sådana män, som hava så framsynt blick för skogarna och deras betydelse. För övrigt vill jag nämna, att det även bland allmogen finnes sådan förståelse och sådant hjärta för skogarna. Jag har själv sett exempel på att de spara på dem, ja att de t. o. m. spara på dem för mycket. Man må icke undra på, att dessa män — de må vara allmogemän eller brukspatroner — med oro ändock tänka på den dag, när de skola sluta sitt livsverk, och befara, att den skog, som de bevarat på det omsorgsfullaste sätt under hela sin livstid, kanske ett par år efteråt är totalt spolierad, varpå de hava sett så många exempel under sin levnad.

Jag sade tidigare, att vi upplevat åtskilligt, som givit anledning att förmoda en inverkan på skogsägarna i det syfte, som vi talat om. Det är de hårda krisåren, som vi genomlevat och insikten om vilket värde naturtillgångarna hava för vårt land i den mellanfolkliga handeln. De erfarenheter, vi hava haft därav, hava varit nog så hårda, men jag tror, att Sveriges folk lärt sig mera på dessa fyra—fem år än vad det lärt sig av allt vad som under årtionden skrivits om skogarna och deras betydelse.

Jag tror gentemot herr Holmquist, att här finnas många män, som djupt inse den betydelse skogen har för deras efterkommande och för landet och som icke skola tveka att ställa skogarna under sådan tillsyn och kontroll att fullt rationell skötsel och högsta avkastning skulle kunna erhållas från dem. Om det likväl icke skulle bliva ett alltför storartat antal, som ansluter sig, blir det i alla fall ett gott exempel i orterna. Jag tror nämligen, att folket i stort sett är bättre än vad man ser på ytan. Man skulle kanske säga, om man icke kände förhållandena, att det är väl ingen som vill donera ett öre till välgörande ändamål. Men den ene efter den andre förmögne mannen, donerar och uttrycker som sin vilja, att de ändamål, han lärt sig älska och vörda, skola förverkligas genom det han äger, och jag är viss om att, om man, såsom nu är föreslaget, börjar ställa sina skogar under statens kontroll, andra skola följa exemplet.

Nu är det så, att det starkaste skälet emot detta förslag har varit, att man binder de efterkommandes frihet. Man vill icke giva en sådan makt åt nuvarande ägare, att denne skulle kunna binda handlingsfriheten för efterkommande. Det är i själva verket det svagaste av alla skäl, ty, om vi tänka efter hurudan maktbefogenhet ägaren nu har till efterkommandes skada, märka vi, att han kan rasera sin skog så långt som lag tillåter och det är ganska långt. Han

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

kan strö dessa pengar för alla världens vindar. Han får skänka bort sin skog och han kan göra sina efterkommande rent av egendomslösa; så att nog finnes det obegränsad frihet i den svenska lagstiftningen att till skada för efterkommande förfoga över egendomen. Men, när det då gäller att göra detta till de efterkommandes nytta, göra herr Holmquist och många andra korstecknet och säga, att det vore orimligt att giva dem en sådan frihet, att de skulle kunna få ställa skogarna under rationell skötsel. Då det, som sagt, gäller de nuvarande ägarnas frihet till efterkommandes skada, finnes nära nog ingen gräns, men gäller det att bereda möjlighet för någon att till efterkommandes bästa och till landets bästa, icke beröva dem deras egendom utan föranstalta att egendomen får bästa skötsel, vill man icke vara med. Jag måste säga herr Holmquist, att en sådan ståndpunkt, kan jag icke förstå.

Jag har många gånger sett uppgivas, att särskilt i denna kammare skulle finnas varmt intresse för att stödja vår industri, bevara våra naturtillgångar och stärka vår ekonomiska maktställning i världen i en konkurrens, som blir svårare för varje årtionde, som går. Om detta är sant och det dessutom också är sant, att en av de viktigaste förutsättningarna för att kunna bevara vår industri och stärka hela vår ekonomiska ställning i världen, är att bevara våra naturtillgångar, hoppas jag i alla fall, att särskilt denna kammare skall så pass mycket förstå och behjärta detta förslag, att herrarna åtminstone icke vilja sätta sig emot en utredning i saken.

Under uttalande av en sådan förhoppning ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag hade också tänkt fästa uppmärksamheten på att detta förslag ursprungligen har till upphovsman bruksägaren Hugo Tamm, ledamot av denna kammare. Han brukade enskilt propagera för sitt förslag och ville en gång, ja t. o. m. två gånger, intressera mig därför. Jag tror att första gången var redan sommaren 1897. Jag fick också det intrycket, att han hade för avsikt att, ifall en sådan lagstiftning komme till stånd, själv tillämpa densamma. Det var, som sagt, en enskild tanke. Någon motion väckte han inte i riksdagen och därför har saken icke kommit fram förrän nu.

Nu är det ganska intressant att se, huru långsamt utvecklingen går, då det gäller sådana saker som att bevara naturrikedomarna från den oundvikliga enskilda exploatering, som måste gå mycket hårdhänt fram över desamma — icke på alla händer men på många. I dag är det en stor fråga, huruvida man skall inlåta sig på en sådan här lagstiftning och sålunda komplettera åtskillig liknande lagstiftning, som vi hava, med denna lilla sak. Hela lappmarksskogarna stå ju under en sådan lagstiftning obligatoriskt, en hel del spridda hemman i Norrland och Dalarna göra det också obligatoriskt. Gottlands och Ölands skogar likaså o. s. v.

Den föregående ärade talaren har nämnt, att riksdagen skrivit om fideikommisskogar för att å dem få en rationell hushållning, och nu

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll.
(Forts.)

kommer man för att ytterligare lägga en liten sten till byggnaden. Nu tror jag, såsom herr Holmquist, att det nog icke är så många, som komma att begagna sig av tillståndet, men det kanske ändock blir fler än han tror. Det finnes ännu i Sverige några sådana gamla patriarkaliska män, som äro över sjuttio eller ännu hellre över åttio år, som äro villiga härtill. De se med oro den nya tidens anstormande och naturrikedomarnas ruinerande och de vilja såsom en räddningsplanka sätta sin sparade skog, sin ofta alltför mycket sparade skog, under sådan kontroll. Och varför skulle icke de få göra det. Det blir alltid något räddat undan den stora syndafloden.

Varför jag nu särskilt begärde ordet var för att fästa uppmärksamheten på att anledningen till att jag icke följde herr Tamms uppmaning att intressera mig för frågan var, att jag ansåg, att det var ett för litet och ett för godtyckligt steg. Det enda rätta är, som man också inom många skogsvårdsintresserade kretsar tänkt sig, att man borde komplettera 1905 års skogslagstiftning, som skyddade återväxten, med en skogslagstiftning, som skall skydda skogskapitalet. Den lagstiftningen kommer förr eller senare, den är oundviklig. Det är ett sorgligt tidens tecken, att man här i kammaren tycker att det är en ofantlig fara häri. Hur skola vi komma fram till det enda nödvändiga?

I början av 1900-talet väckte jag i riksdagen upprepade gånger motioner, att alla större skogar i landet obligatoriskt skulle sättas under uthållighetsbruk. Andra kammaren biföll denna motion varje gång, under det att första kammaren avslog densamma. Nu i nådens år 1919 får man uppleva en diskussion, varunder man betraktar detta såsom något rent av farligt och som man icke ens vågar snudda vid. Därav de mesta farhågorna för det nu föreliggande oskyldiga förslaget, som dock gäller endast ett litet tuppfjät på den stora kungsvägen.

Det är givet, att motstånd kommer att resas i denna kammare. Vi hava redan hört ett par talare, men andra komma att uppträda emot det på andra grunder än herr Holmquist. Han tyckes i denna sak vara väl »gammal-liberal» och vara rädd för att dessa saker skola skötas annat än genom den enskilda företagsamheten. — Ja, jag menar inte så illa, så att herr Holmquist behöver icke göra för många anteckningar. — Men det verkliga motståndet, det reala, kommer från sågverksägarna i Norrland, förmodar jag, och de ha väl också antecknat sig. De äro rädda för det här, inte för själva den här lilla sakens skull, ty de komma nog aldrig att ställa sina skogar under detta skydd, men de äro rädda för exemplet, liksom herr Holmquist från sin renodlat gammal-liberala ståndpunkt också är rädd för, att detta skulle vara en kärna till det rysliga, fasliga, som andra kammaren för omkring 15 år sedan beslöt om och beslutat om flera gånger, herr Holmquist. Det är det de äro rädda för, och därför säga de, att om staten får den här kontrollen, blir skogen mycket sämre skött, än om de själva göra det.

Nu vill jag inte påstå, att det inte kan ligga något under detta. Om det nämligen gäller en skogsägare, som vill rationellt förvalta sin rikedom och som vet, att han bevarar sin skog på allra bästa sätt,

så är hans enskilda intresse för saken — så länge det varar nämligen — kanske den allra bästa lagen för skogens vård. Och man förstår, att han på den grund vill för sin personliga del vara kvitt alla sådana här omsorger. Men hur går det, när t. ex. denna skogsägares barn skola övertaga det hela och de skola ha mycket pengar för alla sina nya behov? De sälja sina aktier eller andelar till oerhörda pris och de, som köpa aktierna till dessa oerhörda pris — det är kanske rena jobbare — skola sedan taga ut pengar ur skogen för att kunna betala dem. En sådan framtida utveckling skydda sig icke herrarna emot genom att sätta sig emot sådana här tankar, utan ni bara slå vakt om er egen bekvämlighet för stunden — det kan ju för övrigt ligga aldrig så aktningsvärda motiv bakom det. Detta är verkliga anledningen till motståndet här i kammaren, men en sådan politik tryggar icke framtiden för svenska folket och för landet.

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

Nu vill jag sålunda yrka bifall till detta lilla tuppfjät, till den där kärnan, som herr Holmquist talade om och som varit kärnan i andra kammarens beslut förut och som kan bli kärnan till ett beslut även i *denna* kammare ett följande år.

Jag vill till sist fästa uppmärksamheten på en sak, som gläder mig. Här har nämligen andra kammarens utskott avstyrkt detta förslag, därför att saken låg under utredning och skulle komma upp i sammanhang med den berömda skogslagstiftningskommitténs förslag. Denna uppfattning biträdde emellertid inte andra kammaren. Herr Lindman rådde på utskottet och fick tydligen kammaren med sig, så att den gick in i en sakprövning, och nu har verkligen också första kammarens tillfälliga utskott sagt, att i detta kommitteförslag icke inrymmes något, som berör ändamålet med den föreliggande motionen, och då är det så mycket större anledning att påminna Kungl. Maj:t om saken. När jag, stackare, väckte förslag beträffande häradsallmänningarna, som icke heller berördes av denna kommittés förslag, då var det alldeles ogörligt att kunna över huvud taget begära, att denna kammare skulle gå in på en realitetsbehandling av en sak, som förmodligen, sade kammaren, bleve behandlad just av denna kommité eller annan vederbörande. Men vi, som inte äro serafimerriddare få kanske vara anspråkslösare.

På grund av de skäl jag nu anfört, ber jag sålunda, herr talman, att i avvaktan på den ordentliga lagstiftning, som kommer, få yrka bifall till detta lilla utav första kammarens tillfälliga utskott tillstyrkta tuppfjät.

Herr Barthelson: Herr greve och talman, mina herrar! I likhet med ett par föregående talare har jag fått den uppfattningen, att såväl den ärade reservanten som den ärade talaren på Dalabänken helt och hållet missuppfattat innebörden av den föreliggande motionen. Om man nämligen läser motionens motiv liksom dess kläm, finner man, att motionären icke avser, såsom man här velat framhålla, att ställa en enskild skog under skogsstatens eller statens förvaltning rent utav, som man tyckes förmoda, utan motionären avser endast ett skydd, ett skydd för att ett arbetsresultat,

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

som åstadkommits genom intelligens och uppoffringar, icke måtte bliva skövlat, när en skogsägare en gång lämnar sin egendom. Hur nu emellertid det skyddet skall kunna åstadkommas, därom har motionären icke yttrat sig. Han vill överlämna åt Kungl. Maj:t att bestämma detta efter verkställd utredning. Det är icke heller fråga om någon socialisering, som man här framhållit, utan jag skulle snarare vilja säga, att det är fråga om någonting i motsatt riktning.

Den ärade reservanten framhöll bland annat som något avskräckande, att en avverkningsplan skulle upprättas för den skog, som det här var fråga om. Men, mina herrar, om det är fråga om en verklig skogshushållning, så kan väl denna icke bliva planmässig, med mindre än att det finnes en avverkningsplan uppgjord för skogen i fråga. Av vad jag nu framhållit torde framgå, att motionen icke åsyftar något annat än ett beredande av detta nämnda skydd. Då man här från motståndarnas sida hänvisar till lagstiftningen i fråga om de enskilda skogarna och hänvisar till den lagstiftning, som på detta område väntas, så är, mina herrar, detta i full överensstämmelse med hittills gällande praxis, men, som en ärad talare nyss här framhållit, har denna lagstiftning rörande enskilda skogar hittills gått ut på stiftandet av förbuds- och tvångslagar, och att döma utav vad vi sett av skogslagstiftningskommitténs betänkande synes den blivande lagstiftningen komma att gå i samma spår. Men jag vågar påstå, att erfarenheten visat, att någon verklig skogsvård på den enskilda skogen icke har åstadkommits genom dessa förbuds- och tvångslagar. Som här nyss har framhållits, kunna nämligen dessa lagar visserligen hindra skövling, och de kunna tvinga en person att sörja för återväxten, även om denna återväxt i kvalitativt hänseende icke blir den, som man från skogsvårdssynpunkt kunde fordra, men de ha icke kunnat åstadkomma någon verklig skogsskötsel. På frågan, varpå detta beror, vill jag svara, att enligt mitt förmenande beror det därpå, att en så lagd lagstiftning förbiser det första, det väsentligaste härvidlag, nämligen att väcka *intresse* för skogsvård. Det finnes nämligen ingen möjlighet att förbuds- och tvångslagar kunna väcka ett verkligt intresse för en skogsskötsel.

Men det är inte blott dessa tvångslagar, som stå i vägen för detta intresse, utan det finnes mycket annat, såsom osäkerheten för att en skogsägares arbete blir beståndande. Han riskerar ju, att kanske ett helt livs arbete blir skövlat i och med detsamma han lämnar sin skogsegendom.

Ser man nu på allt detta, så kan jag inte finna annat än att var och en, som vill ha en verklig skogsvård på våra skogar, måste sympatisera med det förslag, som här framlagts uti herr Lindmans motion.

Nu har herr Holmquist framhållit, att högst få personer, ja, jag tror t. o. m., att han sade knappast någon enda, skulle komma att ställa sin skog under den kontroll, som här ifrågasättes. Jag lämnar därhän, hur härmed kommer att ske. För mig ligger största betydelsen av det föreliggande förslaget däri, att det bryter med

en gammal praxis, som på skogslagstiftningens område hittills gjort sig gällande. Förslaget vill i förevarande fall gå ifrån förbuds- och tvångslagarna och vill gå till en lagstiftning, som väcker intresse för verklig skogsvård, d. v. s. som vill framkalla vad jag anser vara det första och det viktigaste för att kunna komma till något resultat på den privata skogsskötselns område.

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

Motståndarna hänvisa också till domänstyrelsens yttrande, som finnes intaget uti utskottsbetänkandet. Jag vill för min del beträffande detta domänstyrelsens yttrande först och främst säga det, att motionären, och likaledes utskottet, ju har hemställt om en utredning. Det måste sålunda bliva en förutsättningslös utredning, föranstaltad utav Kungl. Maj:t. Ett yttrande i förhand utav domänstyrelsen kan sålunda i detta fall väl ej få tillmätas alltför stor betydelse. För min egen del anser jag vad domänstyrelsen i detta yttrande anfört i det avseendet, att skogsstaten skulle taga hand om denna kontroll, vara högst olämpligt och principiellt oriktigt. Riksdagen har ju genom antagandet av 1903 års skogslag ställt den privata skogsskötseln i visst fall under tillsyn av skogsvårdsstyrelserna, och det synes mig, som om dessa i detta fall borde vara självskrivna att taga hand om den eventuella kontrollen i förevarande avseende.

Här har vidare framhållits utav herr Holmquist, att det skulle vara att beklaga, om skogsvårdsstyrelserna skulle få en dylik uppgift. För min del kan jag icke förstå detta. Skogsvårdsstyrelserna skulle i så fall kunna få en och annan välskött egendom att för skogsägarna framhålla som exempel på, hur en verklig skogsskötsel både ekonomiskt bär sig och i andra avseenden är till förmån för landet.

Det ligger emellertid i sakens natur, att de bestämmelser, som kunna komma att antagas rörande i frågavarande förhållanden, måste vara sådana, att de icke betaga skogsägarna intresset för en verklig skogsvård. Dessa bestämmelser måste vara mjuka, de måste vara sådana, att de icke hindra skogsägarna att utnyttja en tillfälligt god konjunktur. Man får icke göra sig den föreställningen, att i och med detsamma att en verklig hushållningsplan för en skog finnes upprättad, skogsägarna därför äro bundna att på kubikmetern uttaga det bestämda virkesbeloppet per år. Och av motionärens motivering finner man också, att detta icke är meningen utan att man tänkt sig uppställandet av vissa perioder för virkeskapitalets utnyttjande. Men dessutom böra skogsägarna lämnas alla möjliga fördelar, som kunna vara förenliga med den goda skogsskötseln.

Man har här talat om den nu sittande skogslagstiftningskommitténs betänkande. Jag vill erinra om, att där förekommer en passus, att ägare av vissa egendomar, som äro underkastade norrländska skogslagen och därför ej få del av skogsvårdsavgifterna, »skola vara befriade från att erlägga skogsvårdsavgifter». Det ligger i sakens natur, att i överensstämmelse härmed en skogsägare, som ställt sin skog under offentlig kontroll och därigenom själv kommer att betala alla omkostnader för sin skogshushållning, också befrias

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

från erläggande av skogsvårdsavgifter, som i så fall skulle tillkomma andra och icke i någon mån honom själv. Det är givet, att först med ett medgivande av full frihet i avseende på skogsvården kan möjlighet finnas, för att personer komma att begagna sig av här ifrågavarande erbjudande, om den föreslagna bestämmelsen nu skulle komma till stånd.

Då jag emellertid för min del är övertygad om, att ett realiserande av motionärens förslag, om det sker på det sätt, som jag här helt kort har skisserat, kommer att bli både till nytta för skogsägaren själv och i all synnerhet bliva till nytta ur nationalekonomisk synpunkt, så har jag för min del icke tvekat att gå med på et bifall till föreliggande förslag, varför jag, herr talman, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmquist: Herr greve och talman! Jag begärde ordet endast för att söka giva ett par repliker till de föregående talarna i de delar, där de ha alldeles särskilt angripit mina uppfattningar.

Herr Welander yttrade, att jag skulle ha förklarat, att det var någon sorts skillnad mellan rationell skogsvård och skogsvård, som skulle ge den högsta möjliga avkastningen. Han sade: »det är två begrepp, som stå sida vid sida och som äro fullständigt likartade». Ja, det kan man ju i stort sett säga, men man får väl dock erkänna, att har man gått på principen: rationell skogsvård, kan man svårligen ur *rent ekonomisk* synpunkt följa de linjerna. Det låter nämligen mycket väl tänka sig, att en uppåtgående konjunktur på världsmarknaden fordrar en annan skogsvård — en skogsvård, som ändock låter sig ur ekonomisk och även ur andra synpunkter försvara — än den, som kanske skulle ur de allra högsta skogsvårdssynpunkterna vara fullt rationella.

Vidare nämndes det av samme ärade talare, att det utan tvivel skulle finnas personer, vilka, om här en lag till följd av det nu väckta förslaget komme till stånd, skulle bilda några sådana där fideikommiss utav sina skogar. Ja, det är möjligt, att så skulle bli fallet; men ingen tror väl ändå, att det skulle ske i den utsträckning, att det skulle ha en allvarlig inverkan på vårt lands skogsvårdsförhållanden. Jag tror visst, att det kan hända, som här förut framhållits att en gammal patriarkalisk, sjuttioårig, åttioårig man, som har några mer bångstyriga söner, skulle kunna resonera så: »I mitt läge är det bäst att taga det här steget, ty eljest hugga pojkarna ner all skogen för mig», och att han möjligen på det sättet i ett mycket tråkigt dilemma skulle kunna göra ett slags fideikommiss av sin skogsegendom. Men mina herrar, det får jag i alla fall säga, att detta kommer i alla händelser att ske i så få fall, att det inte spelar den ringaste roll ur nationalekonomisk synpunkt.

Det nämndes här, likaledes av herr Welander, att två framstående män på detta område, brukspatronerna Tamm och af Burén hade väckt en med den föreliggande mycket likartad motion. Ja, det bevisar i själva verket ingenting, ty sedan den tiden har myc-

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

ket hänt. Vi ha fått någonting, som vi den tiden icke hade, nämligen skogslagarna, och jag tror, att dessa skogslagar, även om de i stort sett kunna karakteriseras som återväxtlagar, dock ha haft den betydelsen i avseende på den svenska skogens vård, att jag är långt ifrån säker på, att i dessa dagar de nämnda herrarna skulle ha kommit med denna framställning.

Herr Lindhagen kallade mig för gammalliberal. Ja, liberal är jag utan tvivel, och gammal är jag också. Det är endast herr Lindhagen, som är den evigt unge och som evigt förändrar uppfattning. Men jag får verkligen säga, att de skäl, han här angav för att hallstämpla min åsikt som gammalmodig, åhörde jag med största lugn.

Det skall inte förnekas, att hur man än ser den här saken, är det en relativt liten sak i jämförelse med den stora utveckling, som dessa skogslagar medfört i vårt land, vilka nu skydda den svenska skogen.

Med hänsyn till vad jag sålunda tillåtit mig anföra ber jag att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Alkman: Herr talman! Ja, jag har försökt att uppmärksamt följa debatten för att få klarhet om värdet av de skäl, som kunde anföras gentemot motionen och gentemot utskottets uppfattning, men jag får säga, att det icke varit mycket, som jag funnit särskilt givande.

Vad först reservantens yttrande beträffar, anförde han visserligen två vart för sig måhända användbara skäl, men han begagnade dem på en gång och på sådant sätt, att de i själva verket slogo ihjäl varandra. Han yttrade — och detta har kommit igen under debatten sedan — att han ansåg, att lagen skulle bli ineffektiv, och han ansåg, att man därför icke borde antaga densamma. Men i samma andetag utmålade han faran för att, om man antog denna lag, man skulle få lov att skaffa sig en sådan massa statstjänstemän för att sköta skogen på det sätt lagen bestämde, att man för den skull, av rädsla för dessa många statstjänstemän, icke borde antaga lagen. Dessa skäl tillsammans bli ju litet för mycket av det goda. Man kan givetvis välja mellan dessa båda ståndpunkter, men man kan inte ha en ståndpunkt, som grundar sig på bägge dessa skäl.

Den egentlige huvudtalaren mot utskottets förslag har här varit herr Blomquist, och han höll ett, som det tycktes, från åtskilliga håll synnerligen apprecierat anförande, i vilket han försökte avskräcka kammaren från antagandet av detta förslag. Hans argumentering var emellertid inte sådan, att jag riktigt kan följa den. Jag får nöja mig med att taga upp ett par moment av densamma.

Han anförde å ena sidan det ena av reservantens skäl. Han kunde icke tänka sig, att någon människa skulle kunna vara en sådan dåre, att han skulle vilja låta sin skog falla under den här lagen. En skogsägare borde åtminstone ha så mycket »självbevarelsedrift», som herr Holmquist uttryckte sig, att han enbart ur självbevarelsedriftens synpunkt skulle låta bli att för all framtid ställa sin skog under den kontroll, som det här är fråga om. Ja, jag tror

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

väl, att det finnes ganska många människor, för vilka självbevarelsedriften, den rent egoistiska självbevarelsedriften, kan taga sig sådana uttryck. Men jag är också övertygad om, att det finnes en annan slags självbevarelsedrift, någonting som man i detta sammanhang skulle kunna kalla exempelvis nationell självbevarelsedrift och som består däri, att en människa, även en person, som har egendom, kan ha lust att se till, att denna egendom kan för framtiden på det sättet förvaltas, att den blir nationen och de efterkommande släktena till gagn, och denna självbevarelsedrift har jag trott skulle vara särskilt apprecierad i denna kammare och utav denna kammares majoritet. Åtmistone har jag här i andra sammanhang många gånger hört sådana tankar framställas. Om herr Holmquist med det argumentet sökte vända sig till och övertyga majoriteten här, vill jag således hoppas, att det var ett argument av mycket mycket ringa effektivitet.

För övrigt förefaller det mig vara något inkonsekvent av herr Holmquist att i detta sammanhang peka på en annan väg, på vilken i framtiden det syfte, som både motionären och utskottet avsett skulle kunna vinnas, nämligen den, att folk friviliigt skulle ställa sin skog under skogsvårdsstyrelsernas kontroll och på det sättet avstå från sin egen fria förfoganderätt över skogen inom lagens gränser. Kan man göra det ena, tycker jag, att man utan större motvilja skulle kunna vara med om det andra också, åtminstone som en frivillig sak.

Men kärnan i herr Holmquists argumentering, det, varmed han sökte rikta det stora dråpslaget emot motionen och utskottets hemställan var detta: det ligger en hund begraven i denna motion. Kärnan i den är ingenting annat, än att man på en omväg vill söka komma till en statssocialisering av skogarna.

Jag vet inte, om han verkligen misstänker motionären, herr Arvid Lindman, för att gå med så onda avsikter, men i alla händelser trodde han, att, avsikten må ha varit vilken som helst, detta ändå var kärnan i motionen. Jag förstår inte riktigt denna tankegång. Menar herr Holmquist, att om man på frivillighetens väg åstadkommer denna begränsning i förfoganderätten över den enskilda egendomen, skall utvecklingen av denna *frivilliga* inskränkning av förfoganderätten med nödvändighet, vare sig det går på det ena eller andra sättet, medföra en sådan tvångsinskränkning av förfoganderätten över skogarna?

Jag för min del är en liberal man lika väl som herr Holmquist och har inte några socialistiska funderingar av något slag. Jag har alltid tänkt mig, att goda och lämpliga åtgärder, åstadkomna på frivillighetens väg, med vilka man försöker vinna det bästa möjliga resultat, skulle vara allra bästa medlet för att förekomma nödvändigheten av tvångsåtgärder, att man sålunda genom åtgärder på frivillighetens väg borde söka och kunna *förhindra* en utveckling hän emot vissa tvångsåtgärder.

Jag har inte kunnat underlåta att säga detta, därför att jag

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

tyckte, att denna hans argumentering var så besynnerlig, att den förtjänade en smula ytterligare belysas — den har ju redan i viss mån blivit av herr Welander belyst.

Jag har inom utskottet — då jag icke är sakkunnig på detta område — vid denna frågas behandling fått nöja mig med att söka använda det enkla lekmannaförstånd, jag kan ha. För mig har det då ställt sig på det sättet, att mitt huvudskäl för bifall till motionen har varit, att jag omöjligt kunnat finna, att det skulle vara i det allmännas intresse, i allas vårt intresse, att icke medgiva den möjlighet motionen åsyftar att ge sådana personer, vilka till äventyrs i samhällets intresse, i de efterkommandes intresse, i nationens intresse vilja bevara en stor naturtillgång, en i framtiden ännu viktigare och dyrbarare naturtillgång, än den för närvarande är. Man har ju sett, hur dess värde stigit med vartenda år under detta decennium och denna värdestegring lär nog komma att fortgå. Jag kan alltså inte finna, att det skulle ligga i samhällets intresse att icke skapa de nödvändiga laga former, som behövas, för att dessa välvilliga och goda människor skulle kunna få utföra det verk, som de i det allmännas intresse vilja utföra, att bevara en naturtillgång åt nationen och åt framtiden. Jag kan inte inse, att något ont skulle kunna följa därav. Det goda exempel, som därigenom skulle vinnas, är något, som jag inte är rädd för. Det *goda* exemplets makt kan icke förskräcka mig.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr W e l a n d e r: Herr greve och talman! Jag har hört här under hand, att på många håll uttalats farhågor för att de skogar, som det här är fråga om, skulle komma att ställas under domänstyrelsens kontroll. Skulle det däremot vara så, att skogsvårdsstyrelserna skulle ha överinseende över den blivande lagens tillämpning, skulle man ställa sig välvilligare mot förslaget. Då får jag säga, att varken motionären eller andra kammarens utskott eller första kammarens utskott närmare angivit vad som är deras tanke i denna sak. Det är endast domänstyrelsen själv, som har framhållit, att den skulle anse lämpligast och riktigast, att dessa skogar ställdes under dess vård. Jag tror mig emellertid uttala alla utskottsledamöters tanke, om jag säger, att inom utskottet ha vi samtliga haft den uppfattningen, att det är självfallet, att de skogar, som skulle kunna komma att ställas under kontroll enligt den föreslagna lagen, skulle stå under skogsvårdsstyrelsernas överinseende.

För övrigt kan jag icke underlåta att säga ytterligare ett par ord till herr Holmquist. Han försökte förklara, varför den rationella skogshushållningen och den högsta avkastningen icke alltid gå i jämnbredd med varandra och anförde som bevis därpå, att konjunkturerna kunna fordra, att man avverkar mer än en rationell skogshushållning strängt taget tillåter. Ja, nu är det så, att rationell skogshushållning omfattar skogsförvaltningens alla moment, även det ekonomiska, och

Ang. skogs fastighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

i dessa moment veta vi skogsmän mycket väl, att det ingår att försälja produkterna på de tider, då de bäst betalas. Det finns så mycket mindre anledning för herr Holmquist att anföra detta, som motionären själv uttryckligen sagt i motionen, att naturligtvis skall det ges frihet åt skogsägaren att begagna sig av konjunkturerna och sälja mer under högkonjunkturstider med begränsning sedan i framtiden. Det finns alltså icke någon som helst anledning till farhåga för kammarens ledamöter, att skogsägaren icke skulle få fria händer härvidlag.

För övrigt gäller ju om hela saken, att den skall utredas, och riksdagen har tillfälle att sedan uttala sig om alla dessa detaljer en gång, när det föreligger ett utarbetat förslag.

Så har det här också framförts exempel på, hur skogarna skötas, exempelvis prästskogarna. Jag vet mycket väl, att det är dålig skötsel av skogarna på sina håll; och flera omständigheter samverka därtill. Det är icke endast personalens eller domänstyrelsens fel. Men man får väl förutsätta, att om ett sådant beslut, som här är föreslaget, fattas, skall väl också riksdagen vara i stånd att träffa sådana anordningar i fråga om lagens handhavande, att man kan vara säker om att få en så rationell skötsel, som över huvud taget är möjlig, och det är, som jag sade nyss, självfallet, att tillsynen bör komma att utövas av skogsvårdsstyrelserna.

Herr Holmquist sade, att om herrar Tamm och af Burén levat nu, skulle de nog icke ha varit med om detta förslag. Ja, måhända — men herr Holmquist medgav, att det kanske skulle finnas någon, som komme att begagna sig av denna möjlighet. Jag tror, att det finns många. Men även om det blott vore ett fåtal, skulle herrarna då vilja taga på sitt ansvar att genom ett avslag på detta förslag avstänga möjligheten för dessa, låt vara relativt få, fosterländskt sinnade män, som skulle vilja begagna sig av den väg, en sådan lag komme att erbjuda.

Jag vet verkligen icke, att här något skäl framförts, som är av den beskaffenheten, att man har anledning att rent av motsätta sig en utredning av frågan. — Jag vidhåller därför mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Schmidt: Herr greve och talman! Blott ett par ord med anledning av den förda diskussionen.

Det synes mig, som om andra kammarens utskott hade träffat det rätta, när det skriver i sitt utlåtande: »Vad beträffar innebörden av den lagstiftning, som i motionen föreslås, torde för övrigt enligt utskottets åsikt berättigade tvivelsmål kunna resas i fråga om dess praktiska värde.» Sedan fortsätter det: »I all synnerhet skulle en dylik utväg i praktiken visa sig skäligen betydelselös beträffande de skogsägare, som i exploateringssyfte driva handel med skogsfastigheter», etc. etc.

Enligt vad motionären framhåller i sin motion, är huvudsyftet att genom lagstiftning få till stånd ett sparande av skogskapital, och de flesta av de talare, som här ha yrkat bifall till utskottets hemstäl-

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

lan hava just uppehållit sig vid denna synpunkt. Det är gott och väl, men från nationalekonomisk synpunkt är det ju också av vikt, att skogen drives upp till högsta möjliga avkastningsförmåga. Att spara ett skogskapital och samtidigt driva en rationell skogshushållning är enligt mitt förmenande på sätt och vis en contradictio in adjecto. Ty en rationell skogsvård kräver ovilkorligen, att den mogna, fullmogna och övermogna skogen borttages för att befordra återväxt och verklig skogskultur. Vi hava ju redan nu skogslagar, som hava till mål att skydda återväxt och föryngring. Det är visserligen bara återväxtlagar, men de institutioner som hava till uppgift att ha uppsikt över dessa lagars efterlevnad, nämligen skogsvårdsstyrelserna, ha skött denna sak på ett enligt mitt förmenande förtjänstfullt sätt, så att de icke blott blivit populära utan till och med vunnit förståelse för sitt arbete hos allmänheten. Inom det landskap, som jag har äran representera, skulle jag tro, att det är ytterst få enskilda skogsägare, som icke redan nu ha ställt skötseln av sin skogsegendom under skogsvårdsstyrelsernas vård i så måtto, att de anlita skogsvårdsstyrelsen för sin utstämpling, för förslag till skogsvårdsåtgärder, dikningar m. m. Det synes mig, att ett realiserande av denna motions syfte endast skulle försvåra detta skogsvårdsstyrelsernas arbete, för såvitt det icke är meningen att — såsom herr Welander säger, men som icke alls framgår av den nu förebragta utredningen — dessa skogar skola komma att ställas under skogsvårdsstyrelsernas uppsikt. Vid sådant förhållande är ju emellertid skrivelseförslaget och en därav föranledd lag fullkomligt betydelselös, ty redan nu finns möjlighet för skogsägarna att ställa skogen under skogsvårdsstyrelsernas vård. Om det emellertid, som man ju på grund av domänstyrelsens yttrande har anledning förmoda, är meningen att ställa dessa enskilda skogar under domänstyrelsens vård, då få vi endast ett nytt slag av samma sorts hemman, som vi i så rikt mått äga däruppe i Norrland, hemman med s. k. ofri dispositionsrätt. Jag vågar utan att gå sanningen för nära hemställa till vem som helst av de här närvarande skogsmännen, om icke herrarna måste medgiva, att skogsskötseln på dessa hemman med ofri dispositionsrätt är i de allra flesta fall, lindrigt sagt, vårdslösad. Det synes mig sålunda ej vara något exempel, som manar till efterföljd i det fallet.

Jag förmodar, att motionären avser att skapa ett slags fideikommiss, men jag kan verkligen icke underlåta att i det fallet ansluta mig till vad en annan ärad talare här har anfört, att nämligen motionen nog kommer att utnyttjas i ett helt annat syfte.

Till sist vågar jag verkligen framställa den frågan: Skötas statsskogarna nu på ett så exempelriskt och ovanligt framstående sätt, att det verkligen kan ligga i en enskild skogsägares intresse att ställa sina skogar under samma vård. Jag vågar åtminstone ställa mig något tveksam, när jag skall besvara den frågan. Jag vill visst icke påstå, att icke skötseln av statens skogar på många ställen är utmärkt och att arbetena bedrivas fullkomligt så som de skola. Men personalen är ju så ringa och arealerna så stora, att man ju icke kan begära, att dessa människor skola hinna vara med överallt. Skall nu

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

ytterligare en sådan börda som denna läggas på dem? Herrarna skola komma ihåg, att dessa egendomar komma att ligga på vitt skilda platser, och denna tillsyn kommer minsann att fordra oerhörda resor och sannerligen icke vara det minst krävande av denna personals uppdrag.

Jag ställer mig därför som sagt mycket tveksam mot förslaget, och jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Friherre Hermelin: Herr greve och talman! Jag skall försöka att yttra mig kort. I likhet med såväl den ärade motionären som även med ett par av de ärade här uppträdande talarna, vill jag säga, att jag till fullo inser betydelsen av att allt bör göras för att skydda och vårda landets skogskapital. Närmast tänker jag då, att man bör stävja vanvården. Jag anser en vanvårdslag berättigad vis-à-vis skogen, likaväl som jag anser en sådan lag berättigad beträffande jordbruket. Men för att staten skall kunna utfärda sådana vanvårdslagar, är det alldeles nödvändigt att betingelserna för utövande av vare sig den ena eller den andra av dessa näringar äro sådana, att de giva utövarna en viss frihet och en viss glädje i deras arbete.

Det förslag, som nu är väckt, är emellertid något helt annat, än vad dylika vanvårdslagar kunna åstadkomma. Vanvårds- eller vanhävdslagen kommer att träffa ett mycket större antal skogsägare och skogar, än vad motionärens förslag kan avse! Jag tror för övrigt, att vi beträffande skogslagstiftningen, sådan den bör vara, ha mycket att lära oss från vårt grannland Danmark!

Här skulle nu vara fråga om att skogsägarna skulle för sig och efterkommande avstå från viss dispositionsrätt i skötseln av skogen. En ärad representant på Jämtlandsbänken har nyss yttrat, att ägaren skulle göra detta, därför att han vill försäkra sig om en framtida rationell vård av skogen. Jag vill fråga den ärade talaren: Vad menas med en rationell vård av skogen! Vi veta, vilket motsatsförhållande i fråga om åsikterna om rationell skogsvård, som kan konstateras mellan statens sätt att sköta sina skogar och enskildas skötsel av sina skogar, och vi ha även sett, att inom statens skogsförvaltning, inom domänstyrelsens tjänstemän, råda ganska motsatta uppfattningar om vad rationell skogsskötsel är. Följden av den föreslagna anordningen skulle bli, att skogsägarens efterkommande skulle kunna komma i ett olidligt motsatsförhållande mellan vad han anser vara rationell skogsskötsel och vad den, som har tillsyn över förvaltningen av skogen, möjligtvis kan anse det vara. Jag tycker för min personliga del, att om man haft den tillfredsställelsen, att genom egen vård hava skapat ett skogskapital, så är det mera tilltalande att med förtroende överlämna skogen till de efterkommande utan att klavbinda dem till händer och fötter än motsatsen!

Herr Barthelson yttrade nu här, att det icke föreligger något förslag, hur denna tillsyn skall ordnas. I motionen föreligger dock ett ganska utarbetat förslag, och även domänstyrelsen har ju här uttalat sig om den saken. Om då kammaren fattar ett beslut i

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighetskontroll. (Forts.)

enlighet med utskottets hemställan, måste detta ses mot bakgrunden av de uttalanden, som gjorts av motionären och domänstyrelsen och som upptagits av utskottet. Både herr Welander och herr Barthelson ha visserligen sökt göra gällande en avvikande mening, men detta blir kanske vid ärendets behandling av en mera sekundär betydelse; riksdagens skrivelse blir naturligtvis det primära.

Vidare yttrade herr Alkman, att han icke kunde förstå herr Holmquists tankegång i fråga om detta lagförslag. Jag för min del förstår den mycket väl. Vad herr Holmquist menade, var naturligtvis, att om det skulle bli en lag, sådan som utskottet tänkt sig, och det visade sig, att effektiviteten av lagen skulle bliva mycket ringa, d. v. s. att inga eller ytterst få skogsägare skulle använda sig av detta institut — ja, då bleve följden kanske den, att när tanken nu en gång vore väckt, som herr Holmquist sade, så komme tvånget efter, för att föra in alla de svenska enskilda skogarna under statens vård. Jag vet icke, om herr Alkman nyss var en bland de uppmärksamma åhörarna till vad herr Lindhagen ironiserande yttrade, att detta är bara »*ett tuppfjät*» fram mot målet, men, herr Alkman, det är dock »*ett fjät!*»

Herr greve och talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen, d. v. s. avslag på utskottets hemställan.

Herr Barthelson: Herr greve och talman! Här har återigen och senast av den siste ärade talaren hänvisats till de nuvarande skogslagarna, som skäl för avslag å utskottets hemställan, och man har därtill försökt att skrämma oss med det uttalande, som finnes i domänstyrelsens utlåtande över motionen. Då den ärade talaren påstår, att i motiven till motionen redan finnes utarbetat förslag till uppsiktens ordnande, vill jag säga, att jag för min del icke kan finna något sådant. Det väsentligaste i motiveringen synes mig vara den punkt på sidan 2 i motionen, där det säges: »Det synes emellertid i hög grad önskvärt, att en lag av sådan art kommer till stånd, att den åt enskilde skogsägare, som vilja bevara sin skog, bereder möjlighet, ej blott för deras efterkommandes räkning utan även för vårt lands vidkommande, att för all framtid med iakttagande av skogsvårdens fordringar vårda och vidmakthålla den tillgång, som ligger i en egendom med ett skogskapital av för varje fall lämpligaste storlek och beskaffenhet.» I klämmen hemställer motionären sedan om »utredning och förslag rörande lag, som innebär, att skogsägare må beredas tillfälle att ställa skogsfastighet under kontroll av offentlig myndighet». Jag vågar sålunda påstå, att vad jag i mitt första anförande yttrade är i överensstämmelse med det verkliga förhållandet, att nämligen motionären icke har framlagt något förslag rörande kontroll m. m. utan hemställt om en utredning i den föreliggande frågan.

Båda de två senaste talarna ha uttalat sig till förmån för skogslagar och hänvisat till dem, vi redan ha. I mitt förra anförande påpekade jag, att det lagförslag, som här förelåge, för mig hade den största betydelse, därför att det bröte med den gamla praxis

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

på skogslagstiftningens område, som hittills följts hos oss. Jag anser nämligen, att erfarenheten tydligt visat, att vi icke komma någon vart med avseende på verklig skogsvård genom förbuds- och tvångslagar, utan vi måste slå in på en annan väg, på en väg, där man väcker verkligt intresse för skogsvården.

Den ärade talaren på Västernorrlandslänsbänken gjorde gällande, att detta förslag om rationell skogsvård skulle omöjliggöra för ägaren att tillgodogöra sig den gamla och överåriga skogen. Detta var ett egendomligt uttalande, ty till den rationella skogsvården hör naturligtvis att först och främst laga så, att icke några överåriga bestånd finnas i en skog.

Det frågades vidare, varuti egentligen den rationella skogsvården bestode. Jag kan helt kort härpå svara, att i ekonomiskt avseende, som väl i det här sammanhanget mest intresserar den ärade talare, som framställde frågan, avser den rationella skogsvården att skaffa högsta möjliga avkastning av skogen. Det synes mig, att man då bör vara tillfredsställd från ekonomisk synpunkt.

Jag påpekade också i mitt föregående anförande, att den plan med avseende å avverkningen, som kan komma att fastställas för dessa skogar, bör bli så mjuk som möjligt, så att den icke omöjliggör för innehavaren av skogen att följa konjunkturerna och tillgodogöra sig virket allt efter förändringarna i dessa. Och till den rationella skogsvården hör, jag upprepar det ännu en gång, just att på det mest ekonomiska sätt utnyttja skogskapitalet.

Vidare yttrade den ärade talaren på Västernorrlandslänsbänken, att statens skogar äro illa skötta. Jag ber att åtminstone beträffande södra Sverige få inlägga min protest mot detta uttalande. För såvitt det rör statens kronoparker, har den kommitté, som haft att utreda skogsfrågorna, uttalat sig i en alldeles motsatt riktning mot vad den ärade talaren yttrade.

För övrigt kan jag icke alls finna, att den frågan över huvud taget bör sammankopplas med det föreliggande förslaget, ty det har icke ifrågasatts av motionären och icke heller av utskottet, att skogarna skola ställas under någon statens förvaltning och icke heller under dess kontroll. Jag tillät mig också i mitt första anförande påvisa, att det skulle vara principiellt oriktigt att gå den vägen att ställa skogarna under domänstyrelsens kontroll, utan att konsekvensen av riksdagens beslut i hithörande frågor ovillkorligen fordrar, att skogsvårdsstyrelserna komma att utgöra den övervakande myndigheten i fråga om de skogar, som här äro i fråga.

För övrigt synes man uppfatta denna kontroll så, som om skogsvårdsstyrelsen skulle komma att bli den bestämmande för skogens skötsel. Enligt motionärens mening är det ägaren själv, som skall sköta sin skog, och för mig är detta ett av de allra viktigaste skälen för bifall till utskottets hemställan. Skogsvårdsstyrelsen äger enligt motionärens förslag icke att lägga sig i ägarens göranden och låtanden, utan endast att kontrollera, att han icke överskrider sin befogenhet med avseende å avverkningen. Själva sättet för skogshushållningen i övrigt blir skogsägarens ensak. Jag förmodar, att en utredning icke kan komma till något annat resultat i den delen;

skulle den emellertid det, skulle icke jag, om jag, då en sådan fråga skulle av riksdagen avgöras, komme att sitta i denna kammare, kunna vara med om ett sådant förslag.

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

Med vad jag nu yttrat rörande domänstyrelsens utlåtande har jag ju också bemött den siste ärade talaren.

Jag ber, herr greve och talman, att få framhålla, att såvitt jag kunnat finna, hava motståndarna till förslaget icke kunnat komma fram med något nytt eller några andra skäl än som förut framförts av herr Holmquist och bemötts, varför jag ber att fortfarande få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Jesperson: Den ärade reservanten till utskottets betänkande har i sitt resonemang angående denna fråga framställt saken, som om det föreliggande förslaget avsåge alla enskilda skogar och icke alls tagit hänsyn till det moment, som här är det genomgående, att det skall vara på frivillighetens väg, som man ifrågasätter, att en del skogar skola ställas under statens kontroll. Jag kan icke heller förstå de farhågor, som han och många andra talare hava framfört gent emot den föreslagna åtgärden. Att en person, som under sin livstid har väl vårdat och skött sina skogar skulle få möjlighet att sörja för att icke detta skogskapital, som han åstadkommit, i en hast blir förstört av hans efterkommande eller, om han inga direkta efterkommande har, av dem som komma att få hans egendom i sin besittning efter honom, tycker jag borde från nationalekonomisk synpunkt endast vara eftersträvansvärt.

Nu har man här sagt, att det icke är något att trakta efter att ställa skogarna under statens kontroll, ty statens skogar skötas så dåligt. Jag tycker, att de herrar, som hava framfört detta resonemang, uttala samtidigt en synnerligen sträng kritik över riksdagens arbete, då de driva denna sats. Varför ha de då icke kommit fram med förslag om en bättre skötsel av statens skogar, den största rikedom, som vårt land äger. Mig förefaller det synnerligen egendomligt, att man för att få argument mot detta förslag här vill göra gällande, att statens skogar icke skötas så, att det är önskligt, att också enskilda ställa sina skogar under statens kontroll. Jag föreställer mig, att man alltmer skall komma att arbeta på att få statens skogar så väl skötta, att det skall kunna bli en mönsterskötsel, och då borde det väl undar sådana förhållanden också vara nyttigt, om enskilda av fri vilja ställde sina skogar under kontroll av samma förvaltning.

Det har yttrats av reservanten, att de ecklesiastika boställsskogarna i många fall ha en övermogen skog. Det kan nog hända, att så är fallet, och det händer, att även statens skogar ha det. Men jag föreställer mig, att om enskildas skogar komme under statens kontroll, komme den enskilde ägaren nog att så strängt påyrka, att det icke skall få bli någon överårig skog på hans område, att det icke skulle vara någon fara i detta avseende, utan nog komme detta skogskapital ändå att bli utnyttjat på ett rationellt sätt.

Vidare har det här sagts, särskilt av landshövding Holmquist

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

med instämmande av frih. Hermelin, att denna åtgärd inbjuder till statssocialism. Mig förefaller ett sådant påstående högst egendomligt; och jag vill i likhet med vad som yttrades av herr Alkman säga, att jag tror, att det är väl något, som motverkar statssocialism, om man på enskild väg alldeles frivilligt kan få skogsägare att ställa sin skog under statskontroll. Då blir ju detta krav på socialisering, som kanske kommer fram från något annat håll, obehövligt. Man kan då gent emot detta ställa de rent frivilliga åtgärder, som ha visat sig kunna praktiseras med god framgång. Min övertygelse är, att om denna skrivelse skulle komma till stånd och leda till något resultat, så är det ju tämligen säkert att riksdagen, när det framdeles blir fråga om att fatta beslut om den ifrågasatta lagen, icke kommer att gå med på några förslag, utan att dessa förslag gå i en rätt riktning. Jag kan därför icke annat än instämma i vad utskottet hemställt; och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Rosén: Jag har icke kännedom om hur statens skogar skötas i södra och mellersta Sverige, men jag har reda på hur de skötas i övre Norrland, och jag måste på grund av denna erfarenhet vitsorda det omdöme, som uttalades av herr Schmidt, vilket jag anser vara mycket milt. Jag skulle för min del vilja fälla ett hårdare omdöme rörande skötseln av statens skogar i övre Norrland. Herr Barthelson skulle också kunna skaffa sig en närmare kännedom om den saken genom att studera statsrevisorernas berättelse för ett par år sedan.

Nu säges det visserligen, att ingen i utskottet haft en tanke på, att domänstyrelsen skulle övertaga denna förvaltning av enskilda skogar; men domänstyrelsen själv har ansett sig bäst skickad att handhava denna kontroll, och att skogarna skulle skötas efter samma principer som kronoparkerna. Då jag fruktar, att om det skulle komma till stånd en lag i denna riktning, domänstyrelsen skulle få hand om kontrollen, kommer jag för min del, herr talman, att rösta emot det föreliggande utskottsförslaget.

Herr Welander: Herr talman! Ja, jag måste säga, att det synes mig långsökt, när man mot förslaget vill spela ut den mindre goda skötseln, som eventuellt rått eller råder på vissa allmänna skogar, t. ex. i övre Norrland. Nu är jag icke säker på att herr Rosén är alldeles så fullt kompetent att bedöma denna skötsel, men jag kan medgiva, att åtskilligt fattas nog, och jag själv har varit en av dem som påpekat detta åtskilliga gånger, och jag kommer att göra det även framdeles. Men å andra sidan får man komma ihåg, att det gäller ofantligt stora ödemarker, där folk icke finns, och reviren äro så stora, att man icke kan begära en rationell skötsel ännu. För övrigt är det regering och riksdag, som i sista hand bära ansvaret för att personalen är så ringa, som den är. Vid denna riksdag kommer snart till avgörande en proposition, där regeringen återigen har begränsat det förslag till perso-

nal, som domänstyrelsen har framlagt, och jag förmodar då, att det skall finnas åtskilliga här, som vilja bättra den saken, med den kännedom de anse sig hava om den mindre goda skötseln och den brist på personal, som tyvärr råder.

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

Jag menar emellertid, att man behöver icke nödvändigt skrämma oss med den mindre goda skötsel av statens skogar, som rått eller råder. Riksdagen har i sin makt att bestämma, vem som skall hava detta överinseende, och man behöver icke nu rösta avslag, därför att domänstyrelsen har skrivit, att den anser sig vara den lämpligaste att handhava kontrollen. Det blir väl en sak, som regering och riksdag få avgöra, oavsett vad domänstyrelsen kan finna lämpligt.

Så får jag säga, att jag blev mycket förvånad över att från en ärad talare pa Västernorrlandsbänken, som själv är skogsförvaltare, få höra sådana skäl, som här anförts emot förslaget. Det är nästan tröstlöst, när man till och med på sådant håll har en sådan brist på förståelse för en rationell skogsskötsel. Det är icke underligt då, att folk äro rädda för alla lagbestämmelser, som kunna skapa en rationell skötsel av skogen. Han trodde, att till en rationell skogsskötsel hörde att spara ett orimligt stort förråd av gammal skog. Ja, han kan läsa i vilken handbok över skogsskötsel han vill, äldre eller nyare, så skall han finna, att till en rationell skogsskötsel hör först och främst, att det skall finnas ett tillräckligt stort förråd av skog, men detta förråd får icke vara varken för stort eller för gammalt. Om han på något håll sett för mycket överårig skog, så är det icke en rationell skogsvård.

För övrigt, när det gäller skötseln av statens skogar, får man komma ihåg, att staten mottagit skogar fulla med två-, trehundraåriga bestånd. Man kan väl icke omskapa dessa skogar i en hast till skogar med samma utseende som i södra Sverige. Trots de brister som varit, får man dock icke begära det orimliga. Om vi icke bara vilja söka sak mot förslaget, få vi väl ändå förutsätta, att den kontroll, som kan komma till stånd över skötseln, blir den bästa möjliga, som man över huvud taget kan åstadkomma.

Det ställdes den frågan till mig av friherre Hermelin: Det råder olika meningar om vad som är rationell skogsskötssel — säg mig, vad är rationell skogsskötsel? Ja, det är en ganska underlig fråga. Jag skall sända den frågan tillbaka. Både vid samtal med jordbrukare och i jordbrukstidskrifter har jag läst mycket olika meningar om vissa frågor rörande rationellt jordbruk. Säg mig därför: Vad är rationellt jordbruk? — En sådan där fråga behöver verkligen icke besvaras. Ty på ett område som skogsbruk eller jordbruk, där praktiska rön och vetenskapliga undersökningar äro grunden för utvecklingen, får man finna sig i såsom någonting helt naturligt, såsom ett uttryck just för att saken är stadd i utveckling, att olika meningar bryta sig mot varandra. Till dem, som på grundval av erfarenhet och vetenskapliga rön visa vägen, får man ha förtroende. Det är skogsvetenskapen, så långt den har nått, som vi hava att stödja oss på vid bedömandet av de förslag,

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

som på grund av den nu begärda utredningen en gång kunna komma att framläggas.

Herr Rosén: Herr Welander påpekade, att bristen på personal försvårade skogsskötseln i Övre Norrland. Med brist på personal brukar man i allmänhet på det hållet mena brist på tjänstemän, jägmästare och andra sådana. Jag tror icke, att det råder stor brist på sådana personer, utan fastmera brist på skogsarbetare, men det är just skogsarbetarne, som domänstyrelsen icke vill veta av. Den har motsatt sig deras bosättning på kronoparkerna. Domänstyrelsen tyckes anse, att skogen kan skötas utan arbetare. Denna uppfattning från domänstyrelsens sida, som hittills varit rådande, synes visserligen under de sista månaderna ha givit med sig, men till dess det sker en fullständig omvändelse på det området, kan jag icke gå med på en utvidgning av denna styrelses befogenhet.

Herr Schmidt: Blott en replik till herr Welander. Jag yttrade, att det på sätt och vis vore en contradictio in adjecto, mellan det angivna syftet med motionen att spara skogskapitalet och på samma gång driva rationell skogsskötsel — för min del anser jag det omöjligt att driva rationell skogsskötsel, om man icke samtidigt avverkar all mogen och övermogen skog och således tager av skogskapitalet. Det vore tröstlöst, sade herr Welander, att höra en skogsförvaltare yttra sig på det sätt, som jag gjorde. Jag kan bereda herr Welander den trösten, att om han möjligen skulle vilja besöka de skogar jag har äran att sköta, han skulle finna deras tillstånd mindre tröstlöst än de skogars, som han själv har att förvalta.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, enligt förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i nu ifrågavarande utlåtande hemställt; och förklarade herr vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ang. skogsfastighets ställande under offentlig myndighets kontroll. (Forts.)

Ja — 54;
Nej — 70.

Om överlåtelse av äkta makes kommunala rösträtt å den andra maken.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning under år 1920 av bestämmelser om överlåtelse av äkta makes kommunala rösträtt å den andra maken.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 297, vari Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

om fortsatt tillämpning under år 1920 av bestämmelser om överlåtelse av äkta makes kommunala rösträtt å den andra maken.

Härigenom förordnas, att vad i sista stycket av övergångsbestämmelserna till lagarna den 23 december 1918 om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862, om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863 samt om landsting den 21 mars 1862 finnes stadgat att till utgången av år 1919 gälla beträffande överlåtelse av äkta makes rösträtt å den andra maken skall äga motsvarande tillämpning jämväl under år 1920.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på angivna skäl hemställt, att ifrågavarande proposition icke måtte vinna riksdagens bifall.

Reservation hade anmälts av herrar *Clason, Bellinder, von Geijer, von Mentzer, Gustaf Gustafsson, Räf* och *Norman*, vilka ansett, att ifrågavarande proposition bort av utskottet tillstyrkas.

Herr statsrådet Schotte: Herr talman! Jag tillåter mig erinra om att i den proposition, som förelades den urtima riksdagen 1918, icke var upptagen någon utvidgning av den förutvarande rätten att rösta med fullmakt enligt kommunalförfattningarna. Man ansåg det icke behövas, särskilt med hänsyn till att frågan om fullmaktsröstningens vara eller icke vara skulle framläggas ett senare år och man till dess kunde nöja sig med dittills gällande anordning. Emellertid tillkom på särskilda utskottets förslag rätt till användande av fullmakt för äkta makar vid sidan av och såsom tillägg till förut bestående fullmaktsinstitut. När frågan förelåg den 17 december i fjol, uttalade statsministern å regeringens

Om överlåtelse av äkta makes kommunala rösträtt å den andra maken. (Forts.)

vägnar åtskilliga betänkligheter mot en utsträckning av fullmaktsröstningen. »Då nu emellertid», yttrade han, »utskottets tillägg i denna del fått plats bland övergångsbestämmelserna med giltighet endast för år 1919, har regeringen funnit sig kunna acceptera detsamma som en provisorisk anordning, i någon mån motiverad av de särskilda förhållandena under själva övergångsåret till den utsträckta rösträtten». Med hänsyn till det riksdagsbeslut, som följde på antagandet av särskilda utskottets förslag, ansåg sig regeringen böra framlägga förslag, att den provisoriska anordningen skulle fortvara under 1920, enär man icke kunnat hinna med att vid innevarande riksdag framlägga ett definitivt förslag till ordnande av fullmaktsröstningen i kommunerna. Särskilt har ju frågan om huru man skall ställa sig med avseende å de kommuner, som fortfarande utöva sin beslutanderätt å kommunalstämma varit en särskild sak att överväga. Om nu riksdagen skulle frångå den ståndpunkt, som riksdagen intog vid 1918 års urtima riksdag, och icke förlänga det nu ifrågasatta provisoriet, skall regeringen låta sig angeläget vara att forcera fram frågan till nästa riksdag, så att då kan till definitivt avgörande framläggas förslag om fullmaktsröstning i kommunala angelägenheter. De betänkligheter regeringen redan förut hade angående denna provisoriska anordning i avseende å fullmaktsröstningen, och åt vilka gavs uttryck vid den urtima riksdagen, ha icke minskats utan avsevärt tillväxt genom de missbruk av fullmaktsväsendet, som efter det propositionen om den provisoriska anordningens förlängande framlades, kommit till uttryck vid åtskilliga av de valförrättningar, som hållits under mars månad innevarande år.

Herr Clason: Det är ju, såsom herr statsrådet erinrade, så, att i den kungl. propositionen vid sistlidne urtima riksdag icke föreslogs någon förändring i avseende å fullmaktsröstningen. Propositionen gick alltså ut ifrån, att i en kommun fortfarande funnes medlemmar, som på grund av sjukdom, ålderdom, arbeten på andra ställen, avlägsen boningsplats och dylikt förfall vore förhindrade att själva personligen deltaga i kommunala ärendens avgörande, men som dock hade precis lika mycket intresse och lika mycken rätt som alla andra att därvid söka få göra sin mening gällande, och därför bibehöll propositionen fullmaktsröstningsbestämmelsen. Emellertid innebar den urtima riksdagens beslut som bekant, att man faktiskt kom att utvidga grupperna av dem, som genom laga förfall voro förhindrade, med en ny, mycket väsentlig sådan grupp, nämligen sådana äkta makar, som under inga förhållanden båda på en gång kunna lämna sina hem, och det var en konsekvens av detta, att förslag framlades om den utsträckning av fullmaktsröstningen, som genomfördes vid den urtima riksdagen. Detta beslut fattades alldeles särskilt på grund av förhållandena på landsbygden. Det ansågs oundgängligen behövligt att med hänsyn till landsbygden införa en sådan bestämmelse, för såvitt man icke ville ställa

landsbygdsbefolkningen i en ogynnsammare och sämre ställning än befolkningen i tätt bebyggda samhällen.

Om överlåtelse av äkta makes kommunala rösträtt å den andra maken. (Forts.)

Flertalet av det särskilda utskottets medlemmar voro också alldeles ense om denna sak vid den urtima riksdagen. Däremot gjorde sig olika meningar gällande rörande lagens formella avfattning med hänsyn till den giltighetstid man skulle giva densamma. Man var till en början i utskottet ense därom, att den ifrågavarande lagen skulle erhålla samma giltighetstid som lagar i vanliga fall, nämligen till dess att den i laga ordning ändrades. Då meddelades i utskottet, att regeringen vore sysselsatt att utarbeta ett förslag till lättnad för rösträtts utövande över huvud taget, och att det nya förslaget skulle föreläggas vid innevarande riksdag. Med hänsyn till denna underrättelse enades man i det särskilda utskottet, att den bestämmelse, som förelegat i år, i fråga om äkta makars röstning genom fullmakt, skulle erhålla giltighetstid under 1919. Då man valde denna väg, skedde det, såsom då framhölls i det särskilda utskottets betänkande och såsom under debatten om saken i andra kammaren uttryckligen betonades av det särskilda utskottets ordförande, herr Branting, just därför, att man fått denna upplysning, att förslag skulle föreligga vid 1919 års lagtima riksdag, vilket skulle undanröja svårigheterna i förevarande fall. Hade icke ett sådant meddelande lämnats, är det, efter min uppfattning synnerligen antagligt, att lagen fått längre giltighetstid.

Nu har, som herrarna finna, regeringen så till vida honorerat sin förbindelse, som den, när den fann sig ur stånd att vid denna riksdag komma fram med det förslag, som den utlovat i stället lagt fram proposition om den provisoriska lagstiftningens utsträckning under ännu ett år.

Då jag nu yrkar bifall till detta förslag, gör jag det naturligtvis av dubbla skäl. Först därför, att det behov som föranledde bestämmelsens införande, naturligtvis alltjämt kvarstår på landsbygden, lika väl som det erkändes i fjol. Jag kan härom ock tillägga, att det upplysts från statistiskt håll, att denna institution, denna rätt för äkta makar att rösta för varandra, kommit till en alldeles utomordentligt stor användning vid de senast förrättade valen. Antages nu icke en sådan bestämmelse även för 1920, ställer man faktiskt landsbygden i vida ogynnsammare förhållande än de tätt bebyggda samhällena. Mitt andra skäl är, att det verkligen synes mig, att på denna punkt även den lojalitet som man bör iakttaga mot ett beslut, som i sig innefattar ett slags uppgörelse, bör medföra, att man står fast vid det man kommit överens om, till dess den förutsättning inträffar, under vilken man var ense om, att man skulle gå ifrån beslutet, nämligen här att man enats om ett annat sätt att råda bot på ifrågavarande svårigheter. Jag tror det måste vara i allas intresse att på det viset lojalt stå fast vid beslut, som fattats under formen av en uppgörelse.

Nu sade herr statsrådet, att regeringen icke hade något emot, om riksdagen övergav den ståndpunkt, som regeringen intagit i propositionen. Det må ju vara regeringens ensak; för min del hade

Om överlåtelse av äkta makes kommunala rösträtt å den andra maken. (Forts.)

jag väntat, att regeringen skulle hava försvarat sin proposition. Emellertid, kan ju det icke inverka på vår ståndpunkt. Det är icke alla, som kunna svänga om lika hastigt, och det är nog dessutom också så, att det finnes ganska många som särskilt av denna kammare vänta, att den skall hävda den ståndpunkt som kammaren och för resten riksdagen så sent som i slutet av förlidet år vid genomförandet av den kommunala rösträttsreformen fann vara riktig och billig. Den stora gruppen av på landsbygden kringspridda röstägare ha i detta fall såvitt jag förstår, en rättmätig fordran, att deras intresse fortfarande blir tillgodosett. Jag kan icke se, att styrkan av detta skäl på något sätt minskats sedan i fjol. Tvärtom, vittnar ju den upplysning, som lämnats, att denna form av fullmaktsinstitutet kommit till synnerligt stor användning, just om behovet av densamma.

Nu nämnde herr statsrådet, att om förslaget fölle, regeringen skulle komma in med ett annat förslag i ämnet till nästa riksdag. Jag kan icke heller se, att detta är ett skäl för första kammaren att frångå den ståndpunkt första kammaren i fjol intog. Vår principiella uppfattning kvarstår ju om det riktiga i denna sak och om vikten av att fortfarande hålla vid makt en träffad överenskommelse. För resten, i fråga om detta andra förslag, som vi ännu icke fått, veta vi ju varken hur det kommer att se ut eller om båda kamrarna skola kunna förena sig om detsamma. Om man emellertid har någon kännedom om andra förslag, som i detta stycke varit å bane, tror jag man kan vara ense därom, att de i enkelhet, lätthet i tillämpningen och effektivitet stå vida under det nu föreliggande.

Dessutom, vad skulle motsidans ståndpunkt innebära? Jo, även om man tänker sig möjligheten — och det kan man ju möjligen tänka sig — att man vid nästa riksdag skulle ena sig om en bestämmelse i detta fall, skulle det förhållande, dock inträffa, att de, som ginge till omröstning under 1920, skulle vara sämre ställda än de, som röstade 1919, och de som eventuellt komme att rösta 1921.

Jag ber att på dessa grunder få yrka bifall till *den kungl. propositionen.*

Herr Mannheimer: Såsom för kammaren torde vara bekant, har andra kammaren redan bifallit utskottets hemställan, och frågan är således fallen, vilket beslut första kammaren än kommer att fatta, så att det förefaller mig, att man icke skulle behöva uppehålla kammaren med någon längre debatt i frågan.

Det synes mig klart, att den ställning man intager till denna fråga, uppenbarligen påverkas av den ståndpunkt man intager till röstning genom fullmakt över huvud taget. Om man anser, att fullmaktsröstning i den form den nu äger rum inom kommunerna, vållar skada och bör avskaffas eller i varje fall i största möjliga mån inskränkas, är det klart, att man icke kan vara med om ett förslag, som går ut på icke att begränsa den utan att utsträcka fullmaktsröstningen utöver, vad som nu är gällande enligt kommunalförord-

Om överlåtelse av äkta makes kommunala rösträtt å den andra makes. Forts.

ningarna. Det är så, att enligt kommunalförordningarna kan mannen rösta för hustrun och hustrun för mannen på grund av fullmakt, även om utskottets förslag antages. Jag vill nu icke närmare ingå på de skäl, som kunna anföras mot fullmaktsröstning. Det förefaller mig vara obehövligt, ty var och en, som är litet förtrogen med dessa förhållanden, måste erkänna, att den utveckling fullmaktsröstningen tagit i vårt land medfört uppenbara missbruk. Valhemligheten kan icke längre upprätthållas, valtryck befordras i högst betänklig grad. och valhandlingen blir på detta sätt icke längre ett personligt uttryck för den röstandes mening. De senaste valen hava bestyrkt den erfarenhet man redan förut hade om denna sak, och vilken föranlett, att vid många tillfällen motioner väckts i riksdagen om borttagande eller inskränkning av fullmaktsröstningen, i vilken riktning även 1917 års konstitutionsutskott uttalade sig. Med den ståndpunkt jag i frågan intager, är det tydligt och klart, att enligt min uppfattning man måste göra vad man kan för att inskränka och begränsa det onda, som ligger i fullmaktsröstning, så att man hejdar den och i varje fall icke utvidgar den.

Den siste ärade talaren har framhållit, att det icke skulle vara fullkomligt lojalt att avgöra frågan i enlighet med utskottets hemställan, därför att det skulle strida mot den överenskommelse, som träffades vid urtima riksdagen i fjol och som innefattade, att fullmaktsröstningen skulle finnas till, så länge och till dess att riksdagen fått för sig framlagt nytt förslag angående röstning för vissa som på grund av sin verksamhet vore hindrade att vid förrättningen komma tillstädes. Någon sådan överenskommelse är icke träffad. Den vid urtiman träffade uppgörelsen innebar endast och allenast, att nu ifrågavarande utsträckta rätt att rösta medelst fullmakt skulle vara begränsad att gälla för år 1919. Någon överenskommelse som sträcker sig utöver denna tid, har i detta avseende icke träffats, och när den siste talaren ville göra gällande, att de, som rösta i kommunala angelägenheter under år 1920, icke skulle komma i tillfälle att få rösta enligt det förslag, som herr statsrådet förklarade sig vilja bringa å bane vid 1920 års riksdag, så vill jag därpå svara, att om riksdagen enar sig om ett sådant förslag, det komme att vinna tillämpning vid kommunalvalen i december 1920 och dessa äro, tror jag, de enda, som det året äga rum. Ett godkännande av utskottets ståndpunkt behöver därför icke leda till att den nya ordningen, som kan komma att antagas vid 1920 års riksdag icke skulle bliva tillämplig på det årets kommande val.

Jag anhåller således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Swartz: Jag kan med anledning av ett uttalande av den siste talaren icke underlåta att såsom min mening framhålla, att nog innehöll uppgörelsen vid urtima riksdagen i fjol, nog var det dess andemening, att så länge man icke på annat sätt ordnat i fråga om äkta makars rätt att utöva rösträtt för varandra, det skulle ske genom att den ena maken kunde giva fullmakt för den andra, all-

Om överlåtelse av äkta makes kommunala rösträtt å den andra maken. (Forts.)

deles oavsett bestämmelserna i övrigt om fullmaktsröstning. Det är alldeles riktigt, som den förste ärade talaren sade, att det särskilt underströks av herr Branting i andra kammaren. Nu är ju saken fallen, därigenom att andra kammaren, såsom nyss upplystes redan fattat beslut i överensstämmelse med vad konstitutionsutskottet föreslagit, men det synes mig ändå vara av en viss vikt, att första kammaren åtminstone giver till känna sin önskan att hålla fast vid den uppgörelse, som träffades i fjol, vid andemeningen av denna uppgörelse, även om det kunde finnas formell anledning att frångå densamma i den formulering, som uppgörelsen fick. Denna berodde på, att man var övertygad om — och det förklarades ju från statsrådsbänken alldeles nyss — att meningen var, att redan till 1919 års riksdag skulle framläggas förslag, varigenom förhållandena på detta område komme att ordnas på annat sätt än genom fullmaktsröstning. Detta var anledningen, varför man från deras sida, som höllo på ett särskilt underlättande för äkta makar av möjligheten att rösta för varandra, gick med på överenskommelsen. Och även från den andra sidan ville man ju vara med om att underlätta en sådan röstning. Såvitt jag förstår, hänger saken så ihop, att så länge fullmaktsröstning överhuvud taget ägde bestånd, ville man underlätta för äkta makar att rösta för varandra genom att giva dem en tilläggsrätt så att säga en rätt att förutom den fullmakt man enligt de allmänna reglerna är berättigad att bära fram för en annan person även medföra fullmakt från sin maka eller make. Giver man icke denna innebörd åt bestämmelsen, så bereder den ju ingen särskild lättnad. Och vad konstitutionsutskottet säger, att äkta makar hava rösträtt för varandra i alla fall, träffar naturligtvis icke spiken på huvudet, ty det är givetvis så, att om man använder sin allmänna fullmaktsrätt på det sättet, att man tager fullmakt av sin make och röstar på grund av denna fullmakt, man därigenom uteslutes från den rättighet, man eljest skulle ha att rösta för vilken annan som helst, och är det så, att man tager fullmakt för en annan röstägande än sin make, så uteslutes man därigenom från möjlighet att rösta för sin make.

Det är alldeles klart, att när man gick in på en sådan uppgörelse som den ifrågavarande, det från deras sida, som i det hela icke tycka om fullmaktsröstning, innebar, att så länge detta mindre tillfredsställande valsätt äger rum, man i alla fall, för att äkta makar skola kunna utöva rösträtt för varandra, måste gå till väga på detta sätt. Vill man helt borttaga den allmänna rätten att på grund av fullmakt rösta för annan person, kan man ju även på det kommunala området bevara makars rösträtt för varandra genom en anordning av samma art som den, vilken i år föreslås med hänsyn till de politiska valen, nämligen genom rätt för den ene maken att under iakttagande av vissa former avlämna den andre makens valsedel. Men så länge man har den allmänna rätten till fullmaktsröstning kvar, fordrar innebörden och andemeningen av överenskommelsen i fjol, att man vidhåller det beslut, som träffades för 1919 och vars giltighet begränsades till 1919 endast av den anled-

Om överlåtelse av äkta makes kommunala rösträtt å den andra maken. (Forts.)

ning, att man var övertygad om, att från 1920 äkta makars rätt att rösta för varandra skulle på annat sätt tillgodoses. Nu lovas, att ett sådant förslag skall komma till nästa riksdag. Det är mycket bra, men det kan icke komma i tillämpning genast i början av 1920, och huruvida något val kommer att äga rum under 1920 före ikraftträdandet av en eventuell ny bestämmelse, vågar jag icke säga. Otänkbart är det icke. Tydligt är i varje fall, att om vi besluta i överensstämmelse med vad konstitutionsutskottet här föreslagit, det alltid under en del av år 1920 kan komma att inträda förhållanden, beträffande vilka jag, med den kännedom jag har om innebörden av överenskommelsen, måste förklara, att de icke varit åsyftade med den uppgörelse, som träffades förlidet år.

Herr Alexanderson: Jag har icke haft tillfälle att åhöra den första delen av debatten, men jag hörde den siste talarens anförande, och med anledning därav har jag funnit mig böra begära ordet för att såvitt angår uppfattningen på vänstersidan vid uppgörelsen i det särskilda utskottet vid urtima riksdagen på det bestämdaste bestrida riktigheten av den innebörd, som han gav åt den träffade uppgörelsen. Jag tror, att jag har en viss rättighet att yttra mig i den frågan, då jag var den i utskottet, som, sedan utskottet — vid ett tillfälle, då jag var frånvarande — preliminärt uttalat sig för ett definitivt antagande av ifrågavarande utvidgning av fullmaktsrätten i samband med rösträttsutvidgningen för kvinnan framför andra motsatte mig, att detta preliminära beslut finge vidhållas, och yrkade, att endast för marsvalen år 1919 denna anordning skulle få äga rum. Därom tvistades sedan mycket inom utskottet. Huvudsakligen gjordes mot mitt yrkande följande två erinringar nämligen, dels att det vore något mindre tilltalande att träffa bestämmelser, som endast skulle gälla en del av ett år, och dels att det mycket väl kunde hända, att val, som skulle hållas i mars, bleve överklagade och i sådant fall ändrade rösträttsbestämmelser kunde komma att gälla för eventuella omval. Såsom medlingsförslag frambars slutligen — och det för övrigt just av den siste talaren — att man skulle för hela år 1919 stadga utvidgning av fullmaktsröstningen så, att man utom för en annan person även skulle äga rösta för andra maken på grund av fullmakt. Hade meningen varit att träffa en anordning, som skulle gälla, till dess framdeles annan ordning efter avgiven kungl. proposition blivit bestämd, hade väl det naturliga varit icke att giva ett stadgande med strängt begränsad giltighet i övergångsbestämmelserna, utan att antaga stadgandet utan fast tidsbegränsning, men under hänvisning i motiveringen att det avsågs komma att avlösas av andra regler, då framdeles partierna lyckats ena sig om en ny ordning. Åtminstone borde väl i utskottet ha yttrats något om, att man tänkte sig ett förnyande av bestämmelsen tid efter annan, tills denna tidpunkt kommit. Men något tal härom fördes, vågar jag påstå, alls icke i utskottet. Vid sådant förhållande synes mig, att man med allt skäl

Om överlåtelse av äkta makes kommunala rösträtt å den andra maken. (Forts.)

kan bestrida, att det finnes fog för den åskådning om innebörden av fjolårets beslut, som den ärade talaren ville göra gällande,

Herr Clason: Jag nödgas bestrida herr Alexanderson rätten att göra sig till ensam tolk beträffande innebörden av fjolårets beslut. Jag ber att få erinra om vad faktiskt dels utskottets utlåtande dels debatten i andra kammaren i den punkten innehålla.

Sedan utskottet refererat det förslag som framställts om fullmaktsröstning för äkta makar av herrar Trygger och Lindman, heter det i utskottets utlåtande: »Den fråga, som sålunda uppkommit rörande lättnad i rösträtts utövande, lärer emellertid — enligt vad inom utskottet blivit upplyst — i annat sammanhang komma att genom proposition från Kungl. Maj:t föreläggas nästa lagtima riksdag, varvid emellertid frågans lösning torde komma att sökas på annan väg än den av motionärerna ifrågasatta. *Under dessa omständigheter* har utskottet stannat vid att endast på sådant sätt tillstyrka bifall till vad herr Trygger m. fl. och herr Lindman m. fl. i denna punkt föreslagit, att av de påyrkade stadgandena intagas bland vederbörande författningars övergångsbestämmelser och erhålla giltighet allenast under nästkommande år.» Utskottets förslag om giltighetstidens begränsning var sålunda uttryckligen grundat på »dessa omständigheter», att utskottet fått sig upplyst att regeringen hade för avsikt att framlägga saken inför denna riksdag, då förhållandena på annat sätt skulle kunna ordnas.

Emellertid fanns vid utskottets betänkande avgiven en reservation, däri herr Lindman m. fl. yrkade stadigvarande bestämmelse på denna punkt. Men det fanns också reservanter, som yrkade avslag på den kompromissbestämmelse, vid vilken utskottet stannat, Då uppträdde i andra kammaren utskottets ordförande herr Branting och yrkade bifall till utskottets förslag med följande ord: »Det gäller ju, sådant förslaget här blivit modifierat, icke annat än en övergångsbestämmelse, och frågan i hela dess vidd föreligger ju nästa år med stöd av den utredning, som föranstaltats av Kungl. Maj:t och som kommer att då föreläggas riksdagen». Såsom motiv för att man skulle taga övergångsbestämmelsen anfördes alltså, att 1919 frågan skulle framläggas *i hela dess vidd.* »Jag tror icke», fortsatte herr Branting, »att man behöver befara, att kammaren på minsta vis kommer att prejudiciera sin hållning genom att bifalla detta övergångsstadgande, och jag tror, att det är så mycket mera skäl, att kammaren följer utskottet på denna punkt. då man tar i betraktande, att *första kammaren, där utan tvivel fanns majoritet för ett bifall till den av herr Lindman avgivna reservationen, i alla fall för sin del tog utskottets hemställan.* Härigenom skulle vi undvika en sammanjämkning nu i sista stund». D. v. s. herr Branting erkände faktiskt, att första kammaren hade sympati för att taga en stadigvarande lagstiftning, men att man gått med på lagen för en kortare tid, under de omständigheter jag tillåtit mig erinra om.

Herr Alexanderson syntes mig vilja göra gällande att, om man

Om överlåtelse av äkta makes kommunala rösträtt å den andra makens. (Forts.)

stått på denna ståndpunkt, man naturligtvis skulle hava antagit en stadigvarande lagstiftning, och han vägrade erkänna, att man hade haft en sådan uppfattning. Han uttryckte det så, att man i sådant fall skulle hava ställt sig på den positionen, att man skulle kunna behålla den utsträckta fullmaktsröstningen, ända till dess man någon gång i framtiden skulle bliva ense om nya bestämmelser på området. Jag har aldrig velat göra gällande, att uppgörelsen skulle hava sådan innebörd, att man skulle slitas om saken många år framåt, men jag vill göra gällande, att uppgörelsen hade den innebörden, att den förutsatte att man vid denna riksdag skulle få ett förslag, som fullständigt löste frågan.

Beträffande fullmaktsröstningen såsom sådan skall jag vid detta tillfälla icke yttra mig, men jag vidhåller vad jag sagt, att just den form av fullmaktsröstning, som antogs vid sista riksdagen, kommit till synnerlig stor användning under valen, och jag gör vidare gällande, att det icke är på den punkt, mot vilken herrarna nu rikta sig, som man kan framföra något tal om de många missbruken. Ingen har kunnat påstå, att dessa missbruk skulle hava gjort sig gällande i fråga om äkta makars rätt att genom fullmakt rösta för varandra.

Herr Hellberg: I anledning av herr Clasons anförande vill jag först och främst konstatera, att han inte i någon punkt vederlade herr Alexandersons uppgifter. Dessa uppgifter voro fullkomligt exakta och riktiga och kunna inte vederläggas. Om herr Branting, för att underlätta frågans framgång i andra kammaren, argumenterade ut från den förutsättning, att det skulle komma ett regeringsförslag vid denna riksdag — en förutsättning, som man då hade all anledning tro skulle bliva uppfylld — så är det en sak för sig, som inte i minsta mån rubbar överenskommelsens innebörd.

Det skadar inte att, med anledning av det anförande, som förekom från herr Swartz, erinra därom, att frågan om utsträckning av fullmaktsröstningen utöver den förut förekommande, i fjol föranledde en mycket lång och ganska het debatt i särskilda utskottet, och att därvid från vänstern med all energi bestreds, att man skulle gå med på någonting sådant, som stode i strid mot vad man förut kämpat för och mot vad andra kammaren i sitt beslut i fullmaktsfrågan uttalat. Man fogade sig till sist och gick med på kompromissen, därför att man tyckte, att när det aldrig kunde bliva tal om att använda institutet mera är 1919, saken inte var så farlig. Men när faktiskt överenskommelsen träffats under sådana förhållanden, kan jag inte förstå, hur man rimligen kan begära, att utöver vad denna överenskommelse faktiskt innehåller, fullmaktsröstningen skall gälla under ytterligare ett års tid. När man träffat en överenskommelse och därvid drivit den ena sidan till det yttersta, har man inte rätt att sedermera begära, att samma sida skall gå längre, än den redan gått.

Herr Bellinder: Herr talman! Den siste ärade talaren yttra-

Om överlätelse av äkta makes kommunala rösträtt å den andra maken. (Forts.)

de, att man icke skulle hava rättighet att utsträcka den överenskommelse, som förra året i fullmaktsfrågan träffats, att obegränsat gälla, till dess nytt beslut därom fattats. Nu har emellertid herr civilministern sagt, att man icke var i tillfälle att framlägga ett definitivt förslag om fullmaktsröstning vid kommunala frågors avgörande i år, men att det skulle komma nästa år. Då hemställer jag, huruvida man icke kan tolka fjolårets överenskommelse så, att det är fullt logiskt och riktigt, att detta provisorium utsträckes till dess ett definitivt lagförslag nästa år kommer fram. Här bottnar striden om denna fråga uti huruvida fullmaktsröstning i kommunala frågor bör förekomma eller icke. Den frågan skall jag icke gå vidare in på, än att jag ber att få påpeka, att då även denna riksdag tvist förekommit därom, man därvid stött sig på att oegentligheter uppkommit i en del städer såsom en följd av fullmaktsröstningen. Däremot har man icke på landet kunnat påvisa några särskilda olägenheter därav. Då äkta makar fingo provisorisk rättighet att rösta för varandra, till dess definitivit förslag skulle föreligga i frågan, synes mig helt naturligt därav följa, att man nu icke bör slopa denna överenskommelse med 1919 års utgång, utan låta den gälla även nästa år eller till och med 1920. Därför kommer jag också såsom reservant mot utskottets förslag att rösta för bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Swartz: Jag anser, att herr Alexandersons uppfattning och vår i själva verket icke det allra ringaste strida emot varandra. Herr Alexanderson håller sig till formen, och jag erkänner, att han har formellt rätt. Jag å min sida förklarar, att i en överensskommelse sådan som den ifrågavarande är det innebörden, som är det väsentliga, och innebörden, det vågar jag påstå, var, att intill dess en annan ordning kunde bestämmas, vi skulle gå den väg vi slagit in på. Och jag kan så mycket hellre säga, att jag har den uppfattningen, som jag var den, som efter vad herr Alexanderson erinrat, föreslog den sammanjämkning, som blev utskottets beslut. Varför gjorde jag det, och varför var jag med om att begränsa denna bestämmelse till 1919? Jo, endast därför att det var klart och tydligt, efter vad som sagts, att vi under 1919 skulle få ett förslag, som skulle på annat sätt tillgodose denna rätt för ena maken att rösta för den andra. Detta har fått uttryck i motiveringen till särskilda utskottets betänkande, såsom framgår av vad som nyss upplästes därur av herr Clason. Jag kan därför icke finna annat, än att jag, utan att opponera emot herr Alexandersons formellt sett rätta synpunkt, har full rätt att hålla på min reella synpunkt i fråga om den verkliga innebörden av denna lag.

I detta sammanhang vill jag nämna, att jag icke rätt hörde allt vad herr Hellberg sade, men jag har fått höra, att herr Hellberg sagt, att när man drivit ett parti så långt som ända till den yttersta gränsen, så kan man icke begära att få driva det ytterligare. Herr Hellberg hade, förmodar jag, den uppfattningen, att det är vänstern, som blivit driven till den yttersta gränsen. För

min del vill jag tillämpa precis detsamma med avseende på högern. Jag tror, att det är större skäl att säga, att det är högern, som drivits till den yttersta gränsen. Skulle man nu vilja driva högern till att finna sig i ett sådant beslut, som här från konstitutionsutskottets sida är föreslaget, så vore det enligt min uppfattning att driva högern alldeles för långt.

Om överlåtelse av äkta makes kommunala rösträtt å den andra maken. (Forts.)

Herr Alexanderson: Det är alldeles klart, att herr Swartz är den ende rätte bedömaren av de motiv, som föranledde honom att framlägga sitt förslag i utskottet, och jag kan naturligtvis icke ett ögonblick bestrida, att motiven vore de av honom angivna. Men vad jag för min del vågar påstå, och som jag anser hava större betydelse i sak för beslutets innebörd, det är vad herr Swartz i utskottet anförde till förmån för sitt förslag; och därmed förhöll sig ju så, att sedan det från vänsterhåll påyrkats, att den extra fullmaktsröstningen skulle få förekomma endast vid övergångstillfället, vid marsvalen 1919, så anfördes till förmån för ett utsträckande av denna projekterade korta giltighetstid för bestämmelsen till hela år 1919 detta, att det icke vore lämpligt att så begränsa en dylik bestämmelse, att omval efter anförda besvär kunde komma att äga rum efter andra regler, än som tillämpades vid de första valen. Då detta anfördes såsom skäl, varför man skulle utsträcka bestämmelsen att gälla ett helt år, i stället för såsom vi önskade till mars månads slut, torde det förlatas oss, att vi icke kunna tillägga alltför stor betydelse åt, att vi nu höra vitsordas, att det var den undermening under medlingsförslaget, att man skulle bliva tvungen att att upprepa denna lagstiftning år efter år.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med därunder framkomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare därpå, att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande riksdagsmännens arvoden.

Om ändrade bestämmelser rörande riksdagsmännens arvoden.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 330, hade herr *Werner* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte antingen besluta höja riksdagsarvodet till 3,600 kronor eller det belopp, som kunde anses skäligt eller ock besluta den ändring av riksdagsordningens §§ 12 och 23, att dessa paragrafer komme att lyda på följande sätt:

§ 12.

Ledamot av första kammaren, som icke är bosatt å ort, där riksdag hålles, åtnjuter av statsmedel en ersättning för resekostnad till

Om ändrade bestämmelser rörande riksdagsmännens arvoden. (Forts.)

och från riksdagen samt i dagtraktamente under riksdagen tjugu kronor, vilket dagtraktamente dock ej må överstiga sammanlagt två tusen fyrahundra kronor. Ledamot, som under lagtima riksdag efter beviljad ledighet besöker hemorten, äge av statsmedel undfå ersättning för därav föranledd resekostnad, dock högst för två resor fram och åter.

Ledamot av första kammaren, som är bosatt å ort, där riksdag hålles, undfår i dagtraktamente femton kronor, vilket dagtraktamente dock ej får överstiga sammanlagt ett tusen åtta hundra kronor.

Den ledamot av kammaren, som icke i rätt tid vid riksdagen sig inställer, skall för varje dag han utebliver, vara förlustig det honom enligt föregående moment tillkommande dagtraktamente.

Riksdagen må för varje år kunna bestämma om och med vilket belopp utöver ovannämnda arvode även dyrtidstillägg skall för året utgå, vilket tillägg må kunna fastställas till viss procent å arvodet med hänsyn till den allmänna prisfördyring, som enligt den officiella statistiken inträtt från den tidpunkt, vars prisläge legat till grund för riksdagens beslut om arvodets belopp, till det år, som beslutet om dyrtidstillägg avser.

Vill ledamot av kammaren — hos Konungens befallningshavande.

§ 23.

Ledamot av andra kammaren åtnjuter av statsmedel resekostnadsersättning samt arvode eller dagtraktamente och dyrtidstillägg, enligt vad i 12 § är i fråga om första kammaren stadgat.

Den ledamot av kammaren, som icke i rätt tid vid riksdagen sig inställer, skall för varje dag han utebliver vara förlustig det honom enligt föregående moment tillkommande dagtraktamente.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade grunder hemställt, att föreliggande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits av, utom annan,

1:o) herr *von Mentzer*, med instämmande av herr *Räf*, mot utskottets motivering;

2:o) herrar *Bellinder* och *von Geijer*, mot viss del av motiveringen.

Herr von Geijer: Jag har anmält min reservation mot viss del av motiveringen. Då utskottets utlåtande går ut på avslag, torde det likaväl i och för sig vara tämligen likgiltigt, vad motiveringen innehåller, och anser jag mig förhindrad att framställa yrkande på ändring av motiveringen.

Emellertid finns det ett yttrande i konstitutionsutskottets utlåtande, som jag för min del ansett mig icke kunna biträda, och då en tystnad från min sida i detta avseende till äventyrs skulle

Om ändrade bestämmelser rörande riksdagsmännens arvoden. (Forts.)

kunna tolkas såsom ett vittnesbörd om att jag biträtt utlåtandet, skall jag, herr greve och talman, be att få angiva, att det är sista stycket i utlåtandet, som jag här åsyftar: »För att en mera varaktig och tillfredsställande lösning av arvodesfrågan skall kunna ernås torde därför, enligt utskottets mening, en lämpligare tidpunkt böra avvaktas». Detta innebär, enligt mitt förmenande ett bestämt löfte, att man vid en annan tidpunkt skall taga upp frågan. Det anser jag, så osäker och svävande som situationen för närvarande är på alla områden, vara att giva för mycket på hand. Och det är mot denna punkt jag riktat min reservation.

Herr greve och talman! Jag har intet yrkande.

Herr von Mentzer: Då jag reserverat mig mot motiveringen i dess helhet, under det den föregående talaren reserverat sig endast mot en del av densamma, anser jag mig böra angiva min ståndpunkt.

Då utskottet i sin motivering säger, att »de genom penningvärdets häftiga fall utomordentligt stegrade levnadskostnaderna hava gjort den nyligen stadgade ersättningen otillräcklig», synes mig utskottet därmed hava givit på hand, att det framdeles, om de nuvarande förhållandena skulle fortfara, är berett att biträda ett förslag till ändring. I det stycket har jag icke kunnat följa utskottet, utan har ansett, att utskottet kunnat stanna vid den av utskottet med följande ord uttalade åsikten: »Då utskottet anser det synnerligen önskvärt, att riksdagen icke allt för ofta sysselsättes med den grannlaga frågan om ersättningen till dess ledamöter, kan utskottet icke heller tillstyrka motionärernas alternativa förslag att bereda riksdagen möjlighet att varje år upptaga frågan om dyrtidstillägg utöver fastställt arvode.»

I likhet med föregående talare har icke heller jag något yrkande att göra, utan ville endast be att få detta antecknat till protokollet.

Herr Clason: Då jag icke var närvarande vid utlåtandets justering, blev jag icke i tillfälle att avgiva min reservation. Då jag emellertid anser frågan vara av stor vikt, vill jag uttala, att jag för min del eljest skulle hava biträtt den reservation, som avgivits av herr von Geijer.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 på aftonen.

Om upphävande av det s. k. bostadsbandet i fråga om valbarhet till andra kammaren.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckt motion om upphävande av det s. k. bostadsbandet i fråga om valbarhet till andra kammaren.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 327, hade herrar *Vennerström*, *Hage* och *Johansson* i Sollefteå hemställt, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av § 19 riksdagsordningen, att det s. k. bostadsbandet för val till andra kammaren bortfölle.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande av angivna orsaker hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *Larsson* i Västerås, *Mannheimer*, *von Zweigbergk*, *Ljunggren*, *Oscar Olsson*, *Zander*, *Leander*, *Hansson* i Gårda, *Persson* i Tofta och *Andersson* i Igelboda, vilka ansett, att utskottet, med bifall till motionen, bort hemställa, att riksdagen måtte såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag
till
ändrad lydelse av § 19 riksdagsordningen.

(Nuvarande lydelse:)	*(Föreslagen lydelse:)*
Till ledamot i andra kammaren kan endast utses man, *som äger valrätt inom valkretsen eller, där fråga är om stad, bestående av flera valkretsar, inom någon av dessa.*	Till ledamot i andra kammaren kan endast utses man, *som äger valrätt inom riket.*

Herr von Zweigbergk: Såsom framgår av betänkandet torde det vara på förhand givet, att majoriteten i denna kammare kommer att avslå förslaget om upphävande av det politiska bostadsbandet i fråga om andra kammaren. Det torde emellertid anses ursäktligt, om den sida, som har en annan uppfattning, söker erbjuda några skäl för den meningen, att den ståndpunkt, som utskottets majoritet här gör gällande, endast har mycket svaga skäl för sig.

De av herrarna, som gjort sig besvär att genomläsa reservanternas tämligen utförliga framställning, hava därvid inhämtat, att ifrågavarande institut, det politiska bostadsbandet, numera har försvunnit så gott som över hela den konstitutionella civiliserade världen. I Europa är det egentligen endast Sverige och Norge, som bibehålla denna gamla inrättning, detta gamla minne av en lokal partikularism, i allmänhet försvunnen i mån som känslan för rikets enhet vunnit i styrka. Nu kan emellertid sägas, och jag väntar mig få höra den invändningen, att ett så gammalt nationellt insti-

tut bör man bevara och icke utan mycket starka skäl upphäva. Förhållandet är emellertid, att det endast är sanning med modifikation, att detta bostadsband är en urgammal svensk institution. Under hela förra delen av 1800-talet hade ju genom den s. k. föreningsfriheten valkretsar rätt att förena sig om en gemensam riksdagsman i bonde- och borgarstånden. Det 1866 införda generella bostadsbandet har efter hand modifierats. Man har alltmera funnit sig föranlåten att lossa på bandet och har icke sett sig i stånd att hävda den s. k. principen i dess renhet.

Om upphävande av det s. k. bostadsbandet i fråga om valbarhet till andra kammaren. (Forts.)

Ser man på de skäl, som utskottsmajoriteten lägger huvudvikten vid, då det försvarar bostadsbandet, torde dessa skäl vara att finna i den del av betänkandet vari det heter: »Ett borttagande av bostadsbandet skulle t. ex. medföra större tillfälle till inträde i riksdagens andra kammare för personer, som, utan att i sin hembygd hava förvärvat den aktning och det förtroende, som bör vara grunden för det främsta medborgerliga uppdraget, genom agitation kanske i en enda fråga, som är särskilt ägnad att sätta de politiska lidelserna i svallning, av befolkningen i landsdelar, varest man icke varit i tillfälle att följa och bedöma deras medborgerliga verksamhet i sin helhet, söka tillskansa sig riksdagsmannauppdrag.» Denna misstanke om en tämligen bedrövlig utveckling, för den händelse man skulle taga bort bostadsbandet, har särskilt denna kammare anledning att pröva genom att taga en överblick av kammaren själv, vars ledamöter invalts i frihet. Jag undrar om det egentligen är utskottsmajoritetens mening att göra sig skyldig till den så att säga oartigheten att om denna kammare säga, att man här har ett exempel på att de olägenheter, som enligt utskottsutlåtandet skulle följa, verkligen praktiskt inställa sig, när man tager bort bostadsbandet. Nej, det är nog en annan iakttagelse som tränger sig på, det är, att den partikularistiska känslan är hos landets väljare så stark, att när man tager bort bostadsbandet och ger väljarna full frihet att utse representanter, så tillämpa de i stor utsträckning bostadsbandet i alla fall. Man tycks därav vara berättigad draga den slutsatsen, att det icke kan föreligga några särskilda skäl att på ett så att säga konstlat sätt bevara denna lokalpatriotism och inskärpa angelägenheten av att man i riksdagen får in representanter, fullt förtrogna med de särskilda orternas behov. Alla omsorger i den vägen kunna, efter de erfarenheter, som äro gjorda i fråga om första kammaren, sägas vara fullkomligt överflödiga.

Däremot är det, såvitt jag förstår, mycket svårt att förena det politiska bostadsbandet med den uppfattning rörande representantskapets rätta innebörd, som särskilt på den konservativa sidan hävdats. Där gör man gällande, att det är maktpåliggande i allra högsta grad, att varje särskild riksdagsman känner sig såsom en representant för riket i dess helhet och i sin riksdagsmannautövning alltigenom har statsnyttan och icke de speciella orts- eller klassintressena för sina ögon till rättesnöre. Men kan man egentligen med något hopp om framgång göra dessa rikssynpunkter gällande, så länge man i själva författningen upprätthåller den grundsatsen, att

Om upphävande av det s. k. bostadsbandet i fråga om valbarhet till andra kammaren.
(Forts.)

den viktigaste och angelägnaste av alla kvalifikationsgrunder för representationsrätten i riksdagens ena del just är denna egenskap att vara ortsrepresentant, vilket rätteligen kommer att innebära en moralisk skyldighet att vid frågornas avgörande i främsta rummet tillvaratagа och göra gällande ortsintressena.

Inte annat än jag kan se, är hela fasthållandet vid bostadsbandet direkt stridande mot den uppfattning rörande representationsskapets rätta innebörd, som alldeles speciellt från den konservativa sidan göres gällande. Jag tror också, att man är befogad att säga, att bostadsbandet under vissa förhållanden kan komma att medföra praktiskt politiska påföljder av icke önskad beskaffenhet. Vår politiska historia har upprepade exempel på, att framstående politiska män i ledande ställning, som ha haft en naturlig uppgift att fylla i riksdagens andra kammare, genom detta band ha blivit satta ur stånd att utöva en politisk verksamhet, varom icke kan sägas annat, än att den varit sakligt och politiskt fullt motiverad. Alltjämt lär det väl kunna anföras exempel på att politiska personer, som företräda en riktning av en viss styrka och med en viss avsevärd anslutning i landet, genom detta bostadsband blivit berövade möjligheten att fullgöra sin politiska gärning på det för dem naturligaste sättet.

Huvudsakliga skälet, varför enligt min mening det politiska bostadsbandet ifråga om andra kammaren bör borttagas, är emellertid, att det synes mig stå i en mycket uppenbar motsats till den strävan att åt representationen försäkra medarbetarskap av landets i politiskt avseende mest framstående män, som måste vara önskvärd ur hela representationsidéns synpunkt. När man med så mycken styrka, som nu sker, gör gällande, att det särskilt för närvarande än angeläget att söka åt riksdagen bevara en representativ kvalitetskaraktär så hög som möjligt, så måste det vara verkligt ologiskt att ställa upp ett hinder för en sådan strävan, sådan som det politiska bostadsbandet faktiskt är.

Då det nu gällt att ta principiell ståndpunkt, ha vi på vänstersidan i allmänhet funnit det icke kunna undgås att vid frågans besvarande giva tillkänna den mening, att bostadsbandet står i motsats till det representationsskick, som numera är Sveriges.

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Förevarande fråga hör till dem, med avseende å vilka mycket kan sägas både för och emot, och jag skulle kunna tänka mig den möjligheten att om det gällde att från början nyskapa ett statsrättsligt förhållande, de synpunkter, som anförts i motionen, kunde bliva beaktade. Nu är emellertid förhållandet ett motsatt, och trots det att den ärade talaren sökt på förhand trubba av detta moment, vill jag ändå framhålla, att det gäller att förändra ett av ålder bestående. Det infördes genom det nya statsskicket och har alltsedan fortfarit. Jag kan icke neka till, att det då förefaller mig, att bevisskyldigheten för behövligheten av en ändring ligger på dem, som önska en sådan ändring. Låt nu vara att denna uppfattning om behöv-

Om upphävande av det s. k. bostadsbandet i fråga om valbarhet till andra kammaren. (Forts.)

ligheten blir mer eller mindre subjektiv, så förefaller det mig dock, att herrar opponenter, icke ha fullt och tillräckligt talande skäl för en ändring i förhållandena, som ägt bestånd nu mer än en mansålder.

Herr von Zweigbergk framhöll några synpunkter, som jag kanske med några ord skall taga upp till bemötande. Herr von Zweigbergk ville framhålla, att det nuvarande bostadsbandet såsom sådant skulle lägga hinder i vägen för en riksdagsman att känna sig såsom representant för hela riket. Jag vågar förneka riktigheten av denna sats. Jag tror icke på den. Den omständigheten att det finnes ett bostadsband, och att man icke är valbar inom mer än en krets, kan väl näppeligen influera på riksdagsmannens uppfattning om hans skyldighet att fullgöra sitt värv. Om jag förstod herr von Zweigbergk rätt, ville han vidare hålla före, att som han sade denna relikt från ståndsrepresentationen, denna partikularism, skulle med nödvändighet ha till följd, att den valde skulle känna sig mer eller mindre förpliktad att så att säga oegennyttigt tillvarataga de lokala intressena. Jag tror ej heller riktigt på det, men jag tror mig kunna säga, att det torde för riksdagen vara särskilt lyckligt, att vi veta, att det finnes representanter för skilda delar av vårt land med så olikartade förhållanden som här finnas. Den kännedomen om de olika förhållandena torde vara för riksdagen av synnerligen högt värde. Jag vill icke driva den satsen, att om bostadsbandet toges bort, det skulle hända, att representanterna skulle utses uteslutande från en enda trakt, men det skulle ju kunna sägas, att det, om man också inte vill deducera satsen in absurdum åtminstone kan tjäna till bevis för, att det är lämpligt, att det finns personer från de olika landsändarna, som kunna peka på hur skiftande förhållandena kunna vara i Norrland och i Skåne.

Vidare framhöll herr von Zweigbergk ifråga om bostadsbandet att det åtminstone inträffat, att politiskt framskjutna personer genom bostadsbandet berövats möjligheten att deltaga i det politiska livet. Han gick härvidlag icke in på, om det var fråga om en person, som genom att flytta från en ort till en annan, blivit berövad sina utsikter att bli vald till riksdagsman, eller rent av diskvalificerad. Det är ju givet, att en dylik nyinflyttad har mindre utsikt att bli vald i den krets, dit han förflyttar sig, än om han varit kvar inom sin förutvarande valkrets, men är han så framstående bör han väl ej sakna utsikter. Om det är den senare sidan av saken han åsyftar, så är det nog riktigt, att en person genom att få en tjänst på annat håll och därför nödgas flytta från en valkrets — jag tänker närmast på statsråden — av den anledningen blir diskvalificerad inom valkretsen. Men vi ha förut försökt få ändring i detta förhållande på andra vägar, exempelvis genom ändring av mantalsskrivningsförordningen. Skulle talaren återigen hava menat, att om man icke har bostadsband, personer, som varit framskjutna på ett eller annat sätt, men genom en dekapiteringskupp blivit uteslutna i sin krets, med fördel skulle kunna sättas in i en annan, så må ihågkommas, att förhållandena därvidlag

Om upphävande av det s. k. bostadsbandet i fråga om valbarhet till andra kammaren.
(Forts.)

nu äro rätt så olika mot vad de varit förut. Vi ha beslutit att öka mandattiden till fyra år, och att det skall vara en enda gemensam valdag för hela riket. Då är det väl alldeles uteslutet, att om en person varit kandidat inom en valkrets, men fallit igenom, han skulle kunna komma in i en annan valkrets; detta kunde ej ske för än allra tidigast fyra år därefter. Vidare vill jag säga, att genom det proportionella valsystemets tillämpning en sådan uteslutning väl är skäligen sällsynt förekommande. Det, som legat bakom, vad herr von Zweigbergk i detta speciella avseende framhållit, har varit den gamla tidens förhållanden, då det var enmansvalkretsar. Då kunde det verkligen hända, att genom en kupp en framstående man blev utesluten, men genom det proportionella valsättet och rangordningen torde väl detta nu vara uteslutet. Vidare skulle man kunna i detta sammanhang erinra, att vi för någon tid sedan skrivit och begärt en revidering av gällande föreskrifter för det proportionella valsättets tillämpning, gående ut på att vidga valkretsarna, göra dem större. Detta skulle väl vara att i rätt väsentlig grad tillmötesgå de krav, som ligga bakom motionen och reservationen.

Jag skall icke uppehålla mig vidare vid skälen, men när jag tänker på, att det var den siste ärade talaren, som härvidlag förde talan till förmån för bostadsbandets borttagande, kan jag icke heller underlåta att erinra, att han vid flera tillfällen varit en av de ivrigaste motståndarna mot det proportionella valsystemet och gärna vill om möjligt därvidlag åstadkomma en ändring. Skälet, om jag har fattat honom rätt, skulle huvudsakligen vara, att det proportionella valsystemet mekaniserar valen mer än nödigt. Det blir partiet, som bestämmer, det blir något mekaniskt, det blir icke det personliga, som får göra sig gällande. Jag undrar, om icke detta att borttaga bostadsbandet just skulle verka i denna riktning. Det är väl nästan omöjligt för valmännen i någon landsända, om det lanceras en kandidat långt bortifrån, att just kunna hava någon personlig kännedom om den kandidaten. Skulle icke detta vara att främja det mekaniserande, som talaren anser för sin del vara av ondo? Det förefaller mig så, ty jag tror, att det skulle bliva partiledningarna, som komme att sätta upp de kandidater, som sedermera skulle drivas igenom. Talaren pekade vidare på, att bostadsbandets borttagande för första kammaren icke haft olägenhet med sig i sistberörda avseende. Ja, jag vill då säga, att det väl är en högst väsentlig skillnad mellan de valmanskårer, som det gäller. Om det är en liten valmanskår, som är samlad flera dagar och, jag kan väl säga det också, med förutsättning att äga personkännedom långt utöver sin egen lokala krets, så är det väl en stor skillnad mellan denna kår och den stora valmanskåren vid valen till andra kammaren.

Vidare sade den ärade talaren — eller om han icke nämnde det, så står det i reservationen — att dessa förstakammarvalkorporationer frivilligt åtagit sig ett sorts bostadsband i det att landstingen i de flesta fall vid val till första kammaren icke gått utan-

för det egna länet. Denna omständighet kan väl tala lika väl för som emot bostadsbandets bibehållande. Jag kan icke se, att man kan därav draga någon sådan slutsats, att man bör taga bort detsamma. Där har det icke varit till någon olägenhet.

Om upphävande av det s. k. bostadsbandet i fråga om valbarhet till andra kammaren. (Forts.)

Med ett ord, herr greve och talman, jag anser, att denna reform icke är av den beskaffenhet, att man utan vidare skall taga den, jag anser, att det icke är någon direkt nytta att vänta av den, och jag vågar påstå, att jag icke har blivit övertygad av de skäl, som framhållits att någon verklig olägenhet härflutit av bostadsbandet.

Herr greve och talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Den siste ärade talarens försvar för konstitutionsutskottets hemställan tyckes mig ytterligare ha styrkt, att herr von Zweigbergk hade rätt, då han framhöll, att i dessa frågor de rikspolitiska synpunkterna stå emot de bygdepolitiska synpunkterna. Den synpunkten brydde sig kanske den föregående ärade talaren ej om att försöka rubba, på grund av att försöket ändå vore tämligen utsiktslöst från begynnelsen. Då jag här talar om de bygdepolitiska synpunkterna, så är det alldeles tydligt, att jag ej åsyftar *de* lokala synpunkter, som äro fullt berättigade, och som säkerligen ej skulle i någon mån lida, om bostadsbandet avskaffades. I det fallet får jag ett visst, ganska starkt stöd av den siste ärade talaren, då han själv erkände, att han ej trodde, att någon viss landsdel skulle bliva utan representant, om bostadsbandet upplöstes. Men man kunde ändå tänka sig det, om man ville gå in absurdum. Ja, jag tror verkligen, att det är ett av de starkaste skäl, som kan anföras till förmån för betänkligheterna mot, att de lokala synpunkterna ej skulle bli vederbörligt tillgodosedda, men skälet är ju i och för sig dock ej starkt. Däremot kunde den siste ärade talaren ej på något sätt komma ifrån, att den synpunkt är berättigad, som reservanterna framfört, att med bostadsband det vid upprepade tillfällen kan gå på det sättet, att andra kammaren blir berövad en och annan av de bästa politiska krafterna i denna kammare.

Bostadsbandets upphävande skulle, som herr von Geijer själv trodde, således icke skada de berättigade lokala intressenas representation i kammaren. Det har ju för övrigt redan visats, hur pass bostadsbandet, ehuru icke upptaget i grundlagen, verkat på representationen i denna kammare. Men herr von Geijer trodde, att med det proportionella valsättet det ej skulle vara så farligt för de rent rikspolitiska synpunkterna, om bostadsbandet bibehölles. Han menar tydligen det, att med det proportionella valsystemet partierna ovillkorligen skulle kunna inom valkretsen rädda de främsta av sina representanter. Erfarenheten har ju visat, att det ej går för sig. Jag kan taga ett exempel från de senaste årens riksdagshistoria, som är bekant för denna kammares ledamöter. Det var en av de förnämsta, mest framskjutna och infly-

Om upphävande av det s. k. bostadsbandet i fråga om valbarhet till andra kammaren. (Forts.)

telserika lantmannarepresentanterna i andra kammaren, som ej blev omvald till andra kammaren, men som då blev placerad i första kammaren. Jag tror emellertid ej, att någon skall falla på den idén, att hans parti ansåg sig representerat lika bra av denna sin framstående representant i första kammaren som i andra kammaren, och det duger ej, som herr von Geijer nu försökte att komma med det skälet, att det då var enmansvalkretsar, men nu proportionellt valsätt. Ty sedan det blivit proportionellt valsätt, så visade det sig vid de proportionella valens första tillämpning i den valkretsen, att det partiet ej kunde få någon representant. Följaktligen ha vi här ett direkt exempel som är nog så talande, och detta exempel skulle ju kunna mångfaldigas just beträffande lantmannarepresentanterna. Herr von Geijers resonemang skulle kunna ha bättre tillämpning på de största politiska partierna. De största politiska partierna ha ej så stor olägenhet av bostadsbandet som de mindre partierna, ty de största politiska partierna eller åtminstone det största politiska partiet i landet kan i allmänhet tänkas få in alla de framskjutna representanter, som partiet önskar få in i andra kammaren. Ett mycket stort parti kan nog få in i kammaren just de kandidater, de framskjutna politiska kapaciteter, som det önskar få in. Men för de mindre politiska partierna går det ej. Jag påpekar, hur det faktiskt gått för högerpartiet i en valkrets, där det partiet ej var tillräckligt starkt. Och de flesta partier, även de rätt stora, äro ej så ställda, att de ej kunna komma i förlägenhet i det hänseendet. Anmärkningen, att den gemensamma valdagen ändå skulle kunna omöjliggöra för de politiska partierna att få in i andra kammaren sina representanter, även om bostadsbandet hävdes, håller ej heller streck, ty det är väl ändå tämligen tydligt, att om bostadsbandet avskaffas, så skulle varje parti försöka få sina bästa kandidater placerade i säkra valkretsar, och på det sättet skulle ju den saken vara avhjälpt.

Således: såvitt jag kan se så betyder bostadsbandets bevarande endast en möjlighet att sänka den politiska nivån för särskilt de mindre partierna i andra kammaren genom att åtskilliga av deras främsta representanter bli hindrade genom bostadsbandet från att komma in i riksdagen på grund av de omständigheter, som närmare refereras i reservationen. Det kan visserligen vara en förmån, skulle man tycka, för ett stort parti från den synpunkten, att det alltid finnes politici, som anse, att det är synnerligen lyckligt, om motståndarna ej äro representerade så väl som möjligt, med så starka krafter som möjligt, utan med mindre goda politiska krafter — därför, att motståndet då skulle bli mindre. Men från riksintressets synpunkt bör det väl ovillkorligen vara på det sättet — och det bör vara så även från de politiska partiernas synpunkt — att motståndarna böra ha till sitt förfogande de bästa krafter de kunna uppställa. Och just på grund av, att det är ett riksintresse, som skadas, om bostadsbandet får stå kvar, och gagnas, om bostadsbandet avlyftes, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Om upphävande av det s. k. bostadsbandet i fråga om valbarhet till andra kammaren. (Forts.)

Herr Bellinder: Herr greve och talman, mina herrar! Här har av två föregående talare bland reservanterna utskottsutlåtandet blivit utförligt kritiserat. Det är också fallet i reservanternas reservation. Skulle man döma av förhållandet mellan längden av utskottets yttrande och längden av reservationen, så skulle man ej bli tveksam om var de bästa sakskälen äro tillfinnandes. Jag vågar dock anse, att reservationen i sak ej har den betydelse, som dess längd synes ge vid handen.

Det skäl, som särskilt framhållits för bostadsbandets upphävande är, att riksintresset därigenom bättre skulle komma till sin rätt. Detta vill jag alldeles bestämt bestrida. Det må vara sant, att en riksdagsman i första rummet bör se på det allmännas bästa, men detta bör ej få inskränka hans vilja och förmåga att även tillgodose ortsintressena. Jag anser likväl, att en riksdagsman, på samma gång han skäligen tillgodoser ortsintressena, dock bör i första hand tillgodose det allmänna. Det ena skall man göra, och det andra icke låta.

Det säges, att man kanske i vissa valkretsar ej skulle ha tillräckligt antal värdiga kandidater, men jag vill anföra ett yttrande av De Geer, som anförts just i reservationen. De Geer säger nämligen, att »någon förlägenhet för ett tillräckligt antal värdiga ledamöter i riksdagen icke lärer uppstå». Jag tror, att detta yttrande kan tillämpas också på de nuvarande valkretsarna, särskilt sedan de blivit så betydligt förstorade emedan det proportionella valsättet gjort detta behövligt. Denna utvidgning av valkretsarna gör ju, att man har ett större antal att välja på. Emellertid: om jag skall tala om det sätt, på vilket man i allmänhet mottagit denna utvidgning ute i landet, så har det visat sig att våra lantmän ej tyckt om denna utvidgning av valkretsarna, emedan de önskat komma i någon personlig beröring med och kännedom om de kandidater, på vilka de ämna rösta oeh vilka de ämna skänka sitt förtroende. Men om man sålunda bland lantmännen icke är belåten med sagda utvidgning, så skulle man vara ändå mindre belåten med bostadsbandets borttagande. Och därför har jag ej heller försport, att bland lantmännen finnes någon önskan om detta bands upphävande

Ja, jag kan nämna, att i utskottet fronten ej varit alldeles obruten, i fråga om bifall till motionen, ty två ansedda liberala lantmän ha ej kunnat vara med om detta förslag, utan i denna fråga skilt sig från sitt parti och gått med oss på den linjen, att bostadsbandet bör bibehållas.

Jag tror även, att vi, som röstat för avslag, befinna oss i en stark ställning därföre, att ej något behov gjort sig gällande att få denna ändring till stånd. Man har anfört utlandet som exempel på att man allmänt övergivit bostadsbandet. Ser man dock närmare på reservationens innehåll, så finner man, att reservanterna säga, att bostadsband finnes i Förenta staterna, Norge, Turkiet, Grekland och Danmark. I Danmark har man dock delvis frångått principen, därför att man där med landets ringa omfång

Om upphävande av det s. k. bostadsbandet i fråga om valbarhet till andra kammaren. (Forts.)

kan lättare hålla reda på riksdagskandidaterna. I Norge har återigen oupphörligen fråga väckts om bostadsbandets upphävande, men förslag därom har hittills ständigt fallit. Jag tror ej heller, att vad reservanterna slutat sin reservation med, att bostadsbandet är en restriktion, vilken måste anses mindre väl överensstämma med ett modernt demokratiskt statsskick, är riktigt. Jag kan för min del ej anse, att detta är någon sanning. Norge har väl ett så demokratiskt statsskick, som man gärna kan önska, och ändå har man där ej funnit, att detta statsskick står mindre väl tillsammans med bostadsbandets bibehållande.

Jag anhåller, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag å reservationen.

Herr von Mentzer: Herr von Zweigbergk, som talade till förmån för reservationen, försökte i sitt anförande att från början lägga detta så, som om den sak det här gällde att avgöra vore, huruvida man skulle tillgodose riksintresset eller ortsintresset. Och herr Olsson, som sedan förde samma talan, började också i samma tonart. Men det gäller här ej bara riks- och ortsintressena, utan det gäller, som herr Olsson också i sista delen av sitt anförande mycket riktigt anförde, ett tredje intresse, nämligen partiintresset, och det är det, som härvidlag är av så synnerligt stor betydelse. Reservanterna ha också i sin reservation framhållit, hurusom partiintresset är i detta fall synnerligen avgörande och synnerligen betydelsefullt, men med den utveckling, som vi i vårt land ha fått, så kunna vi alla enas om, att partiväsendet har hos oss utvecklat sig på ett sätt, vari man kunde önska begränsning; och särskilt är att iakttaga, att den utvidgning, som våra valförhållanden fått, givit vid handen, att partiintressena ha ett synnerligen stort inflytande på valen. Då det förhåller sig så, är det tämligen uppenbart, att bostadsbandet är en anordning, som tjänar till att skänka partiintresset en nödig begränsning.

Så ville herr von Zweigbergk med hänvisning till första kammaren och ställningen här säga, att då bostadsbandets bortovaro i fråga om val av ledamöter till denna kammare icke visat sig skadligt, så måtte det väl ej heller kunna vara skadligt beträffande val till andra kammaren. Han menade det vara en oartighet mot första kammaren att säga att bostadsbandets bibehållande är gagneligt. Ja, jag vill giva honom en precis motsvarande hänvisning: det är en oartighet mot andra kammaren att säga, att bostadsbandet är så orimligt skadligt. Jag tror ej, att ledamöterna uti andra kammaren äro på en så sjunken nivå, som herr Olsson tycktes antaga, att de kunde bli, när man vidhåller bostadsbandet. Han menade, att man ej får den höga nivå, när man har bostadsband, som man får, ifall man ej har sådant. Han ville särskilt anföra ett exempel, herr Olof Jonsson i Hof, såsom ett bevis för bostadsbandets skadlighet. När han gjorde detta, skall jag be att få framhålla, att herr Jonssons partis intressen i sin helhet voro väl tillgodosedda därigenom, att han

Om upphävande av det s. k. bostadsbandet i fråga om valbarhet till andra kammaren. (Forts.)

övergick från andra kammaren till första kammaren. Just hans bana visar, att bostadsbandet ej har den skadliga inverkan, som man på det hållet velat påstå. Blir en person genom bostadsbandet möjligen förhindrad att komma in i andra kammaren, står ju första kammaren öppen.

Jag har ej kunnat finna, att det föreligger några övervägande skäl för reservationen, utan anser tvärtom, att utvecklingen i vårt land manar oss att vara angelägna om att bibehålla bostadsbandet för andra kammaren, och jag ber därför, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling det förslag till ändrad lydelse av § 19 riksdagsordningen, som förordats i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag om vissa, för ernående av jämkningar i fördelningen av den kommunala skattebördan erforderliga ändringar i förordningen den 28 oktober 1910 angående bevillning av fast egendom samt av inkomst, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom proposition, nr 108, av den 7 februari 1919, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 28 oktober 1910 angående bevillning av fast egendom samt av inkomst.

Till utskottet hade jämväl överlämnats tre i anledning av propositionen väckta motioner.

I motion I: 151, av herr *Fant*, hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 108 i fråga om vissa ändringar i bevillningsförordningen.

För motsatt fall hade motionären yrkat:

1) att med aktieinkomst skulle i förevarande avseende likställas inkomst av förening utan personlig ansvarighet och andra liknande sammanslutningar;

2) att den dubbla beskattningen icke skulle omfatta hela aktieinkomsten utan blott en del därav;

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m.
(Forts.)

3) att avdrag måtte medgivas för utskylder även för den kommunala beskattningen; samt

4) att avdrag likaledes måtte äga rum för skuldräntor.

Herr *Nilsson* i Kristianstad hade i motion II: 335 hemställt, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 108, för ernående av jämkningar i fördelningen av den kommunala skattebördan, ville besluta sådan ändring i förordningen den 28 oktober 1910 angående bevillning å fast egendom samt av inkomst, att bevillning för jordbruksfastighet skulle utgå med åtta tiondels öre för varje fulla etthundra kronor av fastighetens uppskattade värde.

Vidare hade herr *Vennersten* i motion II: 338 yrkat, att riksdagen, vid bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad den rörde ändring i 9 § bevillningsförordningen och därmed sammanhängande ändring i anvisningarna till ledning vid bevillningstaxeringen, måtte besluta, att 11 § 2 mom. i gällande bevillningsförordning skulle erhålla viss ändrad lydelse.

I detta sammanhang hade utskottet funnit lämpligt till behandling upptaga jämväl en tidigare till utskottet överlämnad motion, II: 112, av herr *Sköld*, som hemställt, att riksdagen måtte besluta:

a) att i det fall, då den vid taxering innevarande och nästkommande år till inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade inkomsten av fastighet överstege för jordbruksfastighet 6 och för annan fastighet 5 % av ifrågavarande fastighets taxeringsvärde, skillnaden mellan dessa båda summor skulle vid 1919 och 1920 års taxeringar bevillningstaxeras, som vore den en inkomst av kapital och arbete;

b) att utdelning på aktier i inländskt aktiebolag och solidariskt bankbolag skulle räknas som inkomst av kapital och arbete och bevillningstaxeras.

Utskottet hade i föreliggande betänkande under åberopande av vad däri anförts hemställt, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition ävensom motionerna I: 151, av herr Fant, och II: 112, av herr Sköld, samt med avslag å motionerna II: 335, av herr Nilsson i Kristianstad, och II: 338, av herr Vennersten, måtte besluta,

att i 9 § 1 mom. i gällande bevillningsförordning skulle under beteckning d) införas ett så lydande tillägg:

d) i fråga om andra skattskyldiga än inländska aktiebolag och solidariska bankbolag halva beloppet av utdelning å aktier eller lotter i sådant bolag;

att 12 § 2 mom. bevillningsförordningen samt 9 och 10 §§ i de vid förordningen fogade »Särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen», skulle erhålla följande ändrade avfattning:

12 §.

2 *mom.* Från utgörande av inkomstbevillning *frikallas:*

a) — — —;

b) — — —;

c) — — —;

d) — — —;

e) främmande makts härvarande beskickning och konsulat tillhörande person jämte betjäning:

om han icke är svensk medborgare: för all annan inkomst än den, som utgjorts av från Sverige uppburen allmän eller enskild pension eller erhållits genom här idkad rörelse; dock att person, tillhörande olönat konsulat, icke är frikallad från utgörande av bevillning för utdelning å aktier i svenska aktiebolag och å lotter i solidariska bankbolag;

om han är svensk medborgare: för den inkomst, han åtnjutit av sin tjänst hos den främmande makten;

f) — — —;

g) — — —.

Särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen.

9 §.

Vid taxering av utdelning från aktiebolag eller solidariskt bankbolag *skall såsom utdelning anses, vad* delägaren nästföregående år uppburit eller ägt uppbära i utdelning från bolaget, utan hänsyn till vilka bolagets tillgångar, som använts till utdelningen. Har aktie eller banklott under nästföregående år bytt ägare, upptages utdelningen såsom inkomst för den, som varit ägare av den till aktien eller banklotten hörande kupongen vid den tidpunkt, då utdelningen blev tillgänglig för lyftning. Under inkomst, varom här är fråga, hänföres jämväl utdelning till kommanditlottägare i solidariskt bankbolag.

10 §.

Vid tillämpning av 12 § 1 mom. i bevillningsförordningen angående befrielse från eller lindring i bevillning för inkomst av kapital eller arbete, skall den skattskyldiges eller, i fråga om äkta makar, deras behållna avkomst nästföregående år såväl av vederbörande då tillhörig fast egendom som ock av sådan särskilt beskattad rörelse, som idkats å annan ort än den, där den skattskyldige är mantalsskriven, tagas i beräkning vid bestämmandet av de sammanräknade årsinkomsterna, varvid i fråga om fast egendom iakttages, att inkomst av jordbruksfastighet beräknas till 6 procent och inkomst av annan fastighet till 5 procent av taxeringsvärdet. *Utdelning å aktier i inländska aktiebolag och å lotter i solidariska bankbolag skall tagas i beräkning till sitt fulla belopp.* Om sålunda skattskyldig finnes i sin mantalsskrivningsort

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m.

hava haft t. ex. 450 kronors inkomst av kapital eller arbete samt tillika ägt stadsfastighet, taxerad till 2,000 kronor, och vilken alltså bör upptagas till 100 kronors avkomst, så att hans sammanräknade årsinkomst uppgått till 550 kronor, får enligt föreskriften i andra stycket av det ifrågavarande momentet, jämfört med vad ovan sagts, sådan skyldig tillgodonjuta bevillningsfrihet för ett belopp av 450 kronor och kommer således i det förutsatta fallet icke att erlägga någon bevillning för inkomst, varemot den skattskyldige, som jämte 450 kronors inkomst av kapital eller arbete tillika ägt stadsfastighet, taxerad till 30,000 kronor, och vilken alltså bör upptagas till 1,500 kronors inkomst, skall erlägga full bevillning för de 450 kronorna. Har gift man haft 1,500 kronors inkomst av kapital eller arbete och hustrun 400 kronors inkomst av tjänst, så att deras sammanlagda inkomst utgjort 1,900 kronor, skall vardera taxeras för hela sin inkomst och därför erlägga bevillning utan avdrag. *Om slutligen skattskyldig haft 400 kronors inkomst av arbete och 900 kronors utdelning å aktier i inländskt aktiebolag eller å lotter i solidariskt bankbolag eller således tillhopa 1,300 kronor i årsinkomst, äger han åtnjuta bevillningsfritt avdrag med 300 kronor. Enär utdelning av ifrågavarande slag enligt 9 § 1 mom. i bevillningsförordningen skall vid taxeringen inberäknas till endast halva sitt belopp, skall i detta fall utgöras bevillning för 550 kronor;*

samt att de ovan omförmälda stadgandena skulle i sin nya lydelse träda i kraft den 1 januari 1920.

Därjämte hade utskottet i slutet av betänkandet yttrat följande:

»Beträffande Kungl. Maj:ts förslag, i vad det avser ändring i 8 § bevillningsförordningen, kommer utskottet att framdeles avgiva yttrande, vilket utskottet härmed får för riksdagen anmäla.»

Reservationer hade avgivits:

A) av herrar *Källman, Jonsson* i Hökhult, *Rune, Nilsson* i Kristianstad, *Bergman, Bökelund, Johansson* i Kullersta, *Jönsson* i Fridhill och *Lövgren* i Nyborg, vilka anfört:

»Då vi icke kunnat biträda utskottets förslag, att endast hälften av utdelningen å aktier i inländska aktiebolag och å lotter i solidariska bankbolag skall bevillningstaxeras, utan ansett, att Kungl. Maj:ts förslag härutinnan bort tillstyrkas allenast med den förändring, att inländska aktiebolag och solidariska bankbolag skola för ifrågavarande slag av inkomst undantagas från skattskyldighet vid bevillningstaxeringen, hava vi yrkat, att i 9 § 1 mom. bevillningsförordningen måtte under beteckningen d) upptagas följande tillägg:

d) *i fråga om andra skattskyldiga än inländska aktiebolag och solidariska bankbolag utdelning å aktier eller lotter i sådant bolag.*

I anslutning härtill hava vi yrkat, att 10 § i »Särskilda an-

visningar till ledning vid taxeringen» måtte erhålla den lydelse, som föreslagits i propositionen»;

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

B) av herrar *Källman*, *Nilsson* i Kristianstad, *Johansson* i Kullersta och *Lövgren* i Nyborg, vilka på anförda skäl hemställt, att herr Nilssons i Kristianstad motion måtte i så måtto bifallas, att avkastningsprocenten för jordbruksfastighet bestämdes till 7, och att som följd därav riksdagen måtte

1) besluta, att 2 § i bevillningsförordningen samt 6 och 10 §§ i de vid denna förordning fogade »Särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen» skulle erhålla följande ändrade lydelse:

2 §.

För all inom riket belägen *fast egendom* — — — värde.

Denna bevillning utgår:

a) för *jordbruksfastighet* med *sju* tiondedels öre för varje fulla etthundra kronor samt

b) för — — — av taxeringsvärdet.

Särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen.

6 §.

Såsom inkomst av arrende av kronoegendom taxeras ett belopp, motsvarande *sju* procent av det egendomens taxeringsvärde, som fastställes under det löpande året.

10 §.

Vid tillämpning av 12 § 1 mom. i bevillningsförordningen, angående befrielse från eller lindring i bevillning för inkomst av kapital eller arbete, skall den skattskyldiges eller, i fråga om äkta makar, deras behållna avkomst nästföregående år såväl av vederbörande då tillhörig fast egendom som ock av sådan särskilt beskattad rörelse, som idkats å annan ort än den, där den skattskyldige är mantalsskriven, tagas i beräkning vid bestämmandet av de sammanräknade årsinkomsterna, varvid i fråga om fast egendom iakttages, att inkomst av jordbruksfastighet beräknas till 7 procent och inkomst av annan fastighet till 5 procent av taxeringsvärdet. Om sålunda skattskyldig finnes i sin mantalsskrivningsort hava haft t. ex. 450 kronors inkomst av kapital eller arbete samt tillika ägt stadsfastighet, taxerad till 2,000 kronor, och vilken alltså bör upptagas till 100 kronors avkomst, så att hans sammanräknade årsinkomst uppgått till 550 kronor, får enligt föreskriften i andra stycket av det ifrågavarande momentet, jämfört med vad ovan sagts, sådan skattskyldig tillgodonjuta bevillningsfrihet för ett belopp av 450 kronor och kommer således i det förutsatta fallet icke att erlägga någon bevillning för inkomst, varemot den skattskyldige, som jämte 450 kronors inkomst av kapital eller arbete tillika ägt stadsfastighet, taxerad till 30,000 kro-

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

nor, och vilken alltså bör upptagas till 1,500 kronors inkomst, skall erlägga full bevillning för de 450 kronorna. Har gift man haft 1,500 kronors inkomst av kapital eller arbete och hustrun 400 kronors inkomst av tjänst, så att deras sammanlagda inkomst utgjort 1,900 kronor, skall vardera taxeras för hela sin inkomst och därför erlägga bevillning utan avdrag;

samt

2) besluta, att de under 1) omförmälda stadgandena skulle i sin förändrade lydelse träda i kraft den 1 januari 1920;

C) av herr *Bäckström*, som i enlighet med herr Skölds motion, II: 112, yrkat bevillningstaxering av det belopp, varmed vid 1920 års taxering den till inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade inkomsten av fastighet överstege för jordbruksfastighet 6 och för annan fastighet 5 procent av ifrågavarande fastighets taxeringsvärde.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Hammarström: Herr greve och talman, mina herrar! Utan tvivel är detta en av de viktigare ekonomiska frågorna vid denna riksdag. Den förtjänar beaktande icke allenast för sin egen skull, utan även för sina konsekvenser, i all synnerhet med hänsyn till den förestående kommunala skattereformen. Finansministerns motivering för förslaget är också enligt min uppfattning förtjänt av särskild uppmärksamhet.

Jag ger herr statsrådet obetingat rätt i utgångspunkten för hans förslag. Det är nog så, att den nuvarande anordningen med avseende å kommunernas rätt att beskatta aktiebolagens vinstmedel icke är tillfredsställande. Det är gott och väl, att den eller de kommuner, där bolaget driver sin verksamhet, få beskatta vinsten i sin helhet, men å andra sidan innefattar det nog en allvarlig olägenhet, att beskattning av den del av vinsten, som går till aktieägarna, icke är aktieägarnas hemortskommuner garanterad. Också hava de i frågan hörda myndigheterna i allmänhet anslutit sig till den uppfattningen, att i detta avseende tarvas ändring, och även tidigare kommittéuttalanden gå i samma riktning. Så fästa exempelvis redan 1893 års skattekommitterade uppmärksamheten på, hurusom välbärgade eller t. o. m. förmögna medlemmar av en kommun, om de hämtade sin inkomst uteslutande från aktiebolag, alldeles undginge att bidraga till utgifterna i den kommun, där de vore bosatta, och av vars insättningar de droge nytta. Ifall nu därjämte, som ofta vore fallet, denna kommun vore en annan än den, där bolaget dreve sin verksamhet, så hade ju aktieägaren ej heller i och genom bolaget utgjort någon skatt till kommunen i fråga.

Är man nu alltså med departementschefen ense därom, att ändrade bestämmelser angående den kommunala beskattningen av aktieutdelning erfordras, så återstår dock att taga ställning till

det sätt, varpå förslaget söker att lösa frågan. Hur skulle nu detta ske?

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

Jo, på ett — det måste erkännas — synnerligen enkelt sätt, ty enligt förslaget skulle bolagen i fortsättningen liksom hittills betala skatt fullt ut för hela vinsten, men därjämte skulle aktieägarna erlägga skatt till sina hemkommuner för de delar av vinsten, som utbetalas till dem såsom utdelning. Detta är ju, som sagt, en mycket enkel lösning, men tillfredsställer den också rättvisans krav? Herr statsrådet har nämligen i sin motivering redan inledningsvis betonat, att den ledande principen i beskattningen måste vara rättvisa och billighet. Ur denna synpunkt torde emellertid få framhållas, att man väl svårligen kan komma ifrån, att här är fråga om dubbelbeskattning, och hittills har man dock varit skäligen ense om, att detta är något som bör undvikas. Det är för övrigt, som bevillningsutskottet fäst uppmärksemheten på, ej nog med, att det blir dubbelbeskattning, utan i händelse bolaget självt har aktier i annat bolag och utdelade medel från det senare ingår i utdelningen åt det förras delägare, så blir det tredubbel beskattning och effekten härav framträder alldeles särskilt där det förra bolaget innehar flertalet aktier i det senare.

Emot ett sådant sätt att lösa frågan ha nu också flera av de hörda myndigheterna gjort erinringar, och särskilt har vår främsta skatteteknska auktoritet, kammarrätten, mycket bestämt uttalat sig mot att lägga förslaget på detta sätt. Kammarrätten framhåller, hurusom vår skattelagstiftning hittills i möjligaste mån upprätthållit den för visso på riktig grund vilande principen, att inkomst ej får göras till föremål för dubbel taxering, och kammarrätten erinrar också, hurusom den vid flera tillfällen uttalat sig mot de försök till rubbning av denna princip, som framträtt i lagstiftningen. Finansministern underkänner emellertid dessa erinringar, och det är vid sådant förhållande med ett visst intresse man tager del av de skäl, som han anför för sin motsatta ståndpunkt.

Han framhåller därvid främst, att man ej lär såsom allmängiltig princip kunna hävda, att denna *s. k.* dubbelbeskattning är en oegentlighet. Det förefaller mig dock vara ett rätt egendomligt uttalande. Jag trodde annars, att på den punkten rådde rätt stor enighet. Det är visserligen sant, att i svensk skattelagstiftning ett undantag kan påvisas — jag skall återkomma till det sedermera — men som regel torde väl kunna sägas, att man även hos oss hittills upprätthållit den principen, att dubbelbeskattning ej får förekomma, och rättskänslan säger väl även, att så bör vara förhållandet. Riksdagen har också varit av samma åsikt. Ännu så sent som vid förra årets riksdag gjorde bevillningsutskottet med hänsyftning på det nyss berörda undantagsfallet, bolagens skatt till staten, följande uttalande: »Den gällande lagstiftningen har emellertid icke upptagit berörda dubbelbeskattning såsom en principell regel utan som ett av praktiska skäl betingat undantag, vars rationella berättigande varit omtvistat». Detta är nu ett uttalande som icke gärna låter förena sig med det, som finnans-

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

ministern i propositionen framfört, utan synes herr statsrådet nu vilja göra gällande en helt ny princip.

Vidare hänvisar finansministern, som stöd för sin uppfattning om dubbelbeskattningens tillåtlighet, därtill att vissa inkomstarter ägna sig för en särskild, högre beskattning på grund av sin större skattekraft, och förmenar, att här borde kunna göras en tillämpning av denna grundsats. Ja, det är ju riktigt nog så, att den fonderade inkomsten, den som är kapitalavkastning, anses kunna göras till föremål för en något kraftigare beskattning än den inkomst, som härflyter av arbete. Men tillämpningen av grundsatsen ifråga på detta speciella fall förefaller något egendomlig. Ty varför skall i detta fall den kraftigare beskattningen bli just dubbel beskattning eller till och med tredubbel beskattning? En så kraftig skatteskärpning för fonderad inkomst är väl dock en nyhet. Och vidare: varför skall endast ett slag av kapitalinkomst, den som utgöres av aktieutdelning, drabbas av denna hårdare beskattning? Är det då verkligen så, att utdelningen från bolagen bör beskattas kraftigare än exempelvis avkastningen av kapital, placerat i obligationer, eller räntan på kapital, insatt på deposition eller utlånat mot skuldsedel? Ja, det kan ju hända, att det för en viss populär uppfattning ter sig så, särskilt med hänsyn till de gynnsamma konjunkturer, som åtskilliga bolag haft att glädja sig åt under krigsåren. Men först och främst är det tyvärr så, att dessa gyllene tider äro på upphällningen, om ej helt förbi. De bokslut, som av bolagsstyrelser i dagarna offentliggöras, vittna ju om en helt annan ekonomisk situation än den, som rätt under de närmast föregående åren. Och vidare får man ej glömma, att det icke är alla bolag, som kunna år efter år fägna sina delägare med utdelning och sålunda bereda dem stadigvarande avkastning på deras insatser i bolaget. Avkastningen av det i bolag nedlagda kapitalet är beroende på så många omständigheter, över vilka den enskilde aktieägaren ej förmår råda. Icke ens med avseende å förvaltningen av bolagets angelägenheter är han alltid i tillfälle att utöva det inflytande, som han kunde önska, och som möjligen kunde vara erforderligt för att tillförsäkra sådan avkastning. Därtill kommer en mångfald andra på avkastningsresultatet inverkande omständigheter av oviss beskaffenhet, såsom till exempel att bolagets tillgångar i större eller mindre omfattning kunna vara utsatta för förstörelse genom naturkrafters åverkan såsom vi i dagarna bevittnat i vårt lands nordligare trakter. Man kan därför icke komma ifrån att utdelningen i aktiebolagen också måste anses inneslnta en viss och icke obetydlig riskpremie jämte vanlig ränteavkastning å kapitalet. Ett motsatt förhållande äger däremot rum med avseende å kapital, som är nedlagt i obligationer eller eljest utlånat. Där torde man väl i regel ha tillgodosett sig erforderlig säkerhet för både kapital och ränta. Man vet sålunda, att man har en varaktig inkomst av detta kapital och man vet även, att man har en inkomst, som icke växlar med avseende på beloppet. Allt detta gör, att om man ifrågasätter att för det allmännas inkomstbehov

taga i anspråk den högre skattekraften hos aktieutdelningen, så fordrar konsekvensen med nödvändighet, att man icke därvid lämnar andra slag av kapitalinkomst i en förmånligare ställning. Jag tror sålunda näppeligen, att från denna hänvisningen till aktieutdelningens högre skattekraft kan hämtas något bärande skäl för att låta detta slag av kapitalinkomst ensamt drabbas av en hårdare beskattning och därtill en så hård beskattning som den förslaget avser.

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m.
(Forts.)

Vidare hänvisas som ett tredje skäl för den ifrågasatta dubbelbeskattningens tillåtlighet därtill, att en sådan redan praktiseras inom statsbeskattningens område. Ja, hur förhåller det sig nu med detta? Är det verkligen så, att bolagens dubbla beskattning till staten kan likställas med den, som nu föreslås eller avses inom kommunalbeskattningens område? Man har vid införande av detta hittills enda undantaget från grundsatsen, att dubbelbeskattning ej skall ifrågakomma, dock sökt att åtminstone i viss mån rädda skenet både så, att beskattningen ej skulle så helt och hållet framstå såsom dubbel, och så, att ett visst berättigande skulle påvisas för densamma. När denna statsbeskattning först infördes, så medgavs, att bolagen finge vid taxeringen åtnjuta avdrag, motsvarande skälig ränta å aktiekapitalet. Detta senare betraktades med ett ord som förlagskapital, sammanskjutet av aktieägarna. 1910 borttogs visserligen den förmånen, men som bevillningsutskottet nu erinrar i sitt betänkande, så försökte man att skapa ett slags motvikt mot den upphävda avdragsrätten i den skala, som fastställdes för bolagens beskattning. Utskottet yttrar: »Sålunda är bland annat för bolagens del fastställd en särskild progressionsskala, vilkens anordning även efter sedermera vidtagna jämkningar kan anses innesluta en viss kompensation för den förlorade rätten till avdrag för aktieutdelning.»

Alltså: redan i formen råder en betydelsefull skiljaktighet mellan statsbeskattningen och den kommunala beskattning, som här föreslås, och enligt vilken bolagen för sin hela vinst och delägarne för sin utdelning skulle beskattas var för sig efter alldeles samma regler som övriga skattskyldiga. Men härtill kommer en annan sak, att man nämligen ansett sig kunna — och detta med visst fog — motivera dubbelbeskattningen för aktiebolagen, då det gäller skatt till staten, därmed, att staten tillerkänner bolagen en förmånsställning med avseende å deras gäld genom begränsning av ansvarigheten. Detta är en mycket viktig förmån, en förmån, som gjort bolagsformen till den hävstång den blivit för det ekonomiska livets utveckling, och det kan ju då också sägas vara i viss mån befogat, att staten såsom eqvivalent av bolagen uttager en högre beskattning, än av enskilda skattskyldiga. Men när nu finansministern från detta förhållande vill dra följande slutsats: »Likaväl som både aktiebolag och aktieägare hava att betala inkomstskatt till staten, bolaget för sin inkomst och aktieägarna för bekommen utdelning, lika väl måste det anses befogat att låta bådadera betala skatt till kommunen», så tillåter jag mig fråga: vil-

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

ken är den motsvarande förmån, som *kommunerna* bereda bolagen? Mig veterligen beredas icke några särskilda förmåner från kommunens sida åt bolagen i jämförelse med andra skattskyldiga, andra näringsidkare inom kommunen. Men om så är och om eljest något jämförligt stöd för dubbelbeskattningen icke kan påvisas, så lär väl icke heller parallellen med statsbeskattningen hava något fog för sig.

På tal om dubbelbeskattning tillåter jag mig för övrigt i förbigående att göra en liten erinran. Herr statsrådet talar genomgående om den s. k. dubbelbeskattning, som här är föreslagen, och ordet »dubbelbeskattning» förses till och med med citationstecken. Men är icke det rätt omotiverat? Åtminstone för dem, som drabbas av skatten, är den nog icke någon fiktion, utan en nog så kännbar realitet.

Slutligen hänvisar herr statsrådet till kommunalskattekommitterade och erinrar, att de i princip ställa sig på samma ståndpunkt som det här föreliggande förslaget.

Detta är väl ändå kanske att något för mycket förenkla innebörden av kommitterades förslag. Det är ju så, att kommitterade på denna punkt ha skiljt sig på två olika linjer. Det föreligger alltså här två olika förslag, och åtminstone i det ena tror jag man kan säga, att ett erkännansvärt försök föreligger att så mycket som möjligt undvika dubbelbeskattning. Men alldeles oavsett detta gäller om bägge förslagen att de avse att den kommunala beskattningen skall formas som ett *system* av olika skatter, i motsats till vad nu äger rum, då kommunalskatten utgår uteslutande som en påbyggnad på bevillningen. Och vid något närmare eftertanke är det tydligt, att denna egenskap hos kommitterades förslag medför helt andra möjligheter än för närvarande att tillgodose bolagen för en dubbelbeskattning, om nu en sådan icke kan undvikas, vilket måhända i viss mån måste bliva förhållandet, huru än saken ordnas. Det är nämligen så, att med ett system av olika skatter, vari skulle i stor utsträckning ingå objektskatter, näringsskatter och dylikt, så ges det helt andra utvägar att motväga den ökade tunga, som den ifrågasatta dubbelbeskattningen skulle medföra. Särskilt kan det, i fall bolagen i sin näringsverksamhet underkastas en näringsskatt, bli mycket lättare än för närvarande att komma till rätta med svårigheter att vid bolagens taxering bevilja avdrag för den del av vinsten, som utdelas till aktieägarna. Hittills har ju sådant avdrag icke kunnat på allvar ifrågasättas på den grund, att den kommun, där bolaget driver sin verksamhet, skulle, om ett sådant avdrag medgåves, många gånger få sin skatt av bolaget allt för mycket reducerad eller kanske till och med bli alldeles utan, en anordning som uppenbarligen icke är möjlig att i praktiken genomföra.

Därtill kommer en annan sak, som här bör beaktas. Man får dock icke förbise, att i ett sådant där system av olika skatter till kommunen den kommunala inkomstskatten får en helt annan ställning och en helt annan betydelse, än den nu har, då den utgör

kommunens snart sagt enda skattekälla. Där skulle den endast bli en komplementär skatt, och det är påtagligt, att även om en sådan skatt skulle läggas efter något irrationella grunder och på det sättet komma att tynga otillbörligt, blir den tyngden icke på något sätt jämförlig med den, som drabbar genom den nu föreslagna anordningen. Sålunda kan inte heller enligt mitt förmenande enligt från kommunalskattekommitterades förslag hämtas något verkligt stöd för den dubbelbeskattning, som i propositionen föreslås.

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

Som jag redan erinrat, har herr statsrådet själv betonat, att i beskattningen måste eftersträvas rättvisa och billighet. Detta är också alldeles riktigt. Det är utan tvivel den första fordran man måste ställa på en skatt. Man brukar ju också uttrycka det så, att skatten skall vara jämlik och rättvis. Men kan man i det nu föreliggande förslaget, som avser att, utan varje försök för övrigt till jämkning i den nuvarande kommunala beskattningen, låta bolagens vinstmedel drabbas av en så ytterst kännbar merbelastning i jämförelse med annan inkomst — kan man verkligen däri se en jämlik och rättvis beskattning? Det går inte an att röra sig med den fiktionen, som uttryckes så: »här är icke fråga om att bolagen skola skatta mer än en gång. Sedan gäller det aktieägarna.» Man får icke glömma, att, även om rättskapacitet tillerkännes bolagen som juridiska personligheter, så ha de dock ingenting annat än vad som är aktieägarnas egendom, i följd varav också den vinst, de kunna uppvisa är aktieägarnas tillhörighet. Det går inte att annat än rent formellt skilja mellan bolaget och aktieägarna som olika skattesubjekt. Rättvisa och billighet kräva därför helt säkert, att, om, sasom möjligen torde bliva nödigt, skatt även till kommunen skall uttagas både av bolagen och av aktieägarne, man går till väga på helt annat sätt än här föreslås och icke låter skatten drabba så brutalt, som den skulle göra enligt detta förslag.

Härmed likasom ock av vad jag anförde, då jag nyss berörde kommunalskattekommitterades förslag, har jag fått anledning att komma in på en annan sida av saken, där jag också måste säga, att enligt min uppfattning förslaget lider av en mycket stor brist, nämligen det förhållandet att man försökt sig på en separat lösning av denna fråga och icke låtit anstå med den för att infoga den som ett led i den förestående kommunalskattereformen. Även i detta avseende ha åtskilliga av de hörda myndigheterna gjort mycket bestämda invändningar, och särskilt har kammarrätten fäst uppmärksamheten på de svårigheter en sådan separat lösning skulle medföra. Kammarrätten säger, att »ett genomförande av förslaget skulle på ett betänkligt sätt föregripa den omläggning av den kommunala beskattningen, som för närvarande är under övervägande och som efter all sannolikhet inom en nära framtid föreligger till avgörande. Att i en så viktig detalj därav som den om aktieutdelnings beskattning nu vidtaga en väsentlig ändring, skulle helt visst försvåra, om ej omöj-

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

liggöra en annan lösning av samma fråga, om en sådan med hänsyn till beskattningssystemet i dess helhet tilläventyrs kunde finnas önskvärd, varförutom den föreslagna anordningen komme att även i andra delar öva inflytande på skattesystemet.» Härpå svarar nu herr statsrådet helt kort och gott följande: »Påståendet att en lagändring i nu antydd riktning skulle komma att föregripa den förestående kommunalskattereformen synes mig ej böra tillmätas betydelse». Detta yttrande kan ju möjligen ifrågasättas att tolkas på olika sätt, dock anser jag, att det icke är mer än en tanke, som gärna kan inläggas i det, ty därest lagändringen verkligen skulle föregripa kommunalskattereformen, så är det naturligtvis icke herr statsrådets avsikt, att säga att detta skulle sakna betydelse. Alltså måste meningen vara, att herr statsrådet förnekar, att reformens genomförande skulle kunna föregripa kommunalskattereformen.

För att nu klargöra, huruvida detta senare påstående har fog för sig, torde det vara påkallat att undersöka, hur förslaget skulle i tillämpningen komma att verka för olika kommuner. Herr statsrådet har i slutet av sitt anförande till statsrådsprotokollet lämnat en exposé i detta ämne och kommit till det resultat, att genom reformen skulle kommunerna tillföras möjlighet att taga till beskattning en ökad inkomst av 250 miljoner kronor, och sedermera säger herr statsrådet, att »ökningen i bevillningssumman» — skall väl egentligen vara inkomstsumman — »skulle med en utdebitering av t. ex. 7 kronor pr bevillningskrona hava tillfört kommunerna ett tillskott av 17 à 18 milj. kronor. Eller ock hade utdebiteringen kunnat i motsvarande mån sänkas». För att ytterligare tydliggöra de finansiella verkningarna, tillägges på sid. 23 i propositionen en tabellarisk framställning, utvisande, hur de olika slagen av inkomst skulle kommit att deltaga i skattereparationen, därest det nu föreliggande förslaget hade tillämpats å 1918 års taxering. Till jämförelse meddelas motsvarande siffror för den faktiska fördelningen åren 1913 och 1917.

Jag måste förutsätta, att de siffror, med vilka här räknas, äro exakta. Jag har i varje fall icke haft anledning att granska den sidan av saken, och jag utgår sålunda från, att tabellen är i och för sig riktig. Jag kan dock icke undertrycka den anmärkningen, att man lätteligen får en skev bild av det hela genom att utan vidare fästa sig vid dessa siffror. Man finner här, att jordbruksfastigheter 1913 deltogo med 12,12 % av hela summan av kommunalskatter i riket, under det att enligt föreliggande förslag procenten för 1918 skulle ha nedgått till 7.92 %. På samma sätt skulle för annan fastighet andelen 1913 ha utgjort 13.93 % men 1918 enligt förslaget 7.65 % samt vad som naturligen är det intressantaste, övrig inkomst, som 1913 deltog med 73.95 %, enligt förslaget 1918 ha kommit att deltaga med 84.43 %.

Vid första påseendet föranledes man lätt till den uppfattningen, att här skulle bli en väsentlig lättnad för jordbruksfastigheterna i avseende å den kommunala beskattningen. Procenten skulle nedgå från 12.12 % till 7.92 %. Det är det första man kan

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

fästa sig vid, och det är måhända mycket betydelsefullt för förslagets framgång, eftersom väl lantmännen företrädesvis se på den siffran. Men hur förhåller det sig i själva verket med tabellens siffror? Jo, dessa siffror skulle vara i och för sig nog så bevisande, i fall hela riket utgjorde en enda kommun. Och möjligen skulle resultatet bli ungefär detsamma i ett annat fall, nämligen därest alla de, som ha aktieinkomst, förekomme proportionsvis likformigt inom alla rikets kommuner. Men nu är ju icke detta förhållandet, utan, som var och en vet, är det tyvärr inom landsbygdskommunerna allt annat än vanligt att där förekomma aktieägare, vilkas utdelning skulle kunna bliva föremål för beskattningen i fråga. Det torde väl finnas många jordbrukskommuner inom vårt land, där det inte alls förekommer någon sådan inkomst, kommuner, som följaktligen icke alls skulle beröras av reformen. I varje fall torde man nog utan överdrift kunna säga, att det blir ett jämförelsevis litet fåtal av landsbygdskommunerna, på vilkas uttaxering förslaget skulle kunna inverka nämnvärt, utan blir det närmast städerna och alldeles särskilt de stora städerna, såsom Stockholm, Göteborg och Malmö, för vilka förslaget skulle få någon finansiell innebörd, och för dem har onekligen reformen en mycket stor betydelse. Den kommer, vare sig den genomföres enligt Kungl. Maj:ts eller enligt utskottets förslag, att för dem öppna en avsevärd skattekälla. Men det ligger naturligtvis också mycket nära till hands att tänka sig, att om dessa kommuner ett eller annat år få så ökade inkomster, de komma att inrätta sin budget därefter. Det lär särskilt i dessa tider icke vara någon svårighet att göra av med pengarna. Tror verkligen då herr statsrådet, att när riksdagen om ett eller annat år går till prövning av den stora kommunalskattereformen, det då går att vrida tillbaka utvecklingen och helt och hållet se bort från alla konsekvenser av det beslut, som nu fattas? Går det då att säga till dessa kommuner: nu skola vi ordna frågan på ett mera rationellt och mera rättvist sätt, och ni få därför finna er i att få de inkomster, som beskattningen av aktieägerne under dessa år tillfört er, väsentligt reducerade? Ja, icke lära dessa kommuner och deras företrädare i riksdagen komma att finna sig godvilligt i detta.

Redan på grund härav förmenar jag, att det är ett något vågat påstående, när departementschefen vill göra gällande, att reformen icke på något sätt föregriper den blivande allmänna kommunalskattereformen. Sannolikt kunna även andra omständigheter påvisas till bestyrkande av, att departementschefens uttalande i detta stycke icke är välgrundat, men det må vara nog med det redan anförda.

Nu skall jag emellertid villigt erkänna, att den jämkning, som förordats av bevillningsutskottets majoritet, gör förlaget vida antagligare än det är, sådant det föreligger i Kungl. Maj:ts proposition. Först och främst blir ju dubbelbeskattningen icke så tryckande, när endast halva utdelningen tages till beskattning hos aktieägarne, och när därjämte undantag gives för utdelning, som

Om bevillningstarering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

bolag uppbär från annat bolag. Vidare, och det anser jag vara synnerligen viktigt, måste genom ett sådant beslut, som utskottet förordar, reformens egenskap av allenast ett provisorium anses otvetydigt fastslagen. Att anordningen bör så betraktas och icke får innebära något prejudicierande för framtiden, är eljest något, som väl rimligen bort få påtagligt uttryck i den kungl. propositionen, i likhet med vad som ägt rum i en annan kungl. proposition, som förelagts denna riksdag och här tidigare avgjorts, nämligen om särskilda avdrag vid 1919 års taxering. Där framhöll herr statsrådet, att med en lösning för längre tid av den fragan givetvis måste anstå, till dess förslag om nya grunder för den kommunala beskattningen kunde framläggas, och att man i avvaktan därpå måste nöja sig med att ordna avdragsfrågan provisoriskt. Vad hade varit naturligare, än att man förfarit på samma sätt även här?

Men då nu, som sagt, genom det ändringsförslag, som bevillningsutskottet förordat, reformens egenskap av provisorium må anses fastslagen, så må därmed också de kommuner, för vilka den nya skattekällan får större betydelse, anses tillräckligt varskodda att de få vara beredda på att frågan åter tages upp i hela sitt sammanhang till förnyad och slutlig prövning, när den allmänna kommunalskattereformen förekommer och detta utan hinder av vad nu beslutas.

Under alla omständigheter kvarstår det såsom en egendomlighet, att frågan upptagits så här till separat lösning, och anledningarna till kammarrättens betänkligheter på denna punkt kunna nog icke ens efter den ändring, bevillningsutskottet förordat, anses helt undanröjda. I varje fall hade det kunnat förväntas, att den kungl. propositionen innehållit nagon utredning om att det var nödvändigt att förfara på detta sätt, att bryta ut frågan ur sitt naturliga sammanhang. Det hade legat så mycket närmare till hands, som 1912 års riksdag, vilken motionsvis hade sig frågan förelagd intog en liknande ställning, som den kammarrätten nu hävdat. Dock är väl att märka, att i 1912 års motion avsågs icke att genomföra dubbelbeskattning på detta område, utan där ifrågasattes, att i sammanhang med beskattning av utdelningen i aktieägarnes hand låta bolagen skatta endast för återstoden av vinsten, sedan aktieägarna fått sin utdelning. Egendomligt nog återfinner man nu motionärens namn bland reservanterna, varav sålunda framgår, att han numera är med på en fullständigt genomförd dubbelbeskattning.

Riksdagens ställning till den nämnda motionen, gav, som jag nyss antydde, uttryck at en uppfattning liknande den, som kammarrätten uttalat. 1912 års bevillningsutskott erinrade om att kommunalskattefrågan förelåg till utredning, och med hänvisning till detta förhållande avstyrkte utskottet att riksdagen skulle vidtaga någon vidare åtgärd i anledning av motionen. Detta var en ganska naturlig ståndpunkt, som också riksdagen gjorde till sin. Nu har emellertid, oaktat kommunalskattefragan ligger så

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

mycket närmare sin lösning — herr statsrådet har ju i propositionen ställt i utsikt, att den skall föreläggas 1920 års riksdag, och har sedermera, om jag icke missminner mig, i annat sammanhang här ifrån statsrådsbänken uttalat den uppfattningen, att det vore *nödvändigt* att söka få den förelagd nästa års riksdag — frågan ansetts böra utbrytas ur sitt naturliga sammanhang och framläggas till denna riksdag. Vad kan då vara anledningen till detta? Ja, därom innehåller propositionen endast en kort hänvisning till kommunernas alltjämt stegrade utgifter, men jag förstår ju mycket väl, att, såsom förhållandena i de större städerna ställt sig under senaste åren, det är ett önskemål från dessas sida, som man här tillmötesgått. Om jag inte misstager mig, innehöllo också tidningarna förra hösten, att frågan i någon form varit uppe i Stockholms stadsfullmäktige eller hos någon av dess nämnder — jag kan nu inte erinra mig vilketdera. Uppenbart är att för de större städerna är det viktigt att med de väsentligt stegrade utgifterna få nya skatteobjekt att tillgå, i den mån de gamla icke längre kunna utan alltför stora olägenheter ytterligare belastas. Men det är ju ändå frågan, om behovet kan anses vara så trängande, att denna sak icke kunnat anstå till nästa års riksdag, och även om det nu, mot vad herr statsrådet ställt i utsikt, skulle bli nödvändigt att skjuta på den stora reformen ytterligare ett år, borde det väl varit möjligt även för storstadskommunerna att ännu något år framåt komma över budgetssvårigheterna även utan nya inkomstkällor.

Alltnog, frågan föreligger dock nu, och det gäller att taga ställning till den. Då av vad jag anfört torde framgå, att jag för min del finner förslaget icke i erforderlig mån realisera rättvisans och billighetens grundsatser, likasom ock, att frågans lösning särskilt för sig utan sammanhang med den stora kommunalskattereformen medför avsevärda svårigheter och vådor, så skulle jag naturligtvis hälst sett, att förslaget nu fått falla. Med hänsyn emellertid till de i propositionen åberopade kommunala inkomstbehoven, i den mån dessa nu kunna anses trängande, och med hänsyn därjämte till det läge, i vilket frågan nu efter utskottsbehandlingen föreligger till kammarens avgörande, vill jag icke framställa något avslagsyrkande. Jag har dock, herr greve och talman, såsom förutvarande mångårig ledamot av bevillningsutskottet icke kunnat låta frågan passera kammaren utan att något belysa dess innebörd och framför allt motiveringen i den kungl. propositionen, vilken motivering jag funnit i väsentliga delar vara av ganska betänklig beskaffenhet.

Jag kan inte heller underlåta att tillägga, att vissa uttalanden i denna motivering synas mig giva uttryck åt ett icke berättigat underskattande av bolagens betydelse för vårt statsfinanser och för vårt näringsliv. Jag lämnar då åsido de rent skattepolitiska synpunkter, som jag förut uppehållit mig vid, och vill i det hänseendet endast i förbigående ytterligare tillägga, att det visserligen är sant, att det icke är alla företeelser på bolagsväsen-

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

dets område, som äro tilltalande, utan att där nog finnes åtskilligt, mot vilket ett ingripande kan vara på sin plats. Huruvida nu det skall ske på *skatte*lagstiftningens väg, lämnar jag därhän. I varje fall får man dock icke under några omständigheter ingripa så, att man bortser från nödvändigheten att alltjämt tillämpa rättvisa beskattningsgrundsatser och i enlighet därmed obetingat fasthalla vid principen om jämlikhet i beskattningen vare sig det gäller bolag eller enskilda skattskyldiga.

Vad beträffar bolagens betydelse i statsfinansiellt hänseende, så tror jag dock, att vi alla och icke minst, föreställer jag mig, herr statsrådet och chefen för finansdepartementet under dessa senast gångna år haft anledning att med tillfredsställelse konstatera de rikliga skattebidrag, som kunnat hämtas från deras verksamhet. Om bolagens inkomster icke funnits att tillgå vid beskattningen, hade det, fruktar jag, icke blivit så lätt att uppgöra och framlägga sådana budgetsförslag, som vi under dessa år fått mottaga. Men därav blir också en given följd, att man, då ändringar i skattelagstiftningen tillämnas, bör taga hänsyn till denna sida av saken, så att man icke riskerar att komma bolagsbildningen eller bolagens utveckling till livs. Det gäller nog att akta sig för att slakta hönan, som värper guldägg.

Nationalekonomiskt sett råder väl icke heller tvivel om betydelsen av bolagens verksamhet. Alla äro vi väl på det klara med, att svenskt näringsliv icke, lika litet som näringslivet utanför vårt lands gränser, uppnått den nivå, där det nu befinner sig, om icke bolagsformen stått till buds att anlita för den ekonomiska företagsamheten. Det är väl uppenbart, att icke i varje fall, där nu bolagen göra sina insatser i den ekonomiska utvecklingen, enskilde skulle finnas villiga att riskera sina tillgångar för samma ändamål. Frånvaron av varje begränsning i ansvarigheten för de förbindelser, som medfölja igångsättandet och därefter av ett större ekonomiskt företag med mer eller mindre ovissa och svårberäkneliga framtidsutsikter, måste i regeln avskräcka den enskilde, hur stor förmögenhet han än månde besitta. Och vad kooperationen beträffar, så har den sitt givna begränsade verksamhetsområde, utanför vilket den icke lämpligen kan eller bör dragas. Jag föreställer mig, att den formen för ekonomisk sammanslutning i varje fall icke i någon avsevärd utsträckning skulle vara egnad att ersätta bolagsformen vare sig nu eller för framtiden. Nej, skall vårt näringsliv kunna allt framgent bestå i den skärpta konkurrens med utlandet, som vi utan allt tvivel gå till mötes, så gäller det nog för statsmakterna att på allt sätt omhulda det svenska näringslivets intressen, och dit hör säkerligen också att vid bolagens beskattning gå fram med nödig försiktighet och varsamhet, så att icke deras verksamhet stäckes genom alltför hård eller avskräckande skattebelastning.

Med det underskattande av bolagens betydelse, som tyckes taga sig uttryck på åtskilliga ställen i propositionen, bör även

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

sammanställas den uppfattning, som där kommer till synes om bolagens hittillsvarande ställning i beskattningshänseende.

Herr statsrådet yttrar: »När man sålunda ställes inför valet att antingen ytterligare skruva upp kommunalskatterna för de skattdragande, vilkas stora flertal icke alls eller allenast med verkliga svårigheter kunna gälda dem åliggande utskylder, eller ock att beskatta en hittills privilegierad inkomst, som i regel med lätthet torde kunna draga sin andel av bördan, då varken kan eller får man tveka.»

Det må tillåtas mig att göra några erinringar även vid detta uttalande.

Är nu, till att börja med, denna indelning av de skattdragande verkligen berättigad? Är man befogad att ställa på ena sidan bolagen såsom utan undantag skattekraftiga och på den andra sidan de enskilda skattskyldiga för att beträffande dem göra gällande, att deras »stora flertal icke alls eller allenast med verkliga svårigheter kunna gälda dem åliggande utskylder»? Det synes mig dock vara bra ensidigt. Nog finns det väl enskilda skattskyldiga, som utan större svårighet bära dem påvilande utskylder, och nog finnes det väl bolag, som icke ha just så lysande ställning och som inte heller ge sina delägare alltför lysande utdelning.

I förbigående kan ju ock anmärkas, att till de enskilda skattskyldiga, »vilka icke alls eller endast med svårighet kunna erlägga sina utskylder», har ju dock riksdagen i annat sammanhang tagit den hänsyn, som Kungl. Maj:t påfordrat, då förut i år särskilda avdrag medgivits dem, och detta även med avseende å bevillningstaxeringen och alltså jämväl för de kommunala utskylderna.

Men herr statsrådet anser också, att bolagen hittills åtnjutit en privilegierad ställning i skattehänseende — och att nu endast är fråga om att upphäva detta privilegium. Jag har litet svårt att fatta denna tankegång. Det är dock väl bekant, att bolagen särskilt under dessa senare år fått vidkännas en mycket stark skattebelastning. Det har ju icke varit alltför ovanligt, att de debiterade utskylderna till stat och kommun uppgått till 40 à 50 procent av inkomsten och kanske ändå mera i vissa fall. Och därtill bör erinras om åtskilliga andra skatteformer, som drabba bolagen alldeles särskilt, exempelvis emissionsstämpeln vid aktiers utsläppande och emissionsstämpeln vid obligationslåns upptagande, för att nu inte tala om sådana småsaker som den dubbla lagfartsstämpeln vid bolags fastighetsförvärv. Det är, vill det förefalla mig, litet egendomligt att under sådana förhållanden säga, att bolagen intaga en privilegierad ställning. Liksom enskilda skattskyldiga få de ju vidkännas ordinarie och extra inkomstskatt, krigskonjunkturskatt, bevillning, kommunalutskylderna etc., och progressionen i skatteskalorna har ju undan för undan skärpts även för bolagen.

Nej, här föreligger sannerligen icke någon privilegierad ställning, som det kan vara fråga om att upphäva, utan, som jag redan framhållit, gäller det att icke öka bolagens skattebelastning utöver

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

vad som är nationalekonomiskt och statsfinansiellt klokt. En ytterligare anledning att stryka under detta, föreligger i den på riksdagens bord för närvarande vilande särskilda propositionen angående skärpt statsbeskattning för bolagen i olika avseenden, och därjämte må i detta sammanhang även ihågkommas den kungl. proposition som avser utvidgning av skattefriheten för de kooperativa företagen, något som utan tvivel skulle ländа bolagen till ett visst förfång. Det är ju nämligen enligt det förslaget meningen att utvidga den förmånsställning, de kooperativa sammanslutningarna redan åtnjuta, till att gälla obehindrat även för det fall, att de kooperativa företagen driva sin verksamhet utanför medlemmarnas krets, och vad det kan ha att betyda i konkurrenshänseende torde kunna inhämtas av vad kammarrätten anfört i sitt avgivna utlåtande i frågan. Kammarrätten yttrar där bland annat följande: »Än större betänkligheter möta emellertid mot skattelindring för kooperativa föreningar i den utsträckning, som de remitterade förslagen avse. Borttagas nämligen de villkor, som nu äro satta för rätt till avdrag för utdelning till föreningsmedlemmarna, lärer det kunna antagas, att en hel del produktions- och handelsföretag, som nu drivas i aktiebolags form eller innehavas av enskilda personer, komma att ombildas till kooperativa företag. Utsikten att komma i åtnjutande av en skattelindring, som faktiskt kan resultera i fullständig skattebefrielse, lärer för näringsidkarna innebära tillräcklig anledning att på dylikt sätt omlägga sin verksamhet.»

Man kan icke undgå att se alla dessa förslag i ett visst sammanhang, och jag har, oaktat jag avstått från att framställa något yrkande, dock icke ansett mig kunna underlåta att fästa uppmärksamheten på de erinringar, vartill de kungl. förslagen kunna ge anledning, erinringar som få sin särskilda betydelse inför den förestående kommunalskattereformen, och vågar jag uttala en vördsam förhoppning, att herr statsrådet vid utarbetandet av proposition i det ämnet skall taga benägen hänsyn till vad som i detta mitt anförande kan vara förtjänt att beaktas.

Herr Bäckström: Herr talman! Vid detta betänkande finnes fogad en reservation av mig, till förmån för en av herr Sköld väckt motion, som går ut på att få en efter inkomsten mera avpassad och därför rättvisare form för beskattning av fastighet. Samma syfte har även den av herr Källman och de övriga socialdemokratiska andrakammarledamöterna i utskottet avgivna reservationen till förmån för herr Nilssons i Kristianstad motion, i vilken reservation det yrkas på en höjning av procenten, efter vilken inkomst av jordbruksfastighet skall taxeras, till 7 %. Jag anser emellertid, att den väg, som herr Sköld föreslagit, är riktigare och har därför genom min reservation velat fästa uppmärksamheten på denna väg för frågans lösning. Emellertid hoppas

Om beviljningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

jag, att denna sak kommer under vederbörligt beaktande i samband med den blivande kommunalskattereformen, och jag har, herr talman, icke för avsikt att framställa något yrkande på denna punkt.

Jag har begärt ordet egentligen för att uttala min tillfredsställelse över, att vi i denna fråga fått ett utskottsutlåtande, som icke innehåller någon reservation, gående ut på avslag på Kungl. Maj:ts förslag. Vare sig riksdagen bifaller utskottets hemställan eller den av nio utskottsledamöter avgivna reservationen, har riksdagen i princip anslutit sig till den tanke, som uttalats av finansministern, nämligen att man nu icke längre kan vänta med att övergå till att kommunalt beskatta utdelningen å aktier.

Meningarna gå nu isär mellan utskottsmajoriteten och reservanterna, beträffande i vilken grad man här skall beskatta. Kungl. Maj:t och reservanterna hava föreslagit, att man skall beskatta aktieutdelning såsom vanlig inkomst av kapital, under det att utskottsmajoriteten, som består av tio ledamöter av första kammaren och herr Olsson i Kullenbergstorp från andra kammaren, har ansett det riktigare, att man för närvarande stannar vid att taxera *halva* denna inkomst. Det kan ju synas egendomligt, att man stannat vid att föreslå hälften, och det är det, som jag skulle önska att här litet närmare motivera, särskilt som jag för min personliga del är angelägen att klargöra min ställning i denna fråga.

Två synpunkter äro här avgörande för mig, nämligen dels hänsyn till dubbelbeskattningen och dels hänsyn till den blivande kommunalskattereformen. I fråga om dubbelbeskattningen kan jag anknyta mitt resonemang till ett yttrande av Stockholms länsstyrelse, som finansministern citerar med tillfredsställelse. Det heter där att »i praktiken är det säkerligen nog så svårt att i skattehänseende finna skillnaden mellan exempelvis en aktie och en räntebärande obligation». Ja, detta är utan tvivel riktigt, men jag vill erinra om, att, om ett bolag ger ut såväl aktier som räntebärande obligationer, så har bolaget avdragsrätt för vad det betalat ut i ränta å de räntebärande obligationerna, men det har icke avdragsrätt för vad det betalat i ränta å aktiekapitalet. Å andra sidan är den som emottager obligationsräntan, skattskyldig för densamma i sin hemortskommun, under det att den som erhåller ränta på aktiekapitalet icke är skattskyldig i sin hemortskommun. Det är således för närvarande icke någon dubbelbeskattning i detta avseende. Nu föreslås emellertid, att man skulle beskatta utdelningen å aktierna dubbelt men icke räntan på obligationerna eller på fordringsbevis över huvud taget. Jag skulle vilja fråga: finns det då någon verklig, inneboende grund, varför man skall göra en så stor principiell skillnad i beskattningshänseende mellan det kapital, som är tillskjutet i form av aktier, och det kapital, som är tillskjutet i form av fordringsbevis, obligationer eller vad det nu kan vara? Jag kan inte se, att det finnes en sådan principiell skillnad mellan dessa båda sätt att anskaffa kapital till ett före-

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

tag. Det synes mig, att de borde behandlas mera lika, än man här har föreslagit och än man förresten gör i statsbeskattningen. Jag skulle vilja fråga, om man inte borde tänka sig, att vid den kommunalskattereform, som vi nu gå emot, man för ett industriellt företag, som bedriver sin verksamhet i en viss kommun, beräknar den intjänade inkomsten utan avdrag för skuldränta. För den kommun, där verksamheten bedrives, är det ganska likgiltigt, om bolaget ifråga har ett stort aktiekapital och ett litet obligationslån eller tvärt om. Huvudsaken är att genom bolagets verksamhet inom den kommunen skapas ränta på ett visst kapital. Det synes mig som om hela den inkomst, som bolaget förtjänar i den kommunen, i viss grad borde beskattas inom samma kommun på samma gång ränte-, respektive utdelningstagaren blir beskattad i sin hemortskommun. Det är väl föresten sådana tankelinjer, som kommunalskattekommitterade äro inne på, när de vilja hava en avkastningsskatt, så att jag hoppas, att tanken blir beaktad. Men om det således, enligt min mening icke finnes någon anledning, varför man skulle göra en sådan principiell skillnad mellan den ränta, som utbetalas å aktiekapitalet, och den ränta, som utbetalas på fordringsbevis, kan det icke vara rätt att man nu genomför en stark dubbelbeskattning bara på den ena och icke på den andra. Ur den synpunkten synes det mig därför rimligt, att nu tillsvidare stanna med att säga, att *hälften* av den utdelning, som kommer från aktier, blir dubbelbeskattad under det att den andra hälften tillsvidare lämnas orörd i det provisorium, som vi nu gå att skapa. Ty att det blir ett provisorium, äro vi ju alla över ens om. Här föreligger ju många års arbete på en kommunalskattereform. Vi veta ännu icke, hur den kommer att bli, men vi börja dock i alla fall skönja konturerna av den blivande reformen.

Jag kommer nu till mitt andra argument: denna kommunalskattereform, av vilken man nu börjar att skönja konturerna, blir nog, såsom herr Hammarström nyss framhöll, ett *system* av skatter och icke en enstaka skatt. I detta system av skatter ingår kommunal beskattning av aktier utan tvivel och med all rätt, men den kommer att ingå såsom ett *led* i ett system och kommer icke att tillföra vederbörande kommun ett så stort belopp, den kommer icke att deltaga i repartitionen med så stor andel, som den skulle göra enligt den nu föreliggande kungliga propositionen. Då är det uppenbart, såsom också herr Hammarström framhöll, att det icke kan vara önskvärt, att man nu genom en reform sådan som den här ifrågasatta ger kommunerna en större inkomst av utdelning å aktier än man tror, att de skulle få behålla efter den kommunalskattereform, som vi, såsom jag nämnt, skönja konturerna av. Det synes klokare, att man icke nu tar ett så långt steg, att man sedermera behöver taga ett steg tillbaka. Ur denna synpunkt är det därför bättre att nu endast kommunalt beskatta *hälften* av utdelning å aktier. I så fall veta vi icke, om vi komma rätt, men vi veta säkert att vi komma för långt om vi taga steget fullt ut.

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

Detta är min motivering. Speciellt det sista argumentet är för mig tungt vägande och bägge argumenten tala för att man icke nu skall gå längre än till en beskattning av *halva* utdelningen.

Herr talman! Den förordning, som vi nu gå att antaga, måste till sin natur vara ett provisorium, och det synes mig på skäl som jag nyss anfört vara riktigare, att man icke tar det föreslagna steget längre än att man kan försvara det. Då det alltså är bättre att stanna med vad utskottet föreslagit, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Örne: Herr greve och talman, mina herrar! Såsom herrarna torde hava observerat, finnas vid utskottets betänkande fogade tre reservationer. Den första rör frågan om den kommunala beskattningen av aktieutdelning.

Beträffande den saken har redan den förste ärade talaren erinrat om, att nästan alla sakkunniga ända från 1894 varit eniga om att föreslå beskattning i den ena eller andra formen å sådan aktieutdelning. Det synes mig också vara alldeles ofrånkomligt, att utdelning å aktier faktiskt ökar aktieägarens skatteförmåga i lika hög grad som ränta å deposition i bank eller å obligationer. Någon särskild anledning att ställa inkomst av aktier i en klass för sig synes mig sålunda icke finnas. Vilka procedurer man vidtagit med bolagets inkomst före utdelningen, inverkar icke och kan icke på något sätt inverka på aktieägarens skatteförmåga för den utdelning, han erhåller i netto för aktierna, d. v. s. sedan ränta å gäld blivit avdragen. Jag erinrar därom, att utdelning å aktier i utländska aktiebolag redan nu är fullt bevillningstaxerad här i landet, och det synes mig, att man icke med skäl kan konstruera fram någon väsensskillnad mellan dessa aktieutdelningar. Den s. k. dubbelbeskattningen av bolags inkomst är ju ett problem alldeles för sig, som icke sammanhänger med aktieägares skatteförmåga för vad han kan uppbära av bolagets utdelning.

Jag skall icke vid detta tillfälle ingå något djupare på den saken, men jag vill redan nu ställa mig bestämt avvisande till den tanke, som min ärade vän herr Bäckström framförde, nämligen att det icke skulle vara någon egentlig skillnad mellan aktier och obligationer från allmän synpunkt. Det är ju dock så, att aktiernas totalitet utgör aktiebolaget och att aktieägarna endast uppträda såsom representanter för bolagets kapital. En beskattning av bolagets netto kommer således att beträffande aktiestockens samfällda värde verka såsom en värdeskatt på jordegendom, som också är en sådan, fastän på annat sätt avgränsad domän, som aktiekapitalet utgör i ett bolag. Det finnes således, såvitt jag kan förstå, intet hinder ur rättvisans synpunkt att över huvud taget gå så långt ifråga om beskattningen, att aktieägaren i genomsnitt endast är garanterad gällande penningränta på sitt insatta kapital plus en riskpremie och kanske också, om jag så får kalla det, en bolagsbildningspremie. Med detta vill jag nu ingalunda

Om bevillningstarering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

säga, att staten och kommunerna i sin beskattning av aktiebolagen kunna gå till den gränsen. Det finnes nationalekonomiska skäl, som på det starkaste tala emot detta, och man hinner helt visst ganska snart gränsen för vad som är lämpligt ifråga om beskattning av bolagets inkomst.

Emellertid finns det ett kriterium, som förefaller mig vara absolut ovederlägligt vid avgörandet av frågan när man börjar nå denna gräns, och det är att genom beskattningen lägges en hämsko på bildningen av aktiebolag. Jag tror icke, att man med rätta vågar påstå, att den nuvarande beskattningen har verkat som en sådan hämsko. Jag erinrar om den enorma stegring i bolagsbildningen och tillskott av nytt kapital till bolagen, som ägt rum under de senaste åren.

Den förste ärade talaren i debatten var vid ett par tillfällen inne på frågan om kooperationen. Vi få möjlighet att återkomma till denna fråga inom kort, då bevillningsutskottets utlatande över propositionen n:r 222 föreligger till behandling. Jag har nu visserligen ingen statistik från sista året att gå efter, men om jag efter kända förhållanden uppskattar den kapitalökning, som skett inom den konsument-kooperativa rörelsen, torde den icke hava i form av insatser belöpt sig till mer än ungefär 2 miljoner kronor under kristiden eller något dylikt, under det att aktiebolagens aktiekapital ökats med vida mer än 1 miljard. Det finns således intet skäl att påstå, att det skulle finnas någon speciell frestelse att tillgripa den kooperativa formen och att använda den såsom kapitalplaceringsmöjlighet framför aktiebolagen.

Jag tar mig friheten att vidröra ännu en sak av vad den förste ärade talaren sade, nämligen att han fruktade, att en sådan skattepolitik, som finansministern för, skulle leda till att den ekomiska verksamheten i större utsträckning komme att välja den kooperativa formen. Det har också kammarrätten förmodat. Jag vill redan nu säga herrarna, att herrarna icke behöva hysa den ringaste farhåga i detta avseende. Även om Kungl. Maj:ts förslag i fråga om förändrad beskattning av bolagen i den stora skattepropositionen vid årets riksdag skulle bifallas och om det nu föreliggande förslaget skulle gå igenom, finns det nämligen ingen anledning att tro, att exempelvis superfosfattrusten skulle finna lämpligt att ombilda sig till ett kooperativt företag och ge köparna allt netto, under det att kapitalet fick nöja sig med endast 5 %.

Den förste ärade talaren varnade för att slakta hönan, som värper guldägg. Jag tror, att jag med vad jag här anfört ifråga om aktiekapitalets stora tillväxt under denna tid har vederlagt den farhågan, att bolagsbildningen skulle taga någon allvarlig skada genom den beskattning, som hittills förekommit. Då jag nu vågar tro, att ett bifall till den vid betänkandet fogade, av herr Källman m. fl. avgivna reservationen, som går ut på att upptaga den i enskild mans hand befintliga aktieutdelningen i dess helhet till kommunal beskattning, då jag tror, säger jag, att ett bifall till denna reservation icke skulle medföra någon risk för

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

bolagsbildningen och bolagsväsendet, skall jag, herr greve och talman, be att få yrka bifall till denna reservation.

Nästa reservation, liksom också den sista, rör frågan om en justering av jordbrukens kommunala beskattning. Den av herrar Källman, Nilsson i Kristianstad, Johansson i Kullersta och Lövgren i Nyborg avgivna reservationen, som är betecknad med bokstaven B), går ut på bifall till herr Nilssons i Kristianstad motion i så måtto, att avkastningsprocenten för jordbruksfastighet enligt reservationen skall bestämmas till 7 %. I reservationen anföres, att icke mindre än 17 av rikets landshövdingar hava tillstyrkt en sådan höjning av avkastningsprocenten. Ett sådant steg förefaller helt naturligt att vara endast en halvmesyr, och givetvis skulle ett bifall till herr Bäckströms reservation, som är betecknad med bokstaven C), vara från alla synpunkter vida fördelaktigare. Jag sympatiserar också mest med denna reservation, men då det icke föreligger någon lagtext, till vilken man kan yrka bifall, och då ett återremissyrkande för att få en sådan lagtext framlagd väl icke gärna kan vinna bifall, måste jag inskränka mig till att vid detta tillfälle yrka bifall till reservationen B).

Herr Östberg: Herr greve och talman, mina herrar! Chefen för finansdepartementet har vid denna riksdag även ägnat sina omsorger åt att förstärka kommunernas inkomster. Han har då i ett avseende kunnat hänvisa till ett självständigt skatteobjekt, i det han framlagt ett förslag om kommunal nöjesskatt, men i övrigt och i det nu föreliggande fallet har han måst hänvisa till skatteobjekt, som redan i ganska hög grad äro tagna i anspråk av staten.

Jag vill nu i förbigående fästa uppmärksamheten på de olika sätt, varpå dessa frågor behandlas. Frågan om nöjesskatt handlägges av konstitutionsutskottet, och det fordras för att nöjesskatten skall träda i kraft samstämmande beslut av båda kamrarna. Här, i en långt viktigare fråga, kommer det förunderliga i vår skattelagstiftning fram, att man numera kan bara genom några ändringar i bevillningsförordningen helt och hållet förändra grunderna för den kommunala beskattningen. Bevillningen skulle enligt grundlagen bestämmas genom gemensam votering, därför att den var slutstenen i budgeten. Sedan man hade fått utgifterna bestämda, gällde det att på samma sätt också bestämma den behövliga slutsumman för dessa utgifters betäckande, och det fanns intet annat medel att tillgripa än just det, som man hade för att få fram utgifterna, nämligen gemensam votering. Nu har bevillningen förlorat denna betydelse, men likafullt är den ännu en grund för den kommunala beskattningen. Grunderna för den kommunala beskattningen skulle alltså i den långt viktigare delen komma att bero på gemensam votering — utan det skydd, som man genom lagstiftningen velat giva åt andra, långt mindre viktiga förhållanden.

Man kan alltså genom att bestämma t. ex., att bevillning icke skall utgå för inkomst av arbete eller för inkomst under visst

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

belopp, helt och hållet flytta om den kommunala skattebördan. Det är således en fiktion, som man här gör, när man ändrar bevillningsförordningen men i själva verket vill införa en ny *kommunalskatt*. Det är att på omvägar och i strid med vad man från början ansett vara i enlighet med den kommunala beskattningens grunder införa en ny skattskyldighet.

Nu säger man beträffande här föreliggande förslag, att det är så särdeles rättvist att beskatta inkomst av aktier även i kommunerna, därför att en person kan bo i en kommun och njuta dess förmåner, fastän han, om inkomsten består av utdelning å aktier, slipper skatta till densamma. Ja, det är naturligtvis riktigt, men detsamma är förhållandet med en person, som bor i en kommun och har fastighet i en annan kommun. Han kan också njuta av bostadskommunens alla förmåner utan att bidraga med ett öre till den kommunala beskattningen, därför att hans fastighet ligger i en annan kommun. Består personens inkomst uteslutande av inkomst av rörelse, som bedrives i en annan kommun, än där han bor, kan han likaledes njuta av bostadskommunens alla förmåner utan att där betala någon kommunalskatt. Vill man sålunda råda bot på hithörande förhållanden, hade problemet bort upptagas på en långt vidsträcktare basis, och det är att beklaga, att den kommunala skattereformen, som så länge varit på tal, icke skall kunna komma fram i ett sammanhang utan på detta sätt styckvis.

Den näst föregående talaren sökte göra gällande, att man icke borde vara rädd för eller tala om dubbel beskattning beträffande aktieinkomsten, ty det vore klart, sade han, att det icke inverkade på den enskilde aktieägarens skatteförmåga, vad bolaget skattade, han hade ju själv lika stor kraft att skatta för vad *han* fått ut. — Det är dock att se saken alldeles för formellt, och det förefaller mig, att den ärade talaren motsade sig själv, då han senare yttrade, att aktiebolaget vore summan av samtliga aktieägare. Det är klart, att summan av samtliga aktieägares skatteförmåga måste var beroende av vad aktiebolaget får skatta. Man kan nämligen icke skilja på dessa saker, så som han gjorde.

Han sade, att det kan komma på ett ut, om man deponerar pengar i en bank eller om man köper obligationer eller köper aktier. Nej, det gör det visst icke helt enkelt därför att den avkastning obligationer och depositionsbevis giva beskattas bara *en gång*, men den avkastning, som ett aktiebolag lämnar, beskattas på många håll och delägarebeviset i aktiebolaget, aktien, har redan genom bolagets beskattning blivit underkastad en högst betydlig beskattning. Det blir ju alldeles klart, om vi tänka oss, att några personer bilda ett bolag och dessa personer äro bosatta i samma kommun — för att nu närmast tala om den kommunala beskattningen — som den där bolaget driver sin rörelse. Efter detta förslag skulle nu såväl bolaget betala kommunalskatt för hela inkomsten som ock aktieägarna få betala kommunalutskylder för sina utdelningar. Detta är väl en så påtaglig dubbelbeskattning som möjligt, och den verkar efter min mening alldeles för skarpt beskat-

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

tande av den verksamhet som utövas under aktiebolagets form i jämförelse med annan inkomst. Den verksamhet, som åstadkommer inkomsten, är ju blott en enda, den som utövas av bolaget eller med andra ord av aktieägarna samfällt. Efter min mening kan man icke blunda för, att det här blir en dubbelbeskattning, så mycket mer tyngande, som staten redan tager en dubbelbeskattning å aktieinkomst.

Samme talare sade, att en aktieägare dock icke kunde fordra mera än att i likhet med obligationsinnehavare få en viss garanterad ränteinkomst, och sedan litet till för sina andelar i företaget. Men det är just den skillnaden, att en aktieägare icke har *någon* garanterad inkomst. En obligationsinnehavare har i viss mån en garanterad inkomst, så länge gäldenären är vederhäftig, men en aktieägare har aldrig någon garanterad inkomst, utan det ena året är det si och det andra är det så, beroende på det företag han såsom aktieägare driver.

Man har vidare framhållit, att så länge aktiebildning pågår så raskt som den nu gör behöver man icke frukta varken i stat eller kommun för att tillgripa skatteskruven både för aktiebolagen själva och för den utdelning de lämna. Ja, det är också ett sätt att resonera. Men då man åberopar den stora aktiebildning, som ägt rum under senaste tiden, får man icke förbise, att det i stort sett ofta nog varit för att konsolidera bolagen, som man överflyttat en del av deras fonder till aktiekapitalet och att vidare många bolag passat på att, i stället för att upptaga lån, utsläppa nya aktier. Den utökning av aktiebolagen, som ägt rum, får således icke ses ur den synpunkten, att det skulle uppstått ofantligt många nya företag.

Det är å andra sidan alldeles klart, att om beskattningen å den verksamhetsform som ligger i aktiebolag blir för stark, kommer man att gripa till andra former, men detta går icke omedelbart, utan det tager tid, innan beskattningen gör sig så kännbar, att folk lämna mera vana och bekväma former för andra, som de icke äro vana vid, men naturligtvis kommer det att inträffa, därom kan intet tvivel råda, och det kan icke vara till någon fördel.

Nu är det alldeles klart, att från de kommuners sida, som bli delaktiga i denna skattekälla, förslaget kommer att mottagas med tacksamhet. Det är, såsom förut påpekats, egentligen av betydelse för de stora städerna och av mycket liten betydelse för landsbygden. Men om man ser det från den andra sidan, nämligen den verksamhet som utövas genom aktieföretag, måste man naturligtvis säga, att dessa företag redan förut måste anses vara i mycket hög grad beskattade. Att nu lägga på dem en ytterligare beskattning måste, om man gör jämförelse med andra slags inkomster, förefalla såsom en ganska obillig tilläggsskatt.

Nu har utskottet kompromissat och icke tagit steget fullt ut utan endast till hälften. Och för mig är det naturligtvis klart, att utskottets förslag är att föredraga framför Kungl. Maj:ts förslag.

Om bevillningstarering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

Men jag beklagar ännu en gång, att icke den kommunala beskattningsreformen kunnat upptagas på en gång och i ett sammanhang, så att vi fått en sådan ordning i den kommunala beskattningen, som dess egen art kräver, och icke behövt gå styckvis och taga en bit då och en bit då, varigenom man på ett område, där man borde sträva efter att få ett system, icke alls lyckas åstadkomma något sådant.

Herr statsrådet Thorsson: Herr greve och talman! Landshövding Hammarström yttrade i slutet av sitt anförande, att motiveringen till denna proposition vore av synnerligen betänklig beskaffenhet, därför att den icke i tillbörlig grad uppskattade den rent nationalekonomiska betydelse, som bolagsbildningen har i vårt moderna liv. Vi bedöma måhända denna företeelse något olika och för resten kanske mycket olika. Men det vill jag säga, att jag ingalunda underskattar den nationalekonomiska betydelse, som denna sammanslutningsform har för vårt ekonomiska liv och för vår produktion, och jag vill bestämt säga, att även om ordalagen i departementschefens yttrande icke äro valda så, att de tillfredsställa den ekonomiska åskådning, som landshövding Hammarström är en alldeles särskild förespråkare för, får detta icke tagas som en åtrå efter att vidtaga åtgärder, varigenom denna form av ekonomisk verksamhet icke skulle få behörig rörelsefrihet.

Vad landshövdingen vände sig mot var den så kallade dubbelbeskattningen i allmänhet, och med skärpa vände sig talaren emot att denna skatteform komme i tillämpning ifråga om kommunalskatten. Jag vill säga, att även om den nu ifrågasatta beskattningsformen i honom har en mycket talangfull motståndare, så lär det ändå icke kunna förnekas, att icke den form för beskattning som i den nu föreliggande propositionen angives även har åtskilliga mycket starkt berättigade inslag, som icke kunna bortresoneras. Av den redogörelse som i propositionen lämnats över detta ärendes tidigare behandling framgår, att frågan om kommunal beskattning av utdelning å aktier, icke är ett påhitt av mig utan att personer, som väl icke varit lika främmande för de kommunala spörsmålen som jag måste erkänna mig vara, givit sin fulla anslutning åt denna skatteform och i densamma sett en rättvisa, som icke i längden kunde undanskjutas. Ehuru såväl herr Hammarström som herr Östberg icke vilja erkänna den nu föreslagna skatten vara rättvis i någon form, giva båda talarna sin anslutning till utskottets förslag. Utskottet godkänner den i prop. föreslagna principen, men föreslår att utdelning å aktier skall kommunalt beskattas med endast hälften mot annan inkomst. Så vitt jag förstår, anse sig herrarna således böra företaga en halv orättvisa. Vid sådant förhållande måste det vara något, som drivit även herrarna dit, och det skulle väl vara den situation, varuti vi nu befinna oss.

Herr Hammarström anförde, att om påståendet angående kommunernas behov av ökade inkomster vore berättigat, borde detta något starkare betonas i propositionen, det hade nämligen icke lämnats något bevis för behovet av denna skatt. Ja, det kan hända, att det bevismateriel, som föreligger, kan betraktas såsom mindre fullständigt, men det

synes mig att denna sak icke torde vara så allmänt känd att den ej särskilt behövde styrkas. Ett stort antal kommuner ha ansett sig böra påkalla ett direkt ingripande från statens sida för lindrande av deras ekonomiska bördor.

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

Själva kristidshushållningen såsom sådan har pålagt kommunerna avsevärt ökade utgifter. Till dessa utgifters täckande har som bekant staten från anslaget till lindrande av mindre bemedlades levnadsomkostnader bidragit med avsevärda belopp. Då respektive kommuner söka dylikt bidrag få de lämna en nog så ingående redogörelse för sina ekonomiska förhållanden. Av de handlingar varpå kommunernas anslagskrav grunda sig har jag låtit göra en undersökning för att få en ungefärlig bild av de kommunala bördorna, och resultatet av denna undersökning visar exempelvis att det år 1914 i riket funnos 173 kommuner, vilkas kommunala skattebörda låg mellan 10 och 15 kronor per bevillningskrona, och 28 kommuner som lågo ovanför 15 kronor per bevillningskrona. Nu år 1919 finnes *490* kommuner, vilkas kommunala skattebörda ligger mellan 10 och 15 kronor och *158* kommuner som ligga över 15 kronor per bevillningskrona. Nu kan jag antaga att herrarna, som äro mot det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, komma att säga ungefär på samma sätt som herr Hammarström att de av mig nu lämnade uppgifterna angående det kommunala skattetrycket äro ofullständiga och därför missvisande. Herr Hammarström vände sig nämligen emot den å sidan 23 i Kungl. Maj:ts proposition framställda tabellen utvisande repartitionsprocenten från de olika skatteobjekten inom kommunerna, med påstående att den var missvisande, därför att den såsom omslutande hela landet icke återspeglar huru det gestaltar sig i enskilda kommuner. Jag vill härtill bemärka, att om man fordrar, att tabellen skall åskådliggöra sådant, måste den naturligtvis vara ofullständig, även om den icke är missvisande. Dess uppgift har varit att visa förskjutningen mellan olika skatteobjekt, och denna uppgift synes mig tabellen fylla. De siffror jag nyss anförde hava icke heller avsett att visa, huru det står till i enskilda kommuner, utan deras uppgift har varit att visa den stegring i skattebördan, som i allmänhet gjort sig gällande i kommunerna under dessa senare år. Icke desto mindre tala de ett tydligt språk och påvisa enligt min uppfattning synnerligen bekymmersamma förhållanden vilka påkalla från statsmakternas sida de åtgärder, som äro möjliga att vidtaga för att i någon mån lindra trycket. Där exempelvis en sådan skattekälla som den i propositionen angivna finnes, bör den tillgripas och i sin mån bidraga till att lätta skattetrycket.

Nu har herr Hammarström särskilt understrukit, att ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition skulle förrycka möjligheten att uti den stora kommunala skattereformen avväga skattetrycket efter fullt riktiga grunder, därför att man genom ett bifall till propositionen hade, så att säga, på förhand uttalat, att av den blivande skattebördan skulle till så och så stor del vila på aktieutdelningen. Jag kan icke gilla denna uppfattning, ty vare sig riksdagen bifaller Kungl. Maj:ts proposition eller utskottets förslag, förefaller det mig, att, när man slutligen skall ordna hela den kommunala skattefrågan, man får lov att ordna den

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

icke med hänsyn till ett visst provisorium, som av riksdagen godkänts för en viss kortare tidsperiod, utan med hänsyn till dels det absoluta behov kommunerna ha av inkomster och dels till i vilken omfattning man då kan finna sig böra lägga skatt direkt på det ena eller det andra skatteobjektet. Jag vill således icke i ett beslut i denna fråga lägga något som helst prejudicierande för behandlingen av den stora skattereformen. Den kommer att beröra så många olika ekonomiska intressen och speciellt skatteintressen av betydligt äldre datum än det vi nu behandla. Skulle ett provisorium i och för sig innebära ett prejudicierande, förefaller det mig, att man skulle få mycket svårt att föreslå ändring i eller rubba betydligt äldre skatteförordningar. Jag har den uppfattningen att, när man går att fullständigt omlägga hela den kommunala skatteordningen, detta måste ses såsom ett särskilt helt för sig, och man får då efter bästa förstånd avväga de olika skattetitlarna med hänsyn till de olika skatteobjektens bärkraft.

Vidare har man som ett skäl för avslag anfört, att denna skatt förnämligast skulle komma de större kommunerna och med dem jämnställda till godo, därför att man antager, att de flesta aktieägare där äro bosatta. Jag vill icke förneka detta. Faktiskt kommer det nog att bli på samma sätt med denna skatt som med nöjesskatten, att de större kommunerna få huvudparten av det belopp, som denna skatt är avsedd att giva. Men icke kan det väl i och för sig vara skäl att icke biträda detta förslag, därför att man endast tillför ett större eller mindre antal kommuner inkomster som man skulle velat tillföra alla. Det är ju ofrånkomligt att dyrtiden pålagt de stora kommunerna omfattande kristidskostnader av varjehanda slag.

Herr Hammarström anförde, att jag i propositionen skulle visat, att man borde klämma åt aktiebolagen såsom sådana. Jag har redan förut sagt, att detta aldrig varit min avsikt. Men å andra sidan vill jag betona, att om stat och kommun äro i behov av medel för uppehållande av sina institutioner så måste skatter uttagas, där man vet, att inkomster finnas. Jag kan för min del icke förstå, varigenom herrarna vilja täcka statens och kommunernas behov av inkomster. Det har jag icke fått riktigt klart, men äro herrarna säkra på, att den skattekälla, som nu avses att begagna, är alldeles speciellt olämplig? Skulle det då i brydsamma tider vara orättvisare att säga till en herre eller en dam, som äro aktieägare i ett företag och vars insats i viss mån blivit beskattad inom den kommun där bolaget har sin verksamhet, men det oaktat kan lämna aktieägarna 10 och måhända flera % utdelning å kapitalet — skulle det vara orättvisare att komma till denne och presentera en skattsedel för att lindra det hårda skattetrycket än att vända sig till den gamle skattedragaren, som måhända är hänvisad till sin vanliga dagspenning, låt vara att denna nu är högre än före kriget, men vars storlek ändock icke räcker till att täcka de ökade omkostnaderna för det dagliga livets uppehälle? Han är, så vitt jag förstår, mindre bärkraftig att bära den ökade skattebördan än den, som är delägare i ett bolag och visserligen har fått sin där gjorda insats på förhand beskattad, men dock fått en utdelning, som går långt utöver vanlig penningränta. Även i det fall att ingen utdelning utgår utöver vanlig penningränta

å i bank insatta medel får han icke högre skatt än den, som satt in sina medel i en bank. Han kan naturligtvis teoretisera sig till, att han är medlem av bolaget och anser sig såsom sådan böra vara fullständigt befriad från skatt för de belopp han fått i utdelning. Men jag tror icke, att denna teori i längden kan upprätthållas, ty den strider för mycket emot vanliga enkla rättsbegrepp, när medborgarna man och man emellan börja diskutera dessa ting. Framförallt kunna de icke fatta rättvisan uti denna kommunala skattepolitik om »familjehuvudet» = bolaget är bosatt i en kommun och »familjemedlemmen» = aktieägaren är bosatt i en annan. Det synes mig vara solklart att den som begagnar sig av en kommuns institutioner skall efter råd och lägenhet bidraga till dess underhåll.

Om beräkningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

Det har vidare anförts, att det i och för sig icke skulle vara så olägligt, om Kungl. Maj:ts proposition nu icke bifölles, därför att jag vid ett par föregående tillfällen i riksdagens båda kamrar uttalat, att den stora kommunalskattereformen skulle föreligga till riksdagens omprövning redan år 1920. Det är ju en sak, vad en departementschef innerligt kan önska och en annan sak, vad som kan medhinnas. Vi ha ännu icke hunnit så långt med beredningen av detta ärende, att jag i dag kan gå i god för, att ärendet kan ligga färdigt i proposition nästa år, men jag vill göra allt vad på mig ankommer för att detta må bliva fallet. Men om ett sådant mycket omfattande förslag kommer att föreligga till herrarnas omprövning 1920, så har varken jag eller eventuellt någon annan, som då har att framlägga förslaget, någon garanti för, att detta förslag blir antaget av herrarna. Jag hörde visserligen den högt värderade talaren på Stockholmsbänken antyda något sådant som: kom icke med småbitar, utan låt oss få hela stycket, så skola vi taga frågan under ordentlig omprövning! Det skall bli intressant att se, när vi få den matsedeln, om herr Östberg då är beredd att omedelbart taga den. Jag tror, att den kommer att innehålla så många svårsmälta saker, att den högt värderade talaren skall tycka det blir bra mycket på en gång och gärna vill skjuta åtminstone vissa delar från sig. Om saken ligger på det sättet, synes det mindre välbetänkt, att låta sådana skattekällor ligga obrukade, som kunna giva kommunen avsevärda inkomster och som ändock icke trycka på det sättet, att de kunna sägas ställa dessa inkomsttagare i ett ogynnsammare läge än vad fallet är med så många andra medborgare inom samma kommuner. Ur den synpunkten har jag ansett det riktigt, att lägga fram förslaget till riksdagens omprövning. Vi måste nämligen ordna det så, att största möjliga antal kommuner kunna med tillgängliga inkomster bära sin förvaltning, och jag har också, såsom framgår av propositionen, varit inne på den bogen att i någon mån söka upp skattekällor som kunna giva en tillfällig ökning i kommunernas inkomster även från fastighetsägarna. Detta har av viss anledning fått förfalla, därför att förslagets motståndare framhållit, bland annat, att totalinkomsten av denna fastighetsskatt icke skulle lämna kommunerna ekonomiskt stöd i sådan omfattning, att frågan ur den synpunkten kunde vara lämplig att såsom separatförslag framföras till riksdagen. I denna fråga däremot kan icke detta skäl anföras, ty det är påtagligt, att en beskattning av aktieutdelning särskilt om den

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

lägges på sätt Kungl. Maj:t föreslagit, skall lämna ett avsevärt antal kommuner ett icke föraktligt tillskott i deras inkomster.

Herr Hammartsröm befarade, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle rent av giva kommunerna så stora inkomster att de därigenom skulle förledas till slöseri i sin ekonomiska förvaltning med den frestelse som låge till hands att pålägga en kommun nya utgifter, varigenom ett skattetryck skulle fastlåsas som kunde verka nedpressande i framtiden.

Det vill förefalla mig, att såsom det ekonomiska läget nu utvecklar sig synas de uttalade farhågorna ogrundade. Även om riksdagen skulle bifalla den kungliga propositionen, så böra herrarna besinna, att taxering kan ske först nästa år och denna taxering skall grundas på innevarande års inkomster. De vikande konjunkturer som vi redan beröras av, tala för att även med den nya skattekällans tillgripande kommunerna icke komma att tillföras några egentligen större inkomster, än de haft under sist förflutna tiden, därför att bevillningskronornas antal, så vitt jag kan bedöma saken, måste bli åtskilligt mindre nästa år, än det varit såväl föregående som innevarande år; säkerligen vika icke kommunernas utgifter i samma tempo. Hela den ökade förvaltningsbörda kommunerna varit tvungna att påtaga sig, kan icke omedelbart avvecklas, och även om själva förvaltningsuppgifterna kunna inskränkas skola krigstidsräkningarna betalas, avvecklingen av dessa affärer kommer att spela en avgörande roll i många kommuners hushållning under den närmaste tiden. Om jag, mina herrar, ser saken från dessa utgångspunkter, behöver det icke vara någon särskild benägenhet hos mig att klämma efter aktieägarna. Icke heller behöver det vara någon benägenhet att införa några nymodigheter i vårt skattelagstiftningsförfarande, och det behöver heller icke vara en benägenhet att skapa något prejudikat, avsett att grundlägga den stora skattereformen. Den framlagda propositionen kan helt och hållet försvaras med det ekonomiska läge, som finnes.

Jag är den förste att erkänna, att jag icke sitter inne med tillräckligt underlag för att pröva dessa förslags alla olika verkningar, och ingen kan mer än jag själv beklaga, att jag kommit på den plats jag nu bekläder i en tid, när det är särskilt svårt att få debet och kredit att gå ihop. Men även med risken att då och då få en erinran om, att de föreliggande förslagen icke äro väl avvägda, är jag av omständigheterna tvungen att förelägga herrarna både det ena och det andra förslaget till prövning, och jag ber, att få betona, att bi befinna oss i en tid, när det måste skaffas penningar. Jag har icke sett någon möjlighet att vända mig till något skatteobjekt, som har större möjlighet att bära en ökning i sina skatter än det, vilket i denna proposition Kungl. Maj:t nu vänder sig till.

Jag ber därför få uttala den önskan, att denna proposition måtte antagas med de modifikationer, som inneslutas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Forssman: Herr greve och talman! Jag har i utskottet yrkat avslag å den kungliga propositionen, emedan jag icke kan vara

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

med om dubbelbeskattning i den råa form, om jag så får uttrycka mig, vari den upptagits i det kungliga förslaget. Jag vet mycket väl, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet hyser den meningen, att dubbelbeskattning icke allenast är tillåten, utan att den även bör fullständigt genomföras beträffande aktiebolags vinst, men jag tror å andra sidan, att han i det fallet har ganska olika åsikter mot de allra flesta finansteoretici. Herr statsrådet yttrade nyss, att det funnes ganska stora auktoriteter inom finansteorien, som skulle vara av samma åsikt som han. Om jag icke alltför mycket misstager mig, menade han kanske bland dessa herr Landén, vilken, såsom herrarna veta, avfattat ett förslag till kommunal skattereform. Herr Landén har i detta förslag visserligen upptagit aktieutdelning till kommunal inkomstbeskattning ungefär på samma sätt, som Kungl. Maj:t här föreslagit, men därigenom att i herr Landéns förslag intressebeskattningen starkare framhäves, hava sådana inkomster i den kommunala repartitionen kommit i fördelaktigare ställning, än vad t. ex. aktieutdelning skulle komma enligt det förslag, som här framlagts av Kungl. Maj:t. Då emellertid mitt avslagsyrkande ej kom upp i den slutliga voteringen, har jag anslutit mig till utskottets förslag om halvbeskattning. Det synes mig nämligen, som om en sådan beskattning bättre skulle stå i överensstämmelse med en kommande kommunal beskattning av aktieutdelning och sålunda, utan att förrycka den kommande lagstiftningen, bereda en smidigare övergång till densamma. På grund härav har jag som sagt anslutit mig till utskottets förslag och i detta hänseende skall jag be att få yrka bifall till detsamma.

Herr Örne yttrade beträffande bolagsbeskattning, att man skulle ha en tillförlitlig visare på, om man gått för långt eller icke vis à vis bolagsbeskattningen, däruti att, om man hade drivit den för långt, skulle bolagsbildningen upphöra. Jag får verkligen säga, att då är det så dags att slå till reträtt. Har man drivit bolagsbildningen till att upphöra, har man därmed bragt en av de kraftigaste hävstängerna för vårt näringsliv till icke att upphöra, men upphöra att tillväxa. Det måste väl anses ytterst fördärvligt, och man måste göra halt långt dessförinnan, om man icke vill tillfoga vårt land en alltför stor, en obotlig skada.

Herr Örne yttrade vidare, att kapitaltillväxten vore så enorm inom våra bolag, att detta skulle visa hän på, att aktieägarne tydligen befunne sig i goda ekonomiska förhållanden. Ja, det kan man ju säga. Det är nämligen så, att kapitaltillväxten i mycket hög grad betingats av inbetalning från aktiegäarna. Jag hörde för en tid sedan en framstående nationalekonom påstå, att aktieägarnas inbetalningar till bolagen under kristiden kanske varit större än den utdelning de erhållit från bolagen. Men jag vill dock fästa uppmärksamheten på, att denna kapitalökning är något absolut oundgängligt, alldenstund penningvärdets fall för bolagen gjort det absolut nödvändigt att röra sig med större kapital, och bolagen ha icke haft något annat sätt att få sådant kapital tillgängligt än att öka sitt aktiekapital.

Herr Örne yrkade bifall till herr Nilssons i Kristianstad motion eller rättare utskottets hemställan med anledning av herr Nilssons i

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

Kristianstad motion. Herr Nilsson i Kristianstad har yrkat, att den procent, efter vilken inkomst av fastighet beräknas, skulle höjas från nuvarande 6 % för jordbruksfastighet till 8 %. Utskottet har gått en medelväg och föreslagit en höjning till 7 %. Till detta yrkade herr Örne bifall. Herr Nilssons i Kristianstad motiv för denna motion var, att han iakttagit, att i hans hemtrakt, i Kristianstad hade en del hemmansägare fått en kolossal inkomst på fruktodling. Nu lär det vara förhållandet, att föregående års fruktskörd var något ovanligt, jag tror i hela Sverige, och särskilt i dessa trakter, och man har icke på årtionden sett dess make. Herr Nilsson i Kristianstad har på grund av erfarenheten från denna lilla krets av sin hembygd och på grund av ett fenomen, som kanske icke återkommer på hundra år, hemställt till riksdagen, att ändra beskattningsförhållandet för jordbruket. Bevillningsutskottet har verkligen icke kunnat finna skäl att på så snäva grunder föreslå riksdagen att göra någon ändring i nuvarande beskattningsförhållanden, i all synnerhet som vi ju ha att vänta en snar reform av det kommunala skatteväsendet.

Jag kan icke annat än därvidlag instämma med bevillningsutskottet, och skall, herr vice talman, be att även i den punkten få yrka bifall till bevillningsutskottets betänkande och avslag å reservationen.

Herr Örne: Blott några ord. Jag vill icke förlänga debatten vid denna framskridna tid, hur frestande det än kunde vara att bemöta de talare, som yttrat sig med anledning av mitt anförande, utan jag skall endast precisera mitt yrkande. Jag får sålunda yrka bifall till utskottets hemställan med de ändringar, som angivas i såväl herr Källmans m. fl. reservation A) angående 9 § i bevillningsförordningen, som herr Källmans m. fl. reservation B).

Herr Hammarström: Herr vice talman! Jag skall icke länge pröva kammarens tålamod, det kunde annars vara åtskilligt att svara med anledning av herr statsrådets replik till mig, men jag vill endast säga, att jag tror herr statsrådet var allt för blygsam i uppskattandet av sin egen förmåga. Jag håller före, att om herr statsrådet anlägger, sin beprövade praktiska blick vid skattefrågornas bedömande, det kanske räcker lika långt som mycken teoretisk lärdom.

Jag vill vidare tillägga, att min kritik av motiveringen till Kungl. Maj:ts proposition kanske mindre avsåg det förslag, som nu föreligger, än de konsekvenser jag befarade, att vissa uttalanden möjligen kunde få för framtiden, särskilt vid den kommunala skattereformen. Ytterligare torde jag få upprepa och understryka en synpunkt, som jag, efter vad herr statsrådets anförande gav vid handen, beklagligt nog icke lyckats göra fullständigt tydlig i mitt förra anförande. Herr statsrådet resonnerar fortfarande på samma sätt, som i propositionen. Å ena sidan ställer han de enskilda skatteskyldiga och å andra sidan bolagen, och herr statsrådet tycktes vilja bland de enskilda skatteskyldiga egentligen fästa sig endast vid kroppsarbetarna. Han talade om, att deras inkomster visserligen nu ökats ganska betydligt, men att de i alla fall vore mindre bärkraftiga. Men, som jag nyss tillät mig anföra

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

så går det dock icke an att uppdela de skattdragande så, som herr statsrådet gör. Bland de enskilda skattskyldiga förekomma nog så många bärkraftiga individer vid sidan av de löntagare i enskild eller allmän tjänst, vilka äro hänvisade till sin mer eller mindre blygsamma inkomst av arbete, och å andra sidan finns det många bolag, som icke ha så stor bärkraft. Jag tror icke heller det går an att resonera på det sättet, att eftersom bolagen eller rättare sagt åtskilliga av bolagen hava tillgångar att taga av, så får man, i den mån stat och kommun behöva ökade bidrag från de skattskyldiga, anlita eller taga för sig av dessa bolagens tillgångar. Resonerar man på det sättet, så är det icke längre fråga om beskattning utan om konfiskation. Vill man hålla sig inom beskattningens område, får man lov att söka tillämpa allmänna beskattningssynpunkter. Dit höra framför allt rättvisa och billighet, alltså jämlik beskattning. Det går knappt heller an att resonera på det sättet, att vad ett bolag intjänar utöver en viss procent å kapitalet, 6 procent eller vad man nu vill, betrakta som skälig ränta, möjligen såsom en föregående talare medgav, tillökad med någon mindre premie för risk och bolagsbildning, det kan man taga för sig för det allmännas räkning. Den, som på allvar ifrågasätter något sådant, har alldeles förbisett vad jag tillät mig framhålla i fråga om kapitalets placering i bolag i motsats till förhållandet vid utlåning. Går man tillväga på det sättet, så bli nog inga pengar placerade i svenska bolag hädanefter, och hur det då går med det svenska näringslivet, återstår att se.

Herr Boman: Herr greve och talman! Då herr Hammarström i sitt första anförande kritiskt granskade, vad statsrådsprotokollet rörande detta ärende innehöll och även dess ekonomiska beräkningar, förbigick han en beräkning av herr statsrådet, som jag tror måste betecknas som ett stort förbiseende.

Här står på sid. 22 i propositionen: »Med minst detta belopp» — d. v. s. 250 miljoner — »skulle vid 1918 års taxering bevillningssumman ha ökats, därest nu föreslagna bestämmelser varit gällande.» Det framgår av den föregående deduktionen, att aktiebolagens utdelning 1918 väl kunde uppskattas till ett belopp av 250 miljoner kronor; men det förhåller sig så, att vid skattskyldigs bevillningstaxering för inkomst av kapital föreskrives rättighet till avdrag för skuldränta. I vilken stor utsträckning dylik skuldränta är förhanden kan man se av den redogörelse riksbanken utgivit för 1918, enligt denna var medelbeloppet av belånade aktier i svenska banker under 1918 1,600 miljoner kronor. Då det är känt, att aktielåneräntan var 8 % under större delen av året, torde ungefär 125 miljoner kronor ha åtgått till räntor.

Det är ju möjligt, att en del av dessa räntor kunna hänföras till andra inkomstposter, men en mycket väsentlig del kommer säkerligen att avgå från aktiebevillningen.

Härmed sammanhänger vad den talare, som förfäktade Kungl. Maj:ts proposition, anförde angående aktiebolagens kraftiga utveckling. Han framhöll nämligen, att aktiebolagen kunnat öka sitt kapital med över en miljard kronor. Aktiebelåningen har emellertid samtidigt ökats synnerligen kraftigt, och under de två sista åren uppgick ökningen

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

till icke mindre än 800 miljoner. Således 80 % har varit upplånat kapital, och av det aktiebelopp på fyra miljarder, som den kungliga propositionen talar om, tyckas ju 40 % i regel varit belånade. Det ekonomiska skatteutbytet skulle sålunda icke bli fullt detsamma, som tabellen utvisar, när hänsyn tagits till dessa omständigheter.

Frågar man nu, hur någon med denna uppfattning kunnat vara med om vad statsrådet betecknat som en halv orättvisa, så har det för mig bestämmande varit, att utskottsförslaget skulle vara ett provisorium, tills man får den väntade lösningen av hela det kommunala skatteproblemet. Må vara, att det förslag, som kommer fram, från K. M:t skulle innehålla åtskilliga svåra saker, som riksdagen icke finner antagliga, så får man väl dock antaga, att förslaget skall leda till, att det blir en skattereform, även om det icke blir precis den, som kommer att framläggas i Kungl. Maj:ts förslag.

Då otvivelaktigt ett stort antal kommuner nu behöva den ökning i inkomsterna, som denna skattekälla kan medföra, har jag inom utskottet kunnat ansluta mig till det förslag, som efter den företagna modifieringen av Kungl. Maj:ts förslag innefattas i utskottets betänkande, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Rosén: En ärad talare på Kronobergsbänken har anfört, att starka invändningar riktats mot det föreliggande förslaget bl. a. från kammarrätten. Men det finns ju också starka skäl, som anförts från en del myndigheter, för Kungl. Maj:ts förslag. Bl. a. har länsstyrelsen i Kronobergs län uttalat såsom sin uppfattning, att en sådan skatteförordning som den av Kungl. Maj:t föreslagna tillfredsställer den allmänna rättskänslan. Jag delar denna länsstyrelsens uppfattning, och då jag sålunda anser, att utskottets förslag endast till hälften skulle tillfredsställa rättskänslan, ansluter jag mig givetvis till reservationen.

Jag ber, således herr talman, att få yrka bifall till den av herr Källman m. fl. i punkten A) avgivna reservationen.

Herr Hammarström: Jag har visserligen observerat, att länsstyrelsens i Kronobergs län yttrande förekommer återgivet strax i början av propositionen, och jag kunde ju i mitt förra anförande ha klargjort min ställning till det utlåtandet. Men jag kunde icke gärna föreställa mig, att det här i kammaren kunde finnas någon, som efter det anförande jag nyss haft trodde, att jag hade haft någon del i det utlåtandet. Det förhåller sig ju så med Kungl. Maj:ts remisser nu för tiden, att de skola skyndsamt besvaras, oftast inom utsatt mycket kort tid. Så torde också förhållit sig med här ifrågavarande remiss. I varje fall avgavs den till länsstyrelsens utlåtande under urtima riksdagen, då jag alltså var hindrad handlägga ärendet. Ordinarie landskamreraren var upptagen med förberedande arbete för krigskonjunkturskatten och även ordinarie landssekreteraren var ledig. Följden blev, att två yngre tjänstemän äro ansvariga för länsstyrelsens utlåtande. Jag har, som sagt, ingen del i detsamma.

Om bevillningstaxering av utdelning å aktier m. m. (Forts.)

Herr Rosén: Jag har naturligtvis icke föreställt mig, att herr Hammarström skulle hava formulerat länsstyrelsens yttrande, men jag tyckte, att detta yttrande var så utmärkt, att jag ville erinra om det. Det kan tydligen ha sin nytta ibland, att landshövdingarna äro borta från sina län, så att man — om jag så får uttrycka mig — får höra folkets röst.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på förevarande betänkande framkommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) av herr *Örne*, att utskottets hemställan skulle bifallas med de ändringar, som förordats dels beträffande 9 § 1 mom. av gällande bevillningsförordning i den av herr Källman m. fl. avgivna, med A betecknade reservationen, dels ock i herr Källmans m. fl. med B betecknade reservation; samt 3:o), av herr *Rosén*, att utskottets hemställan skulle bifallas med de ändringar, som förordats i nyssberörda med A betecknade reservation.

Vid sedermera enligt dessa yrkanden gjorda propositioner bifölls vad utskottet hemställt.

Sedan härefter utskottets i slutet av betänkandet gjorda anmälan föredragits, beslöts att denna anmälan skulle läggas till handlingarna.

Då nu tiden var tämligen långt framskriden, beslöts på hemställan av herr talmannen att återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Herr *Strömberg* väckte en motion, nr 235, angående tillfällig löneförbättring för överdirektörer och överingenjörer vid statens järnvägar.

Motionen hänvisades till statsutskottet.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 126, angående åstadkommande av en förbättrad yrkesstatistik;

nr 127, angående utredning om beredande av tillfälle för gevärshantverkare att befordras till fanjunkare;

nr 172, angående utfärdande av en förordning, innefattande vissa bestämmelser rörande saluförande av tvättmedel; samt

nr 178, angående åstadkommande av utredning till förhindrande av spel om penningar eller penningars värde.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Norge avslutad konvention rörande flytlapparnas rätt till renbetning;

nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande bestämmelser i anledning av konventionen den 5 februari 1919 mellan Sverige och Norge angående flyttlapparnas rätt till renbetning; samt

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 65 och 67 §§ utsökningslagen och lag om ändrad lydelse av 30 § konkurslagen.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 7 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1920 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 7 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1919 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid blindundervisningsanstalterna m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt enskilda folkskoleseminarier; och

nr 99, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till räntefria studielån;

bankoutskottets memorial nr 45, i anledning av kammrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkterna 9 och 11 i bankoutskottets utlåtande nr 42 angående vissa framställningar rörande tionde huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

andra lagutskottets memorial nr 32, i anledning av dels återremiss av viss del av utskottets utlåtande nr 18 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen m. m. jämte i anledning av berörda proposition väckta motioner, dels ock kamrarnas skiljaktiga beslut i ämnet;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 75, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om det allmänna vägväsendets övertagande av staten;

nr 76, i anledning av väckt motion angående försäljning av vissa till kyrkoherdebostället i Älvkarleby socken av Uppsala län hörande områden;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående över-

flyttande av medel från jämtländska renbetesfjällens skogsfond till Västerbottens och Norrbottens lappfonder;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 179, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar, punkt 10, jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 79, i anledning av väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t angående kristidskommissionernas avvecklande samt angående upphävande av samtliga kristidsförordningar före utgången av år 1919;

andra särskilda utskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete samt två i ämnet väckta motioner; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 12, i anledning av dels i första kammaren väckt motion om åvägabringande av utredning angående organiserandet av insamling och utforskning av den svenska allmogekulturen, dels ock andra kammarens beslut i ämnet.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att ingenjör *L. T. Köhlin*, som lider av hjärtåkomma, på grund härav är i behov av några veckors fullständig vila, intygas

Stockholm den 7 maj 1919.

F. Lennmalm,
med. d:r, professor.

Kammaren åtskildes kl. 5,03 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.